

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 3

BEOGRAD 1934 GODINE

KNJIGA 3

XXXVI REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 14 JUNA 1934 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Pretsednik

Dr. KOSTA KUMANUDI

Potpretsednici:

KARLO KOVAČEVIĆ i Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ

Sekretar

MILAN MRAVLJE

Prisutni g.g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović, Ministar poljoprivrede dr. Dragutin Kojić, Ministar prosvete dr. Ilija Šumenković, Ministar pravde Božidar Maksimović, Ministar saobraćaja Svetislav Milosavljević, Ministar fizičkog vas pitanja naroda dr. Budislav-Grgur Andelinović, Ministar trgovine i industrije Juraj Demetrović, Ministar finansija dr. Milerad Đorđević, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja dr. Fran Novak,

POČETAK U 10,20 ČASOVA.

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XXXV redovnog sastanka;

2 — Saopštenje izveštaja o potvrđenim zakonima: o protokolu uz trgovinski sporazum od 29 jula 1933 godine između Kraljevine Jugoslavije i Republike Nemačke; o međunarodnoj konvenciji o telekomunikacijama sa dodatkom zaključenoj i potpisanoj u Madridu 9 decembra 1932 godine;

3 — Saopštenje o podnošenju zakonskih predloga: o državnom računovodstvu i o državnom pravobranioštvu od strane Ministra finansija; o izmenama i dopunama u Zakonu o uređenju redovnih sudova od strane Ministra pravde;

4 — Saopštenje izveštaja o konstituisanju odbora za proučavanje zakonskog predloga o gradskim opštinama;

5 — Saopštenje interpelacija narodnih poslanika: Ferda Šege na Ministra pravde o obrazovanju Trgovačkog suda u Zagrebu; Ferda Šege na Ministra šuma i rudnika o zagadjivanju vode reke Save od strane trbovljanskog ugljenokopa; Ferda Šege na Pretsednika Ministarskog saveta o donošenju zakona o ovlašćenim inžinjerima; dr. Milana Metikoša na Ministra trgovine i industrije o poboljšanju cena seljačkih proizvoda

promenom trgovinske politike; dr. Milana Metikoša na Ministra unutrašnjih poslova i finansija o zaštiti opštine Bosanska Dubica od sekvestracije njenih javnih prihoda za ranije njene dužove; dr. Milana Metikoša na Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja o zaposlenju stranih radnika i nameštenika; Jovana Misirlića na Pretsednika Ministarskog saveta o sporu naše države sa preduzećem Lozinger povodom ugovora o građenju železničke pruge Požarevac—Kučevo i odbijanje prvenstva; Jovana Misirlića na Pretsednika Ministarskog saveta o izjavi advokata Bolijea pred parlamentarnom anketnom komisijom da je Staviski sa kompanjom Boajeom vršio razne poslove i u Jugoslaviji i odbijanje prvenstva; Mite Dimitrijevića na Ministra šuma i rudnika o neisplaćivanju radničkih zarada od strane uprave rudnika »Bogovina«; dr. Marka Kožula na Ministra unutrašnjih poslova o postupanju sreskog načelnika u Metkoviću prema dr. Bjelovučiću, advokatu, i primanje prvenstva; Miloša Dragovića na Ministra unutrašnjih poslova o pre-zaposlenosti porodice Paštrović u Splitu i odbijanje prvenstva; Miloša Dragovića na Ministra prosvete o premeštajima i progou učitelja i odbijanje prvenstva;

6 — Saopštenje izveštaja Ministara o odgovorima na poslaničke interpelacije;

7 — Saopštenje zahteva Ministra pravde o izdavanju sudu narodnih poslanika;

8 — Otsustva narodnih poslanika;

9 — Molbe i žalbe.

Govornici: Stjepan Šiftar, dr. Ivan Lončarević, Jovan Misirlić (dva puta), Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović (dva puta), Lazar Radivojević (dva puta), Mita Dimitrijević, Marko Kožul, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić (tri puta), Miloš Dragović (dva puta), Ministar prosvete dr. Ilija Šumenković, Pretsednik Narodne skupštine dr. Kosta Kumanudi.

Dnevni red: Pretres i usvajanje u načelu, pojednostima i konačno izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama u Zakonu o državljanstvu od 21 septembra 1928 godine.

Govornici: Izvestilac dr. Ljudevit Auer, Omer Kajmaković, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Otvaram XXXVI redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prethodne sednice.

Sekretar Milan Mravlje pročita zapisnik XXXV redovnog sastanka.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima li ko kakvu primedbu na zapisnik? (*Stjepan Šiftar:* Molim za reč). Ima reč g. Stjepan Šiftar.

Stjepan Šiftar: Gospodo narodni zastupnici, na prošloj sjednici XXXV redovitog sastanka podneli su narodni poslanici dr. Ivan Lončarević i drugovi jednu interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih dela o nekorrektnostima i propustima sreskog načelnika g. Gregureka u Srezu bjelovarskom.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, to se ne odnosi na zapisnik. Možete govoriti samo o zapisniku!

Stjepan Šiftar (nastavlja): To je ispušteno iz zapisnika i o tome ništa ne stoji. U obrazloženju hitnosti te interpelacije spomenuo je g. dr. Lončarević i mene, a ja danas o tome ne vidim ništa u zapisniku. G. dr. Lončarević i drugovi nazvali su rad g. sreskog načelnika tragikomičnim, jer je dao hapsiti nevine seljake...

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, vi ne govorite o zapisniku, nego govorite o predmetu interpelacije. Ja vas molim da samo konstatujete da se vaša primedba odnosi na zapisnik i da zahtevate da ono što nije ušlo u zapisnik, uđe u zapisnik.

Stjepan Šiftar (nastavlja): U zapisniku nije napomenuto da su g. dr. Lončarević i drugovi ustvrdili jednu neistinu, da se ja samo radujem tome, što je g. Ministar unutrašnjih dela usvojio tu interpelaciju kao hitnu i što će u dogledno vreme moći odgovoriti g. g. interpelantima.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Pošto se ova primedba ne odnosi na zapisnik, ona neće ući u zapisnik. (*Dr. Ivan Lončarević:* Molim za reč!) O čemu hoćete da govorite? (*Dr. Ivan Lončarević:* Ja sam pomenut malo pre i imam prava da govorim!) Ima reč g. dr. Ivan Lončarević.

Dr. Ivan Lončarević: Gospodo narodni poslanici, ja moram da se ogradim od tvrdjenja g. Šiftara, da sam ja izneo jednu neistinu. Istraga nije u toj stvari provedena, i niko objektivno ne može da tvrdi da sam ja nekakvu neistinu izneo. (*Stjepan Šiftar:* Samo poznavajući prilika!) Gospodin Ministar primio je hitnost, i ja se nadam da će on prema dosadanjoj

praksi, koja vlada za hitne i nehitne interpelacije odgovoriti na tu interpelaciju ovde u Skupštini, ja se nadam da će on prikupiti podatke i mi ćemo onda da vidimo ko govori istinu, ja ili g. Šiftar, koji se neznam zbog čega našao uvreden i očepljen mojom interpelacijom.

Ja sam u interpelaciji iznosio rad g. sreskog načelnika a ne g. Šiftara, ali mi se, gospodo, čini, posle svega ovoga, kad je g. Šiftar našao za potrebno da ovde govori, da je g. Šiftar u toj stvari veoma interesiran. Izgleda da je ono, što ja nisam u prvi momenat mislio, istina, da je sreski načelnik to sve radio, valjda, po instrukcijama g. Šiftara. (*Stjepan Šiftar:* Odbijam tu neistinu!)

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Pošto nema primedba na zapisnik, prima li Skupština pročitani zapisnik? (Prima!) Objavljujem da je zapisnik primljen.

Izvolite čuti saopštenje o potvrđenim zakonima. **Sekretar Milan Mravlje (čita):** G. Ministar inostranih poslova dostavlja Skupštini za njenu arhivu po jedan potvrđen primerak Zakona o protokolu uz trgovinski sporazum od 29 jula 1933 godine između Kraljevine Jugoslavije i Republike Nemačke;

Zakona o međunarodnoj konvenciji o telekomunikacijama sa dodatkom, zaključenoj i potpisanoj u Madridu 9 decembra 1932 godine.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ova saopštenja primaju se na znanje. Izvolite čuti zakonske predloge.

Sekretar Milan Mravlje (čita): G. Ministar finansija podnosi Skupštini na rešenje predlog zakona o državnom računovodstvu. (Vidi prilog); predlog zakona o državnom pravobranioštvu (Vidi prilog).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Oba ova zakonska predloga uputiće se Finansijskom odboru. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje (čita): G. Ministar pravde podnosi Skupštini na rešenje predlog zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o uredjenju redovnih sudova (Vidi prilog).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Predlažem Narodnoj skupštini, da se ovaj zakonski predlog unuti na proučavanje onome odboru koji pretresa predlog zakona o sudskom vanparničnom postupku. Prima li Narodna skupština? (Prima!) Ovaj predlog je primljen.

Izvolite čuti konstituisanje odbora.

Sekretar Milan Mravlje (čita): Odbor za proučavanje zakonskog predloga o gradskim opštinama izveštava da se konstituisao 8 juna tek. godine i izabrao za predsednika g. dr. Svetislava Popovića, za potpredsednika g. Ferda Šegu i za sekretara g. dr. Mirka Ivandekića.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovo saopštenje prima se na znanje.

Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (čita): G. Ferdo Šega, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra pravde o obrazovanju Trgovačkog suda u Zagrebu. (Vidi prilog);

G. Ferdo Šega, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra šuma i rudnika o nečišćenju vode reke Save od strane Trbovljanskog ugljenokopa (Vidi prilog);

G. Ferdo Šega, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Pretsednika Ministarskog saveta o donošenju zakona o ovlašćenim inženjerima (Vidi prilog);

G. dr. Milan Metikoš, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra trgovine i industrije o osiguranju kredita kod Narodne banke za seljačke zadruge i zemljoradničku proizvodnju (Vidi prilog);

G. dr. Milan Metikoš, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra trgovine i industrije o poboljšanju cena seljačkih proizvoda promenom trgovinske politike (Vidi prilog);

G. dr. Milan Metikoš, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. g. Ministra unutrašnjih poslova i Ministra finansija o zaštiti opštine Bosanska Dubica od sekvestracije njenih javnih prihoda za ranije njene dugove (Vidi prilog);

G. dr. Milan Metikoš, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja o zaposlenju stranih nameštenika i radnika. (Vidi prilog);

G. Jovan Misirlić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta o sporu naše države sa preduzećem Lozinger, povodom ugovora o gradnji željezničke pruge Požarevac—Kučevo i traži da joj se prizna prvenstvo.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Jovan Misirlić.

Jovan Misirlić: Da li vam treba, gospodo poslanici, većeg dokaza o jednoj korupcionaškoj aferi nego pisma o proviziji koje sam vam ovde pokazao prilikom budžetske debate. Ako želite to mogu i sada da učinim.

Da li je moguće kod normalnih okolnosti da se izdadu menice sa rokovima za izvršenje posla, a da se u isto vreme od poverioca ne traži da on taj posao izvrši pre nego što će ovu menicu naplatiti? To je jedan unikum od haosa i zloupotreba koje su ovde učinjene! Čim je ova afera otkrivena ceo pošten svet očekivao je da će krivci zaglaviti tamnička vrata, a međutim, umesto toga cela se je stvar svela na »duel dva inžinjera«! Zamislite kakav je to utisak učinilo na narodne mase, jer je to u najmanju ruku teranje šege sa njenim životnim interesima! — Zar bi se smelo reći da je to »duel dva inžinjera«, kada za prugu Požarevac—Kučevo imamo da platimo preduzeću Lozinger i Komp. oko 500 miliona, a možda i više? Međutim, ta bi se pruga mogla da izradi ispod 180 miliona. Zar se tako sme rasipati s mukom stečena narodna imovina?

Umesto da se povede krivična istraga protiv onih koji su ovaj ugovor zaključili, Predsednik Vlade teši nas kako je on obrazovao jednu činovničku komisiju, čija su imena najbolja garantija da će se zloupotrebe izvideti, i koju je nazvao »anketom nad anketama«.

Bez namere da vredam i sumnjičim poštene članove komisije, ja ću ovde samo da uputim nekoliko pitanja te da se vidi je li to »anketa nad anketama«.

1) Da li slučajno nije ta okolina bivšeg Ministra g. Lazara Radivojevića, koja je zajedno sa njime ove ugovore zaključivala, dovela na najviši položaj u činovničkoj hijerarhiji baš glavom ovoga predsednika »ankete nad anketama«?

2) Da li slučajno nije ovaj Predsednik »ankete nad anketama« bio prvi savetnik Ministrov prilikom zaključenja ovih pljačkaških i nemoralnih ugovora? Najzad, kakve će to posledice imati na rad u državnoj administraciji, kada državni činovnici anketiraju svoga dojučerašnjeg Ministra koji ih je na te visoke položaje i ponameštao? Kada mi se bude dao tačan odgovor na ova postavljena pitanja, onda će se videti da ovo nije »anketa nad anketama«, već da je to jedna obična komedija udešena da se dokaže, da su toliki o-

gromni propali narodni milijoni samo »duel dva inžinjera«! Potrebno je to ovde otvoreno i jasno reći bez obzira da li ćete vi, gospodo, preko ovoga i ovom prilikom preći onako isto, kao što ste prešli pre dve godine preko mojih blagovremenih otkrića ove ogromne afere i preko moje prve interpelacije za koju sam i tada tražio hitnost, a vi ste je, gospodo, onako velikodušno odbili.

S tim zataškavanjem već smo počeli da beremo plodove jer se preduzeće Lozinger u parnici sa državom oko jedne velike sume pozvalo na izjavu Predsednika Vlade g. Nikole Uzunovića, »da država ovim ugovorom nije pretrpela nikakvu štetu«, i ako smo u bukvalnom smislu opljačkani!

Tražim dakle ne samo javnu diskusiju u Skupštini o počinjenim zloupotrebama već i slobodnu štampu, koja je najefikasnije sredstvo u borbi protiv korupcije. Kako ima izgleda da se celo ovo pitanje uputi pogrešnim pravcem, to tražim hitnost za ovu moju interpelaciju i parlamentarnu anketu, koja će ispitati sve zloupotrebe u ovome našem najvažnijem resoru, u Ministarstvu saobraćaja, jer činovničke komisije ne mogu nikada anketirati ovakve afere koje, kao što vidite, imaju i političku pozadinu a ne samo formalnu. To je u stanju učiniti samo jedna u istinu nezavisna i objektivna parlamentarna anketa i niko više.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč gospodin Predsednik Ministarskog saveta. (Pljeskanje).

Predsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović: Gospodo, neulazeći u motive koji su rukovodili g. interpelanta da postavi zahtev o hitnosti za ovu njegovu interpelaciju, ja moram da primetim da je ovaj slučaj jedan klasičan slučaj kako se daleko može da ode u — ne mogu da nadem drugi izraz — zloupotrebi liberalnosti primene Poslovnika od strane našeg uvaženog Predsedništva Skupštine.

Gospodo, po našem poslovnom redu, kad se postavi zahtev o hitnosti za jednu interpelaciju — u Poslovniku to izrično piše — o tome se zahtevu posle objašnjenja Kraljevske vlade rešava »bez diskusije«. Prema tome jutros je imala da bude ovakva procedura: g. sekretar je saopštio zahtev o hitnosti; Kraljevska vlada je imala da se izjasni prima li ili ne prima hitnost; Narodna skupština rešava. (*Miloš Dragović:* To su lekcije, gospodine Predsedniče).

Jeste, gospodo, ima nas na ovim klupama, da neće biti od štete po opšte interese, da se koji put učine pojedine primedbe, makar one ličile i na lekcije.

I ja, gospodo, molim g. Predsednika, da u krugu svoje nadležnosti prosudi, da li treba da nastavimo ovu protivuposlovnu praksu, koju smo u prvi mah svi prećutno primili, očekujući od toga da ona dâ one rezultate koje je i Predsedništvo od nje očekivalo. (Žagor na levlci). Ili ćemo mi zbog važnosti poslova, koji pred nama stoje — pred nama imamo na radu tri kapitalna zakona: Zakon o gradskim opštinama, i jutros smo čuli, Zakon o državnom računovodstvu i Zakon o državnom pravobranioštvu — ili ćemo, velim, raditi intenzivno na tim poslovima radi uredjenja administracije i uprave, ili ćemo satima i satima, protivno Poslovniku, raspravljati stvari ove prirode i na ovaj način?!

Gospodo, pitanje, koje pokreće g. interpelant, nalazi se u kompleksu pitanja pokrenutih u budžetskoj diskusiji, o kojima je i neki dan povodom sličnih zahteva interpelacije bilo reči, i tom prilikom Vlada je rekla kako gleda na ove stvari. Ona to mora i ovoga puta da pomene. Svako ko smatra i

nalazi u ma čijem radu iz državne administracije ma kakve krivice i ma kakve štete za državu, ima dužnost da na to ukaže a Vlada će i ovu stvar kao i u drugim sličnim stvarima, koje su se pred nju istavile u ovom Domu, učiniti što joj je dužnost, narediti prethodnu istragu, pa će iz nadenog materijala utvrditi potrebu sudske akcije i uputiti to sudu, kako je u jednoj, poznatoj stvari već i učinjeno. Ja sam prošlog puta to kazao pa i sada izjavljujem, ali, doći, gospodo, na ovu katedru i početi obrazložavanje hitnosti interpelacije na način: — »Ja sam govorio već ranije ovde o jednom provizionom pismu, ja mogu ako hoćete i sad da ga pokažem, imam i drugo pismo», — kako čini g. interpelant, — gospodo, tako se ne služi opštim interesima. (Odobranje). Ako neko preko kakvog provizionog pisma zna za ma čiju krivicu i korupciju, on ima najelegantarniju dužnost korektnog čoveka da izade sa imenima na sredu, (Burno odobranje i povici: Tako jel) da citira fakta, da optužuje van ovoga Doma i primi punu moralnu odgovornost za takvu optužbu, da ide, dakle, na sud, a naši će sudovi za svakog onog, za koga se dokaže da ima krivice, učiniti što im dužnost nalaže. Ali, gospodo, ovako sumarno, ovako bezlično, neodgovorno operisati sa nekakvim »provizionim pismima« sa ove katedre, bacati krilaticu, koju će elementi, kojima nije do reda u ovoj zemlji, dočekati i razbacati po zborovima, što daje maha širokoj demagogiji, koja u krajnjim konzekvencama šteti interesima države i naroda, koje mi ovde treba, gospodo, da zastupamo (Pljeskanje i odobranje). — znači teško štetiti državne interese.

Gospodo, proviziono pismo, bar to nije vazduh, to je konkretno, i onda na sud sa takvim pismom, a sud će učiniti svoju dužnost prema svakome onome, koji se bude ogrešio o interese države. Ja to stanoviše Kraljevske vlade i ovoga puta podvlačim i molim svakog gospodina narodnog poslanika i svakog građanina ove države da vrši svoju dužnost, da ukazuje na zloupotrebe, da imenuje krivce. (Odobranje), ali na način kako je to u urednom društvu dopušteno i onako da za svoje izjave i tvrdnje ponese punu odgovornost. (Pljeskanje).

Gospodo, kako Kraljevska vlada gleda na ove i slične stvari, treba da je dokaz gospodinu interpelantu fakat kako je postupila u ovom pitanju. Kraljevska vlada je odmah iza budžetske diskusije tako reći formirala jednu komisiju, čijem ličnom sastavu, kako i sâm g. interpelant veli, nema ništa da primeti sem to, da je taj visoki funkcioner za koga ništa ne kaže, bio pomoćnik, kome? — prošleme Ministru, a koga je današnji Ministar odredio za predsednika. I to treba da je »diskvalifikacija« za toga kvalifikovanog tehničkog funkcionera i za to treba da se sumnja da će komisija pod njegovim predsedništvom i sa ovakvim ličnim sastavom doneti odluke koje ne mogu da zadovolje radoznalost g. interpelanta, jer je toj komisiji stavljeno u dužnost da ispita sva poslovanja, da ispita sve pogreške u radu, da ispita sve prilike i okolnosti, da ispita sva plaćanja koja su vršena i da podnese Ministru izveštaj o rezultatu toga rada. Na osnovu toga rezultata g. Ministar će izići pred nas i onda će se ceniti kakav je taj izveštaj, je li on dovoljan i pruža li on dovoljno garantije za zaštitu interesa državnih i narodnih i u kome pravcu treba uputiti istragu ako to treba; i ako ova kuća ne bude zadovoljna, znaće ona svoju dužnost da daljim sretstvima zatraži da zaštiti interese državne i narodne. A dotle

je običan red, kad je jedna stvar pred sudom, a ova je stvar pred komisijom, koju je g. interpelant nazvao specijalnim izbranim sudom, i dužnost svih nas da sačekamo rezultat toga izvidanja i isledenja, i kad ta stvar dode, onda ćemo mi govoriti o tome je li ona izvršila svoju dužnost i ima li kod resornoga Ministra i Kraljevske vlade i trunke sumnje da hoće da ide za tim da ma koga štite; ali, da li do koga ima moralne krivice i da li krivice uopšte ima, ne možemo to raspravljati na osnovu inženjerskih duela i ne može ova kuća ovde to suditi, jer se to ima suditi redovnim putem na osnovu svestrano prikupljenog materijala, a naše je da politički pozovemo na odgovornost sve one koji bi sprečavali, da se do toga dode. A to nije slučaj, jer je Kraljevska vlada povodom prve interpelacije izvršila svoju dužnost formiranjem komisije, koja će pred nas i celome svetu izneti ovo pitanje onako kako ono u stvari stoji. (Odobranje i povici: Tako jel)

Gospodo, g. interpelant pita: »Ko je s preduzimačem Lozingerom u ime naše države pregovarao i ko je i posle kakve procedure nasu državu obavezao prema ovome preduzimaču?«

Jeste, sve to i odgovor na ovo pitanje dobićemo kad komisija svrši svoj posao i to ne u frazama nego sa pozivom na akta, numere, brojeve, potpise i imena i onda ćemo znati u čemu je stvar. A ja bih mogao na ovo pitanje odgovoriti da ja o svemu tome ništa ne znam. Kad komisija iznese materijal znaću i ja i interpelant.

Gospodin interpelant dalje pita: »Zašto su ovome preduzimaču unapred izdate menice s određenim rokovima, bez vezivanja njihove isplate za izvršenje ugovorom predviđenih radova?«

Gospodo, možda bih ja u ovom izlaganju bio kraći da ne nazirem kod g. interpelanta, da preko ovoga pitanja treba da napravi, neka me koregira ako nije tako, jednu makar najudaljeniju aluziju na potpisnika tih menica od strane države. Ako bih ja ipak tačno umotravao tu njegovu tendenciju onda sam opravljan, što se ovako duže zadržavam na ovoj stvari.

U trećoj tački g. interpelant pita: »Po čijem je »nalogu« ondašnji zastupnik Ministra finansija potpisao ove i ovakve menice?«

Gospodo, g. interpelant pita po čijem je »nalogu?« Nijedan Ministar pa sledstveno nijedan zastupnik Ministra ne radi po nalogima nego radi po dužnosti i nadležnosti, radi po odlukama Ministarskog saveta, radi na osnovu zakona. I ja sam uveren da je taj dotični zastupnik Ministra finansija i u ovoj stvari izvršio svoju dužnost samo iz osnova koje sam citirao a ne po nečijem nalogu. Šta je g. interpelant pod rečju »nalog« mislio ne znam, ali tvrdim da su ti potpisi učinjeni i izvršeni. G. interpelant je i sam tehničko lice i sam je poslovan čovek, koji se ovakvim pitanjima i stvarima bavio i njima interesovao, pa sigurno zna da potpisivanje menica nije početak stvaranja obaveze, nije stvar kojom se zasniva obaveza, već je momenat koji rezultira iz svršenih fakata i svršenih činjenica, koje dolazi kao sledstvo svega onoga, što je dotle merodavno, bilo zakonom, bilo preko odluka Ministarskog saveta zaključeno. Da bi pomogao g. interpelanta da nam demo toga zastupnika Ministra finansija, ja ću mu reći ako on to ne zna; ja sam bio taj. (Miloš Dragović: Zar Vi umete da potpisujete menice?)

Vrlo dobro je upao g. Dragović: »Zar Vi umete

da potpisujete menice?« Zbilja ovim je kazao jednu tačnost: ja teško i slabo potpisujem menice i može poslanik koji je upao da bude uveren, da sam prilikom potpisivanja tih menica, te menice i tu stvar sa sto strana razgledao i da toga momenta nisam imao podataka i saznanja da je u tome momentu jedan veliki državni interes nalagao da i ja kao zastupnik Ministra finansija te menice potpišem, mislim da će mi verovati i g. interpelant da ih ne bi lako potpisao. Ali, gospodo, kad je u razvoju stvari po tome pitanju — da li ima do koga krivice, sačekamo i videćemo — došlo do toga, da menice koje država garantuje treba da idu na protest i da se na taj način državni kredit dovede u pitanje, ja kao zastupnik Ministra finansija učinio sam što sam najbolje mogao da na osnovu postojećih zakona i odluka Ministarskog saveta makar i kao zastupnik Ministra finansija, te menice potpišem, i ako ja, kad zastupam nekoga od gospode kolega u resoru, znam šta je smisao zastupanja, i radim samo one poslove, koji ne trpe odlaganja do povratka dotičnoga Ministra. A ako sam tada potpisao, znači da bi puštanjem menice na protest državni kredit došao u pitanje, te sam ja samo tako i pod tim okolnostima mogao te menice potpisati i dobro sam uradio što sam ih potpisao. I ako se g. interpelant interesuje svim tim okolnostima koje sam smatrao za dužnost da iznesem, ja držim da će po datumima i aktima i na drugi način moći da dođe do saznanja svih ovih istina.

Gospodo, g. interpelant kaže: komisija radi. U kojoj je fazi i šta radi ovaj izabrani sud, kako on radi, u kojoj je fazi njegov rad i kako reagira na nastojavanja Kraljevske vlade da u ovim stvarima zaštiti državni interes a da opet i preduzimaču obezbedi jednu solidnu zaradu, ja ne znam. Ako u toj akciji Kraljevske vlade protivna strana hoće da operiše sa diskusijom u Parlamentu pa očekuje da će u tom sporu moći da joj posluži kao argumenat da ostane kod takvih zahteva i da tako postavi i moj govor ako joj to treba da bude argumenat da se odbrani onda protivna strana stoji na slabim granama. Ako moj govor treba da bude argumenat da se odbrani od ustupeka koje treba da učinim, ako se zaista tako mnogo zaradilo, a u današnjim prilikama ugovori se prave i primenjuju tako da onaj koji plaća ne preplaćuje, jer je danas teško platiti i redovne obaveze a kamo li previsoke i nemoguće procenete zarade. Ako protivna strana nema ništa drugo za odbranu do budžetsku diskusiju, onda će ona sigurno izgubiti spor.

Ja ne mogu, gospodo, da propustim ovu priliku, da dajući ovaj odgovor g. interpelantu, ne umolim ga da ako ima ma kakvih podataka i ma kakvih saznanja ma o čijoj krivici, ne šteti nikoga. Ne ka on te podatke, ako ih ima uputi komisiji koja ovu stvar ispituje, a može s tim imenima i ovde pred nas da izade, i sa faktima koje ima, a može i svakoga da tuži sudu, jer u našoj zemlji ima suda. Samo ja vas molim, gospodo, da štedimo naše opšte interese koji mogu da budu dovedeni u pitanje, ako mi iz dana u dan počnemo sami sebe da predstavljamo u ovako crnim bojama a ne izlazimo pri tom i sa dokumentima.

Ja molim Narodnu skupštinu da me ne razume rđavo i da mi ne zameri kad kažem da ja ne znam da li nisu u pre-šestojanuarskom Parlamentu kratka pitanja i dugačke interpelacije i neprelaženje na dnevni red satima i danima i neparlamentarne upadice i lične uvrede i dobacivanja u ovoj kući s jedne i s druge

strane, da li sve to nije mnogo doprinelo onim žalosnim scenama i onoj tragediji koja se u Narodnoj skupštini odigrala. (Pljeskanje).

Prema prednjem Kraljevska vlada ne prima traženu hitnost.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč radi ličnog objašnjenja g. Lazar Radivojević.

Lazar Radivojević: Gospodo poslanici, ja ne bi došao na ovu govornicu da nisam lično potenciran od strane predgovornika, interpelanta g. Misirlića. Ali pre nego što bi, gospodo, izneo izvesne stvari, koje smatram za dužnost da treba da kažem, ja, gospodo, apelujem na Pretsednika Narodne skupštine da se ne diskvalifikuje ova govornica i da se od ove govornice, gospodo, ne stvara jedna čitaonica, gde često ulica piše govore pojedinim poslanicima.

Po poslovniku, gospodo, zabranjeno je u Skupštini da pojedini narodni poslanici čitaju svoje govore. Međutim, gospodo, ovde se redovno dešava da se ti govori čitaju. I ne samo to, gospodo, nego se često u stenografske beleške stavljaju čak i nepročitani govori, tako da izvesni ljudi koji su tangirani nemaju, gospodo, mogućnosti da reaguju na ovakva tvrdjenja.

G. Misirlić, koji je podneo interpelaciju u pogledu Lozingera, trebao je da ima malo više strpljenja i da sačeka rezultat one komisije i najzad rezultat reči jednog novog Ministra saobraćaja, koji nije ni u kom slučaju vezan prema svima onim ugovorima i prema svima poslovima.

Najzad još jedna stvar, gospodo. G. Misirlić imao je razloga da pričekava rezultat rada te komisije, imao je razloga da pričekava iz tih motiva, što je g. Misirlić optužen krivično kod suda za zloupotrebu izvesnih dokumenata i za klevetu. Kakav je moralan prestiž, gospodo, jednog kritičara i jednog narodnog poslanika koji i za zloupotrebu ove govornice odgovara pred redovnim sudom?

On ima dužnost da se opere pre nego što je pokušao da kritikuje unapred jednog bivšeg ministra. Ja ne bežim od odgovornosti za sve one poslove koje sam ja radio kao Ministar saobraćaja. Imaćemo za to prilike, gospodo, kada dođe na dnevni red interpelacija, koju je podneo g. Andra Stanić. Ja žalim što nisam mogao prošli put da intervenišem; jer nisam čuo ceo govor g. Andre Stanića, pošto sam prošli put na jedan nekorektan način potenciran. Ima prilike, kada dođe ta interpelacija na dnevni red, da postavimo svakoga na svoje mesto, da vidimo kakvog su karaktera ti ugovori, da vidimo kakva je situacija bila pri zaključenju, da vidimo odluke i odgovornost i drugih resornih ministara u zaključenju tih ugovora i da vidimo put kojim će se poći i, najzad, ako hoćete, da raspravimo i sva ta provizionarna pisma i sve ono što je pratilo zaključenje tih ugovora.

Ja sam siguran, gospodo, da nema ni jednog provizionog pisma koje se odnosi na mene, a o mom materijalnom položaju ja mogu svakom dati računa; sigurno je još da među tim imenima moje ime nećete naći.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: G. Pretsednik Ministarskog saveta nije primio hitnost za ovu interpelaciju. Stavljam Narodnoj skupštini pitanje da li prima hitnost? (Ne prima). Hitnost nije primljena. Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (saopštava): G. Jovan Misirlić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na

g. Predsednika Ministarskog saveta o izjavi advokata g. Bolijea pred parlamentarnom anketnom komisijom u Parizu, da je Staviski sa kompanjom Boajeom vršio razne poslove i u Jugoslaviji i traži da joj se prizna prvenstvo (Vidi prilog).

Predsjednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Misirlić da obrazloži traženo prvenstvo.

Jovan Misirlić: Gospodo narodni poslanici, nije mi prvina da ovde govorim improvizovano, niti sam prvi koji je počeo da čita. Razlog što ovo činim ovaj je. Ja sam jednom uputio pitanje na g. Predsednika Skupštine, zašto se u stenografskim beleškama dodaje ili briše, ili neverno predstavlja, pa čak i falsifikuje? Za dokaz nekā vam posluži prošla budžetska debata. Ja sam ispravio u biltenima sve stenografske beleške, međutim, izvolite ih sravniti i videćete da one ne odgovaraju pravim a naročito ona mesta koja su tugaljiva, osobito po vladu i pojedine ministre.

Predsjednik dr. Kosta Kumanudi: G. poslanice, izvolite govoriti o hitnosti.

Jovan Misirlić (nastavlja): Kad je g. Predsednik vlade bio tako ljubazan da mi na mnoga pitanja da objašnjenje, ja bih ga molio da mi kaže zašto beži od parlamentarne anketne komisije i da mi na to pitanje odgovori. Ja sam kazao da se ovde krije politička pozadina i ne treba da mi se tu rebri sa svojim izjavama i bivši Ministar saobraćaja.

Predsjednik dr. Kosta Kumanudi: G. poslanice, nije sada reč o vašoj prvoj interpelaciji.

Jovan Misirlić (nastavlja): Meni je g. Predsednik vlade dao prava da mu odgovorim a vi mi sad oduzimate to pravo?!

Predsjednik dr. Kosta Kumanudi: Molim Vas držite se Poslovnika.

Jovan Misirlić (nastavlja): Ja ću se osvrnuti na obrazloženje moje interpelacije. (Glasovi: Nemojte čitati govor!) Nisam ja počeo da čitam, ovde su gospoda Ministri uveli čak i čitanje njihovih ekspozea, a već da ne govorim o narodnim poslanicima. U to se neću upuštati! Kad mi se ograničava vreme da samo 5 minuta imam prava da govorim, nemoguće mi je sve koncizno da izložim, jer ja nisam g. Laza Radivojević, on to može, a ja, eto, ne mogu! (Graja). Francuski je narod ustao energično da očisti onaj šljam koji se bio skupio oko Staviskove mafije. Parlamentarna anketa otkriva nemilosrdno sve saučesnike ove prljave afere, koja je pretila da otruje zdrav organizam velikog francuskog naroda. Međutim, dok se to radi u Francuskoj, kod nas se afera o ugovorima za gradnju železnica, u koju je upleten preko svojih agenata i zloglasni Staviski, pokušava na sve načine da zataška.

Svi francuski listovi u svim brojevima od 4 maja ove godine doneli su izjavu advokata Bolijea pred istražnim sudijom, da je Staviski imao zajedničke poslove sa poznatim nam Boajeom u Jugoslaviji. To znači, da je Staviski zajedno sa Boajeom zaključio sa jugoslovenskom državom poslove za preko pola milijarde dinara, a sada je svima jasno da je ta mafija Staviskoga bila u isto vreme i špijunska centrala.

Čast našeg naroda i njegov najviši interes imperativno nalazu da se utvrdi tačno, ko je doveo Boajea u Jugoslaviju i ko su mu bili ortaci?

Ja sam u Narodnoj skupštini izneo da su Boajea doveli članovi bivšeg preduzeća Lazara Radivojevića, da su se uortačili sa njim i kao takvi zajedno zaključili sa Ministrom g. Lazarom Radivojevićem ugovor o gradnji železnica od preko pola milijarde dinara!

Ovo ima, gospodo, da se utvrdi samo putem jedne parlamentarne ankete koja jedino može da ispita ove okolnosti pod kojima je ovaj ugovor zaključen. Ova anketa ima da ispita i putovanje u Pariz Ministra saobraćaja g. Lazara Radivojevića, kao i to da li se on sastajao u Parizu sa Boajeom ili ne.

Ta anketa ima da ispita, čijom je intervencijom izmenjen ugovor sa Boajeom u njegovoj najvažnijoj klauzuli, kojom je prilikom g. Boaje oslobođen osnovne kaucije protivno postojećim zakonima, i na koji se način jedan nevažeći ugovor oglasio za važeći! Ko je taj koji je ovu zloupotrebu izvršio.

Ja sam ovde u Skupštini pokazao overen prepis jednoga ugovora po kome se ima isplatiti jednom palanačkom inženjeru 3,200.000.— dinara, kada se novac bude primio od preduzeća »Lid« koje je bilo u ortakluku sa Boajeom, a i danas sa »Batinjolom«.

Ovo su očigledni dokazi jedne teške afere, koja, ako se bude zataškavala, ubiće moral i obeshrabriće sve poštene državne činovnike i građane ove zemlje, jer će to biti najbolji dokaz da razne mafije i gangsteri mogu učiniti sve zloupotrebe i da im niko ništa ne može.

U interesu je baš vas poslanika iz većine da ovu trulež izbacite iz zdravog organizma našeg naroda, jer ako to ne učinite, može nam ceo društveni poredak, pa i sama država doći u pitanje. Podupirajući Vladu vi nosite i sami punu odgovornost pred narodom za njena dela i zato ja tražim hitnost za ovu moju interpelaciju da bi se stvari otvoreno iznele i da bi se našlo što pre leka ovoj teškoj bolesti što se zove korupcija.

Predsjednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč Predsednik Ministarskog saveta g. Nikola Uzunović.

Predsjednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović: Ja, gospodo, moram povodom ovoga drugog slučaja još jače da naglasim kako smo mi u stanju da izgubimo meru i kod optužaba i kod davanja ocena o pojedincima i o stvarima. Vi ste čuli gospodina interpelanta, i iz onoga što je napisao videli ste pitanja koja postavlja a nikakve argumente, nikakva dokumenta on ne iznosi. Ja sam očekivao da će gospodin interpelant jutros u svojoj reči ukazati na neka fakta, na neke činjenice i ljude koji su u vezi sa Staviskim, umesto toga mi smo čuli samo jedno generalisanje i inkriminisanje bez ikakvog osnova, i ja vas molim da vi procenite od kakve štete može biti ova ko postupanje i dovodenje u vezu naših državnih poslova, ne znam zašto i po kome osnovu s tom aferom u Parizu i s tim famoznim Staviskim. Umesto da nam pruži fakta i elemente, on ovako pruža priliku ljudima koji ne žele dobro našoj zemlji da na osnovu neozbiljne optužbe dovode našu zemlju u vezu sa tim imenom.

Kolika je od toga šteta, gospodo, ja apelujem i na g. interpelanta, kad hladno sudi o ovoj stvari, kad ne gleda pred sobom samo partijske i političke protivnike, da gleda javni interes koji treba da leži na sreću i njemu, iako je na levisi.

Pita me g. interpelant: »Je li mi poznata izjava data pred visokim forumom Anketne komisije francuskog parlamenta?»

Nije mi, gospodo, poznata. (Pljeskanje) Ja prvo slabo znam francuski, a drugo nemam tako mnogo vremena da pratim u detaljima šta se u toj aferi tako radi.

Dalje g. interpelant pita: „Ako mu je poznata,

je li Kraljevska vlada što preduzela da pronade i ispita ispravnost ovih poslova, pošto je u Francuskoj već utvrđeno da se Staviski u svima svojim poslovima služio prevarama, uz pomoć istaknutih političkih ličnosti? Ovo u toliko pre, što smo se u budžetskoj debati već zabavili jednim delom rada u našoj zemlji ovoga g. Boajea”.

Ja ovo prvo, gospodo, ne razumem, a u koliko razumem odgovaram da ništa takode o ovome ne znam i da Kraljevska vlada u ovom pravcu nije ništa radila, niti ima potrebe, niti hoće da radi, (Burno pljeskanje) dok se jasno na ozbiljan način ne ukaže barem na okolnosti koje u sebi sadrže makar i najudaljeniji osnov sumnje, da u tim tragovima možemo nešto pronaći.

Dalje g. interpelant pita: „Ako Kraljevskoj vladi nisu poznati poslovi varalice Staviskog u našoj zemlji, je li ona voljna da te poslove iznade i ispita njihovu ispravnost, kao i to, šta misli preduzeti radi zaštite interesa naše države, koji su ovim poslovima oštećeni, pošto varalica Staviski nije ni znao, ni umeo da radi pošteno i ispravno.”

Gospodo, još jedan interesantan detalj. G. interpelant pita: „Hoće li Kraljevska vlada saopštiti Narodnoj skupštini imena jugoslovenskih državljana, koji su bili u poslovnim vezama sa Staviskim, Boajeom i ostalim njihovim agentima, bilo posredno, bilo neposredno?”

Gospodo, ako sam dobro čuo maločas, gospodin je pored ovih poslova u toj stvari video, jesam li dobro čuo ne znam, i delo špijunaže. Onda je, gospodo njegova dužnost tim jasnija i tim veća da, ako ovako gleda na ove stvari, i ako zna imena tih jugoslovenskih državljana, koji su sa tim Staviskim radili ove nedopuštene poslove i špijunažu vršili, ja ga pozivam, tražim od njega, upravo apelujem na njega, da sve što zna iznese nadležnim vlastima i organima, da nađu te koji su sa Staviskim špijunirali u našoj zemlji! Ali ako to u najkraće vreme ne učini da povuče sve konzekvence koje traži ovako jedna neopredeljiva optužba, koja bi mogla da ima rdavih posledica ako bi joj zdrav razum našega naroda hteo da pokloni pažnju. (Burno pljeskanje). Prema prednjem Kraljevska vlada ne prima traženo prvenstvo za ovu interpelaciju.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Lazar Radivojević radi ličnog objašnjenja.

Lazar Radivojević: Gospodo, postoji izvesna diferencija između interpelacije i obrazloženja interpelacije od strane g. Misirlića. U obrazloženju interpelacije on je izneo izvesne momente, na koje, gospodo, smatram za dužnost da reagiram, zbog toga što sam lično tendenciozno pomenut. Jer, gospodo, da bi se stvorio utisak kako su ovi građevinski poslovi rađeni, ja moram da napomenem ovo, da je 1929 godine u Ministarstvu građevina, kod ondašnjeg Ministra građevina, g. Filipa Trifunovića, u čiju je nadležnost onda bila Direkcija za građenje novih železnica, da je onda raspisan po odluci Vlade na osnovu jednoga prioritarnog programa, i to je usvojeno od svih faktora, jedan međunarodni konkurs za izgradivanje izvesnih železničkih pruga.

Na tome međunarodnom konkursu javile su se 8 firmi. Od tih firmi dale su dve firme svoju najpovoljniju i konkretnu ponudu. Te firme su bile: Sosijete Europen i Edmond Boaje, onda član francuskog Parlamenta. Ministar građevina, formirajući jednu komisiju od ondašnje Direkcije za građenje, pregle-

dao je sve ponude, i ocenjujući sve uslove, koje su pojedine firme podnele, ta komisija je konstatovala, da su najpovoljniji ponuđači Edmond Boaje i Sosijete Europen, da su cene koje su ta preduzeća i te firme podnele takve prirode, da odgovaraju cenama sa kojima su naša preduzeća izvršivala poslove. Predlažući to, g. Filip Trifunović kaže u aktu upućenom g. Ministru finansija, da treba samo da se utvrde opšti uslovi i da treba da se utvrde finansijski uslovi. Docnije je formirana jedna komisija u Ministarstvu finansija, koja je takode dala svoje mišljenje o svima tim ponudama. Prelazom Direkcije za građenje u nadležnost Ministarstva saobraćaja, ja sam sva ta pitanja i sve ponude i predlog g. Trifunovića podneo ponovo pred Komitet Ministara i pred Ministarski savet. Gospodo, na osnovu izveštaja komisije, rezultata konkursa i na osnovu svih ostalih fakata doneo je definitivnu odluku Komitet u pogledu toga, koja preduzeća treba da se uzmu u obzir, koje ponude treba akceptirati i sa kojim preduzećima treba zaključiti definitivne ugovore. Takav je istorijat rada za građenje pruga u pogledu Batinjola, u pogledu Edmonda Boajea i u pogledu Sosijete Europen. Zaključenje i izmena ugovora Lozinger nije izvršena u resoru saobraćaja.

Sve ovo što se docnije otkrilo o Edmondu Boajeu svedoči najbolje o tome, koliko je dobro učinila naša administracija, što je stajala pred alternativom: ili raskid ugovora ili prenos ugovora na Batinjol. Naša administracija odlučila se za prenos ugovora na Batinjol, i dobro je učinila jer je dobila garanciju za faktičko izvršenje ugovornih obaveza od jedne solidne firme. Pitanje kvaliteta poslova, pitanje cena, pitanje finansijskih, tehničkih uslova i pitanje štete, to će se definitivno raspraviti kad dode taj materijal na dnevni red s obzirom na primljenu hitnost interpelacije. A ovako, gospodo, unapred, pre no što se celokupan materijal pripremi, podnošenje ovakvih interpelacija, samo prejudicira definitivno rešenje i diskvalifikuje ceo predmet, koji treba da bude ozbiljno pretresen i ocenjen u Parlamentu. Koga je Boaje imao za ortaka i da li je imao ortake, nisam ispitivao. (Jovan Misirlić: Molim za reč, gospodine Pretsedniče, radi ličnog objašnjenja).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Nemate reč! (Jovan Misirlić: Protestujem što mi se ne da reč!)

Gospodin Pretsednik Ministarskog saveta nije primio traženo prvenstvo za ovu interpelaciju. Pitam Narodnu skupštinu: Prima li traženo prvenstvo. (Ne prima!) Prvenstvo nije primljeno. Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (čita): G. Mita Dimitrijević, narodni poslanik, uputio je interpelaciju na g. Ministra šuma i rudnika o neisplaćivanju radničkih zarada od strane uprave rudnika »Bogovina« i traži da joj se prizna prvenstvo.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Mita Dimitrijević da obrazloži traženo prvenstvo.

Mita Dimitrijević: Gospodo, moja interpelacija motivisana je samo jednom pravednom željom, da jedan veliki broj radnika od 850 ljudi već 8 meseci ne prima platu u sumi od 1,300.000 dinara. Završavam svoj govor ovim, što upućujem molbu, da g. Ministar šuma i rudnika nađe puta i načina da bedno stanje radnika u tome rudniku koje je inače nemoguće postalo, reši na koji bilo način: bilo isplatom od povlastičara, koji su bili do sada ili od onih povlastičara, na koje je rudnik prenet, a to je od Ferdinanda

Gramberga i Metalurgijskog društva »Penaroja«. Interes je da pomazemo, da bude što manje besposlice, a tamo gde ima nešto zaradeno više je nego greh neisplačivati.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Pošto nadležni g. Ministar nije prisutan, to se ne može sada rešavati o prvenstvu ove interpelacije. Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (čita): Narodni poslanik g. dr. Marko Kožul podneo je interpelaciju na Ministra unutrašnjih poslova o postupanju g. sreskog načelnika u Metkoviću prema g. dr. Bjelovučiću, advokatu i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. narodni poslanik dr. Marko Kožul, da obrazloži traženo prvenstvo.

Dr. Marko Kožul: U srezu Metković boravi dr. Nikola Bjelovučić, bivši sudija i bivši državni odvjetnik, sada u penziji. S tim se čovekom, gospodo narodni poslanici, postupa kao sa robom. Tako i glasi moja interpelacija.

Naime, toga čoveka na svakom mestu, u javnom lokalitetu ili u njegovoj kancelariji kao i u njegovom stanu, deset do dvadeset puta obilaze oružnici i agenti policijski, premeću ga lično, svlače sa njega robu, pretražuju ga, a da nikada taj čovek do sada nije bio ni policijski ni sudski kažnjen.

Na dan 8. VI. o. g. u 3 sata 20 minuta popodne nalazio sam se u kupeu II razreda voza koji ide iz Metkovića za Mostar. Dr. Nikola Bjelovučić stupio je k meni u voz — putovao je do Gabele. Najedanput su se stvorili pred vozom dva oružnika, od kojih je jedan ušao u kupe i naredio dr. Bjelovučiću da sa sebe skine kaput. On je mirno svukao kaput sa sebe i strpljivo čekao. Pretražili su mu kaput, ali u njemu nisu našli ništa. Drugi je nalog bio da svuče cipele. On je svukao i cipele, pretražili su te cipele, ali ni u njima nisu našli bombe, te je on cipele ponova obukao. Zatim su ga još lično pretražili i konačno pustili. Oružniku je naredio jedan narednik da ga prati do Gabele.

Ja sam upitao dr. Bjelovučića šta se sa njime dogodilo. On je meni, gospodo, u žalosti, to je čovek koji je već izgubio sve, rekao: Ovako mi se događa deset do dvadeset puta dnevno i, kaže, žalio sam se Banu, žalio sam se vlastima, ali ništa ne pomaže. Ne ostaje mi ništa, nego da se selim iz ove zemlje i da napustim svoju rodnu grud, jer mi je dodijao život.

Ne znam, da li je g. Ministru unutrašnjih poslova sve ovo poznato. Ja sam u najboljoj nameri ovo učinio i molim g. Ministra da u interesu naše administracije i ugleda naše zemlje, naredi, da se ova stvar ispita. Mislim da je hitna, zbog toga što je to stvar takve prirode da je ovaj čovek u stanju da sebi i život oduzme, a ne treba zaboraviti da ima ženu i troje dece.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč Ministar unutrašnjih poslova, da se izjasni u ime Kraljevske vlade o traženom prvenstvu.

Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić: Gospodo, dopustite mi da naglasim, da ne stoji u istini činjenica koju je g. govornik naveo i prema kojoj bi taj gospodin, o kome je reč, bio besporočan i da nikada nije kažnjavan. Prema podacima kojima ja raspolazem on je više puta bio kažnjavan i poznat je kao čovek koji deluje protiv državnog i narodnog jedinstva. S obzirom na ono što je g. interpelant izneo,

da se prema njemu izuzežno postupa i da ga svaki čas pretresaju, ja ću izvideti i referisati o tome Narodnoj skupštini, a u ime Kraljevske vlade izjavljujem da primam hitnost podnete interpelacije.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodin Ministar je primio prvenstvo za podnetu interpelaciju. Prima li Narodna skupština? (Prima.) Objavljujem da je prvenstvo primljeno. Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (čita): G. Miloš Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o prezaposlenosti porodice Paštrović u Splitu i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Miloš Dragović, da obrazloži traženo prvenstvo interpelacije.

Miloš Dragović: Gospodo narodni poslanici, tražim hitnost za ovu interpelaciju koju sam podneo iz ovih razloga.

Kod Kraljevske banske uprave u Splitu zaposlen je kao kontraktualni činovnik inženjer Manfred Paštrović sa 3500 dinara mesečnih prinadležnosti. On ne radi ništa, kancelarije nema, jedino mu je zanimanje da učvršćava narodno i državno jedinstvo preko Jugoslovenske nacionalne stranke, za koju svrhu stavlja mu se na raspoloženje i banski automobil, a po katkad se taj njegov put i nagraduje i honorirše nekim dnevnicama, na koje kao honorarni banski činovnik ima prava, pošto je u građevinskoj struci. Taj gospodin u isto vreme je i banski većnik i ako je nemoguće da bude jednovremeno i činovnik Banske uprave i banski većnik, jer on kao banski većnik ima prava da kontroliše izvršenje banovinskog budžeta, da kritikuje politiku banske uprave i da stavlja svoje predloge na bana i na načelnika Tehničkog odeljenja.

Pored toga, gospodo, porodica Paštrović malo je i prezaposlena, jer odmah tu kod sreskog načelnika, soba do njegove kancelarije, radi i njegova sestra kao državni činovnik. Ako, gospodo, hoćemo da štedimo, dajte da štedimo svi i svugde. Mi imamo danas akademski obrazovanih ljudi koji lutaju po ulicama, ne mogu da nađu mesto niti imaju sredstava za najelementarnije potrebe životne, a ovde imamo jednu porodicu koja, blagodareći blagonaklonosti Ministra g. dr. Anđelinovića, uživa pune privilegije. Zbog toga bih molio da ovu stvar uzmete kao hitnu i ovoj mojoj interpelaciji priznate prvenstvo.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Ministar unutrašnjih poslova da se izjasni o hitnosti.

Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić: Gospodo, ova stvar, koju je g. interpelant izneo, nije po svojoj važnosti i prirodi takva da bi o njoj trebalo hitno raspravljati u ovome Domu. Zbog toga ne mogu primiti hitnost.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: G. Ministar nije primio traženo prvenstvo za ovu interpelaciju. Prima li Narodna skupština prvenstvo za ovu interpelaciju? (Ne prima.) Prvenstvo nije primljeno.

Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje (saopštava): G. Miloš Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra prosvete o premeštajima i progonu učitelja i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Miloš Dragović da obrazloži traženo prvenstvo za ovu interpelaciju.

Miloš Dragović: Gospodo, narodni poslanici, uzeo

sam kao podlogu za ovu interpelaciju konkretne slučajeve koji se dešavaju sa premeštajem učitelja. U izbornom srezu g. dr. Andelinovića, odlukom g. Ministra prosvete od 5 maja o. g., premešteni su učitelji Ante Milošević iz Gornjeg Muca sa suprugom učiteljicom i Fulgosi Renot, učitelj u Donjem Muču. Ja nemam prava, i neću da se upuštam u ovlašćenja i prava g. Ministra prosvete, ali bih želeo da se premeštaj ovih učitelja, koje sam naveo u interpelaciji, za koju tražim hitnost, objasni.

Premeštaji učitelja na kraju školske godine do sada nisu bili uobičajeni, jer se tada učitelji ocenjuju za svoj rad u školi. S druge strane, premeštaji učitelja, ako su krivi, imaju jednu svoju proceduru, koja se sprovodi putem istrage, pa se o tim premeštajima mora da sasluša i mišljenje disciplinskog veća. Ovde toga nema: ti ljudi nisu premešteni po kazni nego po potrebi službe. Najinteresantnije je to da li g. Ministar smatra učitelje i učiteljice državnim činovnicima, koji uživaju zaštitu važećih zakona, ili ih smatra kao ljude nižega ranga i kalibra da može sa njima raspolagati kad hoće i kako hoće i kako nade za shodno.

Gospodo, danas, kad Kraljevska vlada nastoji da uvede štednju, našao se pobuden g. Ministar prosvete da vrši premeštaje učitelja na račun toga državnog budžeta. Ja ne mogu da razumem da se baš ti učitelji premeštaju krajem školske godine bez ikakve prethodne ili objektivne istrage nego se to radi na obične intervencije bilo vas narodnih poslanika ili gospode ministara. A naročito je to interesantno da su ti učitelji pripadnici Jugoslovenske narodne stranke, dakle zakonom odobrene stranke, i zbog toga su ih i postigli ovi premeštaji.

Medutim, gospodo, ako Jugoslovenska nacionalna stranka smatra da su državni činovnici obavezni da stupaju u njene redove, neka se to javno kaže a da ljudi ni krivi ni dužni ne stradaju i dalje zbog čefova ljudi iz redova Jugoslovenske nacionalne stranke. (*Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Grgur Andelinović: To je sudbina!*)

Ja znam, gospodine Ministre, da je sudbina i to da vaš brat kao činovnik Centralnog presbira sedi u Splitu a treba da je u Njujorku, i prima platu u dolarima. Vidite kako sudbina ima dva kraja po shvatanju gospodina Ministra. (*Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Grgur Andelinović: Nije tačno!*) Jeste. Sedeo je u Splitu 3 godine a pre dva meseca je otišao na dužnost.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice nemojte da razgovarate sa g. Ministrom.

Miloš Dragović (nastavlja): Kad ovde iznesemo konkretne slučajeve i nezakonite radnje pojedinih žandarma, onda g. Ministar unutrašnjih poslova stane na to gledište da prethodno stvar proveri.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Vi ne govorite o hitnosti vaše interpelacije nego o drugoj temi

Miloš Dragović (nastavlja): A kad se radi o premeštaju pojedinih učitelja onda nema milosti i nije potrebna nikakva istraga. Iz toga vidite da je rang žandarma ispred ranga učitelja. Ja mislim da se tim putem ne služi ni naciji ni državi, jer ti vaspitači naroda moraju da imaju bar toliko sigurnosti u svome radu da se na ovakav način ne ponižavaju do skota. Radi toga tražim hitnost za ovu interpelaciju i molim Narodnu skupštinu radi tih ljudi, koji rade na narodnoj prosveti, da primi hitnost.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Ministar prosvete da se izjasni o traženom prvenstvu.

Ministar prosvete dr. Ilija Šumenković: Pre no što se izjasnim o traženoj hitnosti, smatram za dužnost da povodom govora g. predgovornika učinim samo nekoje primedbe.

Gospodo, premeštaja učitelja bilo je vrlo malo. Od toga ogroman broj, najveći broj vršen je po molbama (*Miloš Dragović prigovara*).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Opominjem vas na red, g. Dragoviću.

Ministar prosvete dr. Ilija Šumenković (nastavlja): U koliko se premeštaji vrše po potrebi službe, vrše se, s obzirom i isključivo na rad dotičnog nastavnika u školi i sredini u kojoj živi. Nikakav partijsko-politički momenat nije igrao, ne igra i neće igrati ulogu u tim premeštajima. Koliko sam mogao videti, a ja sam ovu interpelaciju dobio tek sinoć, — što se inicijative i predloga za ovaj premeštaj tiče, — mogu da izjavim na primer što se tiče premeštaja učitelja Miloševića, inicijativa je došla od Banske uprave sa razlozima, koji su u aktima izneti a nikakvih partijskih političkih momenata nije tu bilo.

Ovo gledište i ovakav stav Ministarstva prosvete poznato je svoj gospodi poslanicima. Premeštaji su vršeni prvo po molbama, drugo po disciplinskim presudama i u krajnjem slučaju po onome pravu koje Ministar ima po zakonu, kad interesi službe to zahtevaju. (Žagor na levlci). Posle ovoga izjavljujem da ne mogu prihvatiti predlog za prvenstvo ove interpelacije.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodin Ministar prosvete nije prihvatio prvenstvo interpelacije. Prema tome stavljam na glasanje, da li prima Narodna skupština traženo prvenstvo? (Ne prima.). Objavljujem da Skupština nije primila prvenstvo.

Gospodo narodni poslanici, vi ste svi svedoci, da je Predsedništvo Narodne skupštine sa prećutnim pristankom Narodne skupštine primenjivalo Poslovnik najliberalnije i najšire, pa je odredbe, koje se odnose na zahtev o prvenstvu interpelacija proširilo odredbama iz Poslovnika, koje se odnose na hitnost zakonskih predloga. Razlog je bio taj što je Predsedništvo želelo da Narodna skupština bude potpuno obaveštena pre no što bi i jednoj interpelaciji dala mesto ispred ostalih interpelacija. Razume se po sebi da su se samo one interpelacije, koje su u istini po svojoj prirodi hitne i po svom predmetu tako važne da zaslužuju da dodu na dnevni red pre ostalih, trebale da koriste ovom širokom pažnjom. Medutim, vi ste, gospodo, takode svedoci i toga da je vrlo često, mogu da kažem u većini slučajeva, a i današnji dan je služio kao dokaz, ova tolerancija i širokogrudost i Predsedništva i Narodne skupštine bila zloupotrebljavana od velikog broja interpelanata. Zato je Predsedništvo prinudeno da i protiv svoje volje u buduće sa vašim pristankom primenjuje čl. 73 Poslovnika striktno i strogo onako kako glasi. (Pljeskanje). Izvolite čuti izveštaje gospode ministara.

Sekretar Milan Mravije (saopštava): G. Ministar unutrašnjih poslova izveštava, da će odgovoriti kad prikupi potrebne podatke na interpelacije narodnih poslanika: g. Svetislava Hodere o postupku sreskog načelnika i žandarma prema predsedniku opštine barske; g. dr. Milana Metikoša o sekvestraciji javnih prihoda opštine Bosanska Dubica; g. dr. Ivana Lončarevića o radu načelnika Sreza bjelovarskog; g. Mini-

star trgovine i industrije izveštava, da će odgovoriti kad prikupi potrebne podatke na interpelacije narodnih poslanika: g. dr. Milana Metikoša o Uredbi za zaštitu zemljoradnika; g. dr. Milana Metikoša o zaštiti novčanih zavoda; g. dr. Marka Kožula o radu francuskog društva »Dalmasien« u Šibeniku; g. dr. Milana Metikoša o uništenju obučarskih obrtnika radom firme »Bata«.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovi se izveštaji primaju na znanje. Izvolite čuti zahteve za izdavanje sudu gospode poslanika.

Sekretar Milan Mravlje (saopštava): G. Ministar pravde traži ovlašćenje za produženje krivičnog postupka protivu gospode narodnih poslanika: Mihaila Krstića za delo iz § 181 K. z.; dr. Milovana Grbe za delo iz čl. 52 54 i 60 Zakona o štampi; dr. Milovana Grbe za delo iz čl. 52 i 60 Zakona o štampi; i Nikole Stajkovića za delo iz § 297 K. z.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovaj će se zahtev uputiti Imunitetnom odboru. Izvolite čuti odsustva gospode poslanika.

Sekretar Milan Mravlje (saopštava): G. Rasto Pustoslemšek moli za 8 dana odsustva radi hitnih domaćih poslova, a g. Anton Hajdinjak za 14 dana zbog bolesti.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Odobrava li Narodna skupština tražena odsustva. (Odobrava). Tražena odsustva su odobrena.

Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Milan Mravlje saopštava sledeće molbe i žalbe: Miroslava T. Bajera; Milice i Radosave Jovanović; Vladimira Pasteja; Krste V. Vukovića; Svetolika Ilića; Nikole S. Rebrinovića; Dinka Beritića; dr. Stjepana Kašnara; Vojislava St. Milovanovića; Antuna V. Karlovca; Vlaste Licula; Ilije P. Pejovića; Dimitrija P. Beševića; Milana Mitića; Mileve Antić; Tome Žegarca; Melanije Ivačković; Jeke Kurfist; Marije Đ. Jovanović; Zeke Karimanovića; Ljubomira Ajvaza i Draginje Debeljaković.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Sve pročitane molbe i žalbe uputiće se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je: Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama u Zakonu o državljanstvu od 21 septembra 1928 godine.

Ima reč izvestilac g. dr. Ljudevit Auer.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita izveštaj Odbora, koji glasi:

»NARODNOJ SKUPŠTINI

Odbor za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama u Zakonu o državljanstvu od 21 septembra 1928 godine, na svojoj sednici održanoj 26 februara 1934 godine, proučio je upućeni mu zakonski predlog i našao je da se predložene izmene u ovom zakonskom predlogu mogu primiti, te mu je čast predložiti Narodnoj skupštini da izvoli primiti ovaj zakonski predlog.

Odbor je za izvestioca odredio g. dr. Ljudevita Auera, narodnog poslanika.

26 februara 1934 god.
Beograd.

Pretsednik odbora,
dr. Milenko Marković, s. r.

Sekretar,
dr. Šime Prša, s. r.

Članovi: Marko Petrović s. r., dr. Ljudevit Auer s. r., dr. Marko Kožul s. r., Iso Bogdanović s. r., dr. St. Mihailović s. r., Boško Zeljković s. r., dr. Stjepan Bačić s. r., Doka Čirić s. r.«

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Omer Kajmaković.

Omer Kajmaković: Gospodo narodni poslanici, pred nama je predlog zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državljanstvu od 21 septembra 1928 godine. U ovom zakonskom predlogu, gospodo narodni poslanici, radi se samo o produženju roka i o proširenju nadležnosti za podnošenje prijava onih lica, koja hoće da promene naše državljanstvo. Paragraf 55 ovoga zakona nije celishodan sasvim po pravilno shvaćene interese državne i nacionalne. U § 55 ovog zakona kaže se da svi državljani, koji su stekli pravo državljanstva na teritoriji prisajedinjenoj posle Balkanskih ratova Kraljevini Srbiji i na teritorijama koje su prisajedinjene predašnjoj Kraljevini Crnoj Gori, mogu u izvesnim zakonskim rokovima da čine prijavu kod nadležnih prvostepenih vlasti. Ovaj zakon produžava pravo da to mogu činiti i kod naših konzularnih i diplomatskih predstavnika i u vezi sa ovim produžava se rok do 1 novembra 1938 godine.

Gospodo, vi ćete mi dozvoliti da ja objasnim ovde pred vama, u koliko bi bilo potrebno, da se ovome zakonu dađe tumačenje da primena njegova ne bi dovela do izvesnih zloupotreba na štetu prava građana naše nacionalne zajednice.

Ne sme se gubiti iz vida, a zakonodavac bi najmanje smeo da učini, ono što je austrijska vlada učinila baš jednom sličnom zakonskom pogodnošću, koju mi danas činimo, i uspela da raseli naš elemenat iz Bosne i Hercegovine. Krajem XIX veka i početkom XX veka, vi se sećate, gospodo, da je u Bosni i Hercegovini postojala jedna velika nacionalna borba protivu Austro-Ugarske monarhije, borba koju su predvodili muslimani i pravoslavni Srbi. Da bi oslabila naš nacionalni front prema sebi, austrijska vlada pokušala je sredstvom jedne vrlo lukave politike da muslimanski deo našeg naroda iz Bosne jednom zakonskom pogodnošću u vezi sa iseljavanjem ukloni iz otadžbine. Zbog toga, a ispred terora austrijskih vlasti, stotine i stotine hiljada muslimanskih porodica iseljeno je iz Bosne. Oni su se oselili u Tursku. Pošto ti naši sunarodnici nisu poznavali turski jezik, prirodno je da su se zadržali na onoj teritoriji bivše turske carevine, gde su živeli Srbi. Tako, gospodo, imate slučajeva da, na primer vrlo mnogo naših Jugoslovena muslimanske vere ima u Južnoj Srbiji a vrlo mnogo njih, čak u kompaktnim masama, živi u onim krajevima, anektiranim 1913 godine od strane predašnje Kraljevine Crne Gore. Ja bih molio g. Ministra unutrašnjih dela i molio bih Kraljevsku vladu da ovome zakonu, ovome § 55 ovoga zakona od 1928 godine dađu jedno tumačenje, da se iz tih krajeva mogu da sele samo nesloveni, čiji jezik nije jugoslovenski. Dalje bih molio g. Ministra da ovome zakonu odnosno ovom § 55 da tumačenje u ovom smislu: u krajevima i na teritoriji koja je 1913 bila anektirana od predašnje Kraljevine Srbije, u krajevima gde živi jugoslovenski element u kompaktnoj masi, da ove zakonske odredbe ne budu primenjivane.

Ja verujem, gospodo, da će Kraljevska vlada izići ovim mojim sugestijama u susret u formi jednog tumačenja koje će dati g. Ministar unutrašnjih poslova.

Potpredsjednik Dragutin Kovačević: Ima reč g. Ministar unutrašnjih poslova.

Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić: Gospodo narodni poslanici, ja mislim da nema bojazni za ono što je narodni poslanik g. Kajmaković izneo, kao da bi se muslimani naše krvi i jezika mogli podvesti pod ove odredbe i tretirati kao oni koji to nisu. To nije slučaj i ja mogu ovde izjaviti da se muslimani naše krvi i jezika ne mogu podrazumevati pod ovom odredbom, koja je uostalom i dovoljno jasna, jer glasi: Nesloveni koji su i t. d., dakle ovo se odnosi samo na neslovene, a muslimani naše krvi i jezika nisu nesloveni.

Potpredsjednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto se niko od g. g. narodnih poslanika nije javio za reč u načelnoj debati, to prelazimo na glasanje u načelu o ovom zakonskom predlogu. Izvolite saslušati prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva narodne poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su »za«: Avramović Branko, Adić Ante, Aksentijević Aleksandar, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Andelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Baljić Salih, Barać Branko dr., Benko Josip, Bogdanović Iso, Božić Milan A., Borisavljević Strahinja, Brušija Radoslav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Varda Sever, Veličković Miladin, Veljković Veljko, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Vošnjak Bogumil dr., Vujić Dimitrije V., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Branislav, Gavrilović Oto, Gajšek Karlo, Glavički Božidar, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Đulaga, Dovezenski Jovan S., Dodić Aleksandar Taka, Drmelj Alojzij, Duboković Juraj, Đurić Mihailo, Živanović Milan, Živančević Mihailo, Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivanišević Petar, Isaković Milivoje Đ., Isaković Mito, Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Mihailo R., Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Jovan Andrija, Jovanović Đoka, Jovičić Dobrosav, Kajmaković Omer, Katić Miloš, Klinc Anton, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin Karlo, Koman Albin, Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kurtović Vojko, Lazarević Milovan M., Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lončarević Ivan dr., Lončar Stanko, Makar Dako, Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Đoka N., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Mitrović Ljubomir M., Mihailović Ilija P., Mihailović Svetislav dr., Mravlje Milan, Mulalić Mustafa A., Nedeljković Uroš P., Nikić Fedor dr., Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Njamcul Ranko dr., Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Paranos Spiro F., Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petovar Lovro, Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Milan V., Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Prekoršek Ivan, Princip Jovo, Prša Šime dr., Pucelj Ivan Lj., Radivojević Lazar Lj., Rajić Toša dr., Santo Gavro dr., Sekulić Milan dr., Selić Joca M., Selmanović Alija, Simić Milorad, Sokolović Nikola, Spahić Vlado, Spindler Vjekoslav, Stažić Josip, Stanišić Vladimir dr.,

Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stevanović Milan, Stepanović Milan R., Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stojković Milan Đ. dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tomić Ignjat M. dr., Tonić Todor R., Topalović Milan, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Trpković Stavra K., Čirić Đorde, Uzunović Nikola T., Urek Ivan, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (predsedava), Hribar Nikola, Hristić Bora, Cemović Filip, Cenkić Juraj dr., Čorbić Branko, Šarković Tihomir, Sega Ferdo, Selmić Dragić N., Sećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Otsutni: Antonijević Dušan, Arandelović Jovan, Banjac Ljubomir, Batinić Jozo, Bačić Stjepan dr., Beširović Dimitrije R., Brkić Stjepan, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Vasiljević Stevan dr., Gospodnetić Franjo, Grubanović Milan, Gruber Franjo dr., Davidović Vitomir, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Došen Mirko dr., Dragović Miloš P., Drijača Branko, Dokić Rista, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živković Isidor, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić Srđa-Milan dr., Janković Velizar dr., Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jovanović Aleksandar, Jovanović Jova, Kalamatijević Mihailo R., Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Knežević Lovro, Knežević Stjepo dr., Kožul Marko dr., Kojić Dragutin dr., Kostić Dragutin dr., Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Krstić Simo, Kumanudi Kosta dr., Kuntarić Ante dr., Kunjašić Joakim, Kurtović Šukrija, Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončar Ivan, Lukić Živan dr., Lulić Petar, Maksimović Stjepan, Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Velimir, Marković Milenko dr., Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Maceković Matija, Mašić Marko, Metikoš Milan dr., Mijić Milan Đ., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Milutinović Milorad Đ., Misirlić Jovan T., Mitrović Jovan R. Moller Hans dr., Nikić Nikola dr., Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Pavlič Alojzij, Parabučki Đorde, Patrnojić Ljubo, Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petrović Marko, Pištelić Slavko A. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Pustoslemšek Rasto, Radić Ivan, Radović Savo dr., Radonjić Miljan, Radonjić Milan, Rako Janko dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Ružić Viktor dr., Savić Arandel P., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Spasović Vukašin, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanić Andra, Stepanov Milivoj, Strezović Krsta, Tešić Maksim, Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Čirić Stevan, Čuković Milan, Urošević Mirko II., Urukalo Sergije, Fotirić Arsa, Hajdinjak Anton, Hodera Svetislav V., Cerer Anton, Čipušević Metodije, Čohadžić Hazim, Šiftar Stevan, Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Potpredsjednik dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite, gospodo, čuti rezultat glasanja. Glasalo je u svemu 174 narodnih poslanika i svi su glasali »za«. Prema tome je u načelu ovaj zakon primljen. Prelazimo na specijalnu debatu. Pošto se niko nije javio za reč, to odmah prelazimo na glasanje. Glasace se sedenjem i

ustajanjem: Molim g. izvestioca da izvoli čitati paragraf po paragraf.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer čita § 1.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština pročitani § 1? (Prima). Objavljujem da je pročitani § 1 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer čita § 2.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština pročitani § 2? (Prima). Objavljujem da je pročitani § 2 primljen.

Sa ovim je primljen ceo zakonski predlog po predlogu Odbora. Prelazimo na konačno glasanje. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasa i oni su glasali ovako:

Glasali su »za«: Avramović Branko, Adić Ante, Aksentijević Aleksandar, Aleksić Kosta, Alilović Saćir, Anđelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Baljić Salih, Barać Branko dr., Benko Josip, Bogdanović Iso, Božić Milan A., Borisavljević Strahinja, Brušija Radoslav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Varda Sever, Veličković Miladin, Veljković Veljko, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Vošnjak Bogumil dr., Vujić Dimitrije V., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Branislav, Gavrilović Oto, Gajšek Karlo, Glavički Božidar, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Đulaga, Dovezenski Jovan S., Dodić Aleksandar Taka, Drmelj Alojzij, Duboković Juraj, Đurić Mihailo, Živanović Milan, Živančević Mihailo, Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Ivanišević Petar, Isaković Milivoje Đ., Isaković Mito, Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Mihailo R., Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Jovan Andrija, Jovanović Đoka, Jovičić Dobroslav, Kajmaković Omer, Katić Miloš, Klinc Anton, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin Karlo, Koman Albin, Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Kujundžić Bogoljub K., Kurtović Vojko, Lazarević Milovan M., Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lončarević Ivan dr., Lončar Stanko, Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Nikola, Matić Đoka N., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Mitrović Ljubomir M., Mihailović Ilija P., Mihailović Svetislav dr., Mravlje Milan, Mulalić Mustafa A., Nedeljković Uroš P., Nikić Fedor dr., Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Njamcul Ranko dr., Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Paranos Špiro F., Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petovar Lovro, Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Milan V., Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Prekoršek Ivan, Princip Jovo, Prša Šime dr., Pucelj Ivan Lj., Radivojević Lazar Lj., Rajić Toša dr., Santo Gayro dr., Sekulić Milan dr., Selić Joča M., Selmanović Alija, Simić Milorad, Sokolović Nikola, Spahić Vlado, Spindler Vjekoslav, Stažić Josip, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stevanović Milan, Stepanović Milan R., Stéfanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stojković Milan Đ. dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tomić Ignjat

M. dr., Tonić Todor R., Topalović Milani, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Trpković Stavra K., Čirić Dorde, Uzunović Nikola T., Urek Ivan, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (pretsedava), Hribar Nikola, Hristić Bora, Cemović Filip, Cenkić Juraj dr., Čorbić Branko, Šarković Tihomir, Šega Ferdo, Selmić Dragić N., Šečerov Slavko dr., Siljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Otsutni: Antonijević Dušan, Arandelović Jovan, Banjac Ljubomir, Batinić Jozo, Bačić Stjepan dr., Beširović Dimitrije R., Brkić Stjepan, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Vasiljević Stevan dr., Vukićević Bogić dr., Gospodnetić Franjo, Grubanović Milan, Grdić Vasilj, Gruber Franjo dr., Davidović Vitomir, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan Lj., Došen Mirko dr., Dragović Miloš P., Drljača Branko, Đokić Rista, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živković Isidor, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Zemljčić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić Srda Milan dr., Janković Velizar dr., Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jovanović Aleksandar, Jovanović Jova, Kalamatijević Mihailo R., Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Knežević Lovro, Knežević Stjepo dr., Kožul Marko dr., Kojić Dragutin dr., Kostić Dragutin dr., Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Krstić Simo, Kujundžić Andrija K., Kumanudi Kosta dr., Kuntarić Ante dr., Kunjašić Joakim, Kurtović Šukrija, Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončar Ivan, Lukić Živan dr., Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Stjepan, Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Velimir, Marković Milenko dr., Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Matica Pavao, Maceković Matija, Mašić Marko, Metikoš Milan dr., Mijić Milan Đ., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Milutinović Milorad Đ., Misirlić Jovan T., Mitrović Jovan R., Mozer Hans dr., Nikić Nikola dr., Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Pavlič Alojzij, Parabučki Dorde, Patrnogić Ljubo, Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petrović Marko, Pištelić Slavko A. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Pustoslemšek Rasto, Radić Ivan, Radović Savo dr., Radonjić Miljan, Radonjić Milan dr., Stajković Nikola, Stanić Andra, Stepanov lijan dr., Ružić Viktor dr., Savić Arandel P., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Spasović Vukašin, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanić Andra, Stepanov Milivoj, Strezović Krsta, Tešić Maksim, Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Čirić Stevan, Čuković Milan, Urošević Mirko II., Urukalo Sergije, Fotirić Arsa, Hajdinjak Anton, Hodera Svetislav V., Cerer Anton, Cipušević Metodije, Čohadžić Hazim, Šiftar Stevan, Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Konačno je za ovaj zakonski predlog glasalo 168 narodnih poslanika i svi su glasali »za«. Prema tome je ovaj zakonski predlog primljen konačno i biće na osnovu čl. 64 Ustava upućen Senatu na dalji nadležan rad. (Pljeskanje).

Gospodo, ja ću sa vašim pristankom današnju sednicu da zaključim. Za iduću sednicu dnevni red

biće nastavak današnjeg dnevnog reda sa dodatkom tačke 8: Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o konvenciji unificiranog zakonodavstva. Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima).

Iduća sednica održaće se sutra u 10 časova pre podne sa ovim primljenim dnevnim redom.

Sednica je zaključena u 12,10 časova.

П Р И Л О З И

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Одељење државног рачуноводства и буџета
Др. 83100

II

8 јуна 1934 год.
у Београду.

Господину

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Господине Претседниче,
На основу чл. 63 Устава Краљевине Југосла-

вије и § 51 Закона о пословном реду у Народној скупштини, а по овлашћењу Његовог Величанства Краља, датом ми Његовим Указом од 19 маја ове године, част ми је доставити Вам, са потребним прилозима, предлог закона о државном рачуноводству, с молбом за даљи законски поступак.

У прилогу под /1 част ми је поднети Вам оригинални Указ Њ. В. Краља од 19 маја о. г. бр. 23241/1.

Изволите, Господине Претседниче, примити и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Др. Милорад Ђорђевић, с. р.
Министар финансија,

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости Божјој и вољи народној
Краљ Југославије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар финансија да може на основу чл. 63 Устава поднети Народној скупштини на решење:

Предлог закона о државном рачуноводству.

Наш Министар финансија нека изврши овај Указ.

19 маја 1934 године
у Београду.

Министар финансија,
Др. Милорад Ђорђевић, с. р.

АЛЕКСАНДАР, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

ДРЖАВНОМ РАЧУНОВОДСТВУ

са

ЕКСПОЗЕОМ МИНИСТРА ФИНАНСИЈА

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ФИНАНСИЈА

О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ДРЖАВНОМ РАЧУНОВОДСТВУ

ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

У овим општим напоменама изнеће се главне идеје и начела којима се руководило при изради новог предлога закона о државном рачуноводству нарочито с погледом на материјал којим се располагало.

Тај материјал се састојао из:

а) примедба на Закон о државном рачуноводству, добивених од свих министарстава, државних

надлештава, финансијских дирекција и државних привредних предузећа и установа;

б) примедба комора и привредних организација у земљи;

в) закона о државном рачуноводству Француске, Немачке, Италије, Чехословачке и Аустрије;

г) државних буџета Француске, Немачке, Италије, Чехословачке и Аустрије.

Цео овај материјал се средио и свестрано проучио и на основу истог се дошло до констатација и уверења, која су служила за идеје водиле при изради новог предлога закона о државном рачуноводству.

Из поменутог обимног материјала, који је прикупљен од стране Министарства финансија, констатоване су многобројне и по својој суштини различите примедбе и замарке на садањи Закон о државном рачуноводству. Све се ове примедбе могу у главном поделити на две главне групе. На замарке, са исправним схватањем о особеном знача-

чају постојећег Закона и његовим стварним недостатцима, које се замерке могу квалификовати као оправдане и умесне, и на примедбе које врло често садају недовољно познавање материје самог закона и замерке које сам закон као такав у потпуности не заслужује и које се, следствено томе, могу квалификовати као неоправдане и неумесне.

I

Не улазећи у анализу оправданих примедба мањег значаја, које су као такве усвојене, главне оправдане замерке своде се у главном на неке недостатке, или боље речено, на извесне непоударности са приликама које данас владају у државној администрацији и могу се опет са своје стране поделити на три важније примедбе.

Прва, сматра да је садањи Закон о државном рачуноводству непотпун. Познато је наиме да је Краљевска Влада још 1911 године ангажовала једног француског стручњака за преуређење наше финансијске администрације. По инструкцијама тога стручњака поднете су биле у тој години темељне измене и допуне Закона о државном рачуноводству од 6 марта 1910 који је био израђен по угледу на француски и белгијски закон о државном рачуноводству а доцније проширен и допуњен. Прописи садањег Закона садржавају скоро текстуелно многе одредбе француског закона. Како пак тај закон обухвата уопште јавно газдинство, поред државног и самоуправно, а домаћи само државно, и како се није могло из појмљивих разлога у потпуности пренети (900 параграфа) и применити један закон друге земље, то је сасвим разумљиво, што је садањи закон у многим важним питањима, која у потпуности спадају у његов делокруг, испав непотпун. Његови прописи, писани за прилике и нормално време у економском погледу, могли су бити задовољавајући за тадашње државне потребе. Ослобођењем и уједињењем државне потребе су постале увећане и многобројније, њена имовина обимнија и разноликија, а када се узму у обзир још и данашње промењене економске прилике, јасно је, да садањи законски прописи нису у могућности да свима тим потребама и приликама одговоре онако, како то данашња модерна администрација захтева. Овај недостатак морао је бити до сада отклањан разним допунама или чисто административним мерама и ако је познато, да све те мере никад не могу имати ону ефикасност, коју један потпуни закон са свима својим атрибутима и јасно одређеним делокругом може да пружи. Замерке и примедбе о непотпуности садањег закона у целисти су усвојене и уложено је доста труда да се његов обим прошири и употпуни, уношењем у нови предлог свих потребних елемената како с погледом на данашње стање државне администрације тако и с погледом на задатке модерне државе каква је несумњиво наша. Водило се нарочито рачуна о оном потребном односу између пословања државне администрације и државне приреде који је посве недостајао у садањем закону, као што недостају и важни прописи о рачуноводној и благајничкој служби, о државној имовини, о управљању и руковању њоме као и о пословању имовином државних фондова и заклада. Руководени овим идејама, параграф 1 новог предлога закона, избегавајући формалну дефиницију, решио је питање надлежности закона о државном рачу-

новодству, одређујући његов делокруг и целокупну материју на коју се односи. У смислу § 1 нови предлог се дели поред уводних и прелазних наређења на шест засебних глава са 245 параграфа и то: 1) о државном буџету, 2) о рачуноводству и благајничкој служби, 3) о уговорима, 4) о државним привредним предузећима и установама, 5) о државној имовини и 6) о надзору и контроли.

Друга примедба која се чини садањем Закону о државном рачуноводству, састоји се у томе, што се баш услед његове непотпуности, важни његови прописи налазе тако рећи разбацани по разним специјалним законима, (финансијским законима, Закону о продужењу важности одредаба фин. закона, Закону о радњама итд.) уредбама, правилницима и многобројним решењима, другим речима, што његове важне одредбе нису сконцентрисане на једном месту, како то уосталом у једној сређеној администрацији треба да буде. Последица тога су наравно честе противречности у прописима који треба да регулишу једну те исту материју. И ова замерка, као и прва, има своје историјско објашњење. Немогућношћу преношења целог француског закона у домаћи закон, као и евентуалне омашке које су се могле при одабирању и прилагођавању страних текстова показати, створена су места честим одредбама у закону, да ће Министар финансија прописати правилнике за његово извршење. А ти правилници у ствари требали су да допуне закон. Неки од тих правилника прописани су, али за многе одредбе није то учињено ни до данас, или у колико је учињено, оне се налазе у разним решењима која дају тумачење нејасним законским прописима. Сем тога, те правилнике је прописивао по каткад и други а не Министар финансија, те се на тај начин ситуација у овој домену финансијске администрације само погоршала. Познато је, да су одредбе садањег Закона мењане законима, којима ни у ком случају тај делокруг по својој суштини не припада и не само то, него су те одредбе у неподобним законима у већини случајева противне и духу и слову садањег Закона о државном рачуноводству. Неоспорно, да је већ сама по себи оваква ситуација изiskивала што скорију и коренитију реформу. Израђујући нови предлог, обратила се нарочита пажња на ову оправдану замерку садањем Закону, да се сви ти прописи који се налазе у специјалним или финансијским законима, као и прописи који су од битне и основне вредности и важности, а налазе се у разним правилницима, решењима итд. — прикупе, престилизују, среде и ставе на одговарајуће место у новом предлогу. Онемогућујући на тај начин њихово важење у законима који не спадају у делокруг ове материје, односно одређујући тим прописима ону важност коју они по својој суштини и заслужују.

Трећа оправдана замерка, која се чини садањем Закону о државном рачуноводству јесте та, што је он у многим својим прописима нејасан, што другим речима нема одређену и јасну терминологију. Да наведемо само неколико примера надокхват у прилог ове оправдане замерке. Речи као што су: буџет, предрачун; расход; кредит, издатак; дотација, субвенција, помоћ; надметак, уговорач, такмичар, предузимач, лиферант итд. у садашњем Закону или су синоними невешто употребљени или немају јасно одређен појам. Члан 3 садањег Закона

у почетку гласи: »Државни буџет састављен је из финансијског закона и буџета прихода и расхода«. Свакако, да појам буџета није јасно одређен, иако појам предрачун исто тако постоји у садашњем Закону што се види из чл. 9 који гласи: »Свако министарство по својој струци саставља предрачун прихода и расхода итд.«, док је у чл. 3 употребљен израз буџет прихода и расхода, докле је у чл. 9 за исти појам употребљен израз предрачун прихода и расхода. Нијансирање које је овом поделом изведено између једних прихода и расхода и других, свакако да не одговара потреби и јасном појму речи »буџета«. У новом предлогу, реч »буџет« значи један скупни општи појам, који у себи садржи два главна елемента који га сачињавају и то: финансијски закон и предрачун (§ 12). Предрачун са своје стране значи само рачунски део буџета. Уз § 19 новог предлога који гласи: »Суме показане у предрачуну расхода представљају кредите одобрене за задовољење расхода изазваних једном државном потребом«, — јасно је одређена разлика између појма »расход« и појма »кредит«, која разлика у садашњем закону није јасно подвучена, што наравно даје могућност нејасној и неподобној употреби истих. Појам дотације у новом предлогу означаје кредите који се предвиђају у расходима, ради покрића губитака предвиђених у предрачунима државних привредних предузећа и установа као и кредите за расходе државних приноса самоуправних тела, без обзира да ли су ти расходи установљени законом или не (§ 32). Док је до сада овај појам скоро увек сматран идентичним са појмом субвенција или помоћи, докле у новом предлогу реч »субвенција« значи: помоћ приватним удружењима и разним установама које врше послове од опште користи. Најинтересантнији је пример неодређености у терминологији садашњег закона наведени називи код уговора и набавака о чему ће бити речи доцније.

Друга врста корекције у овоме смислу учињена је код назива »рачунополагач«. Сматра се, да је по садашњем Закону појам рачунополагача сувише опширан и расплут на велики број лица и да је услед тога у пракси сама одговорност рачунополагача често пута доведена у питање. Све радње побројане у чл. 62 садашњег Закона, повлаче собом велики број лица, која се сматрају за рачунополагача, као н.пр. шефови рачуноводства, ревизори, контролори, благајници, режисери, магационери итд. Сматрајући да је одговорност много ефикаснија, када је она усредсређена у што мањи број лица, нови предлог предвиђа за рачунополагача само оно лице, које је надлежно да по наредбама за исплату надлежног наредбодавца, издаје (потписује) тако зване благајничке налоге надлежним благајницима. Сва остала лица која су по данашњем Закону сматрана за рачунополагаче, одговорна су само за свој локруг рада, који је рад јасно и прецизно одређен новим предлогом (§ 75). У даљем излагању код одредаба за извршење буџета, односно код одредаба о уговорима, изложиће се и корекција у сличном смеру и за појам наредбодавца, како с погледом на наредбодавца тако и на све врсте радњи које наредбодавац има да врши. С обзиром на ову трећу оправдану замерку, обратила се нарочита пажња на овај недостатак и уложено је труда, да се у погледу терминологије даде јасно и одређено значење свакој већ одомаће-

ној речи, омогућујући на тај начин стварање дефинитивне терминологије у животу наше финансијске администрације као и државног газдинства уопште.

II

Износћи укратко ове оправдане и усвојене замерке и примедбе на садашњи Закон о државном рачуноводству, сматрамо за потребно, да се исто тако изнесу и оне примедбе које из дубоког уверења нису могле бити као корисне и подобне усвојене. Одмах да напоменемо, да се све ове примедбе у главном и у првом реду односе на саму администрацију као такву, а не на Закон о државном рачуноводству. Или, уколико се односе на материју закона, оне су нејасне и базирају на једном појму поверења, које већ само по себи омогућује стварање потпуног неповерења. У већини случајева су ове примедбе неоправдане.

Прва и главнија примедба ове врсте односи се на питање превентивне контроле и указује се као противник овог система контроле, нарочито због тога, што отежава експедитивност администрације. Сматрамо да је ово питање предмет Закона о Главној контроли и због тога се нисмо упуштали у суштину решења овога важног питања и ако се о њему има одређено становиште. Стога је у новом предлогу предвиђен § 6 који прописује да рад свих органа који врше службу државног рачуноводства подлеже врховном надзору Главне контроле по прописима Закона о Главној контроли. Без обзира на питање експедитивности, које увек и у главном зависи од личне способности и иницијативе наредбодавчеве, стојимо на становишту да систем контроле у својим односима са наредбодавцима треба да буде што шири, и претходна и доцнија у исто време, јер је само тако она и ефикасна. Ради уклањања опасних евентуалности које се могу односити не само на издавање наредба за исплату без кредита, него што је важније и на ангажовање расхода, који буџетом нису предвиђени, дакле противно законодавчевој намери и намени, контрола треба да прошири своје поље акције а не да сузи. То проширење састоји се не само у тако званој апробативној контроли, него и у претходној или превентивној, којој су у разним земљама потчињене радње наредбодавца. Није довољно блити само над исправношћу плаћања; много је важније да се провери основни акт, који повлачи односно ствара расход — обавезу за државу. По државне интересе много је ефикасније спречити штету него гонити учиниоца штете, пошто је она већ причињена.

Друга примедба ове врсте, која је у узрочној вези са првом, односи се на сувише велику стегу и крутост садашњих прописа Закона о државном рачуноводству. Иако, да одмах напоменемо, у овом погледу није наведен ни један једини члан тога Закона, који би се имао сматрати крутим, сматрамо, да је ово једно од најделикатнијих питања, које тангира у основи целокупну материју овог Закона и то у његовој суштини. Закон о државном рачуноводству, који регулише целокупно државно газдинство, а које по своме буџетском обиму прелази у једној години без личних расхода износ од динара 6.000.000.000.—, већ по самој својој намени мора садржавати извесне уједначене прописе, који имају за сврху једнообразност и ефикасност кон-

троле над свима пословањима државних органа, осигуравајући на тај начин уредно вођење послова. Без ових прописа, овакав закон не да се уопште ни замислити. Делikatност овога питања лежи баш у томе, што иницијатива и еластичност за извршење послова не потичу у великом делу од самог закона него од наредбодавца. За једног наредбодавца, на пример, прописи о роковима предвиђени у закону, неће бити крути и неизводљиви, ако се он, унапред за све време постара о једној потребној набавци, другим речима, ако наредбодавац о својим потребама у току буџетске године стално мисли унапред за неколико месеци, обезбеђујући се од свих могућих евентуалности које га могу снаћи у његовој тешкој и одговорној дужности. Док ће међутим, такви прописи о роковима и други, бити крути и неизводљиви за наредбодавца, који сачека да му потребан материјал за обављање функција његовог надлештва нестане, и тек по нестанку истог материјала, предузме мере које треба да омогуће његово попуњавање. Природно, да ће таквом наредбодавцу сви рокови, па ма какви они били, бити прекратки или предугачки, односно неизводљиви.

Неоспорно је, међутим, да садањи правилници, нарочито они, који регулишу уговоре и државне набавке, имају извесних недостатака у томе погледу, као што смо раније напоменули у оној првој групи примедба. У томе погледу, строго се је водило рачуна, што ће се из даљег излагања код главе о уговорима видети, да се омогући еластичније пословање нарочито државних привредних предузећа и установа, да би се тиме отклонили сви недостатци, који би се оправдано могли квалификовати крутим и тешко изводљивим. Али се је, што се нарочито жели да нагласи, исто тако, марљиво настојавало да се та потребна еластичност у пословању државних установа доведе у склад са потребом контроле. Сматрамо, да без контроле не може бити успеха у спровођењу одредаба овог, тако важног организационог закона. У чему се управо састоји контрола у новом предлогу? Ни у чему више, но да се њоме има да заштити у првом реду буџетска равнотежа против расипања, другим речима, да се спрече све могуће буџетске повреде, неовлашћено трошење расхода, прекорачење кредита, вирманисање, употреба кредита на оно чему они нису намењени, да се спречи избегавање најпогоднијег начина закључивања уговора, једном речју, да воља законодавца буде тачно и лојално извршена. То је циљ и сврха контроле наредбодавца при вршењу њихових послова и у томе смеру су и установљени прописи и у новом предлогу закона о државном рачуноводству.

Када смо већ код питања контроле, да напоменемо и извесне примедбе, које траже потпуно поверење за све одлуке наредбодавчеве, непомињући са њихове стране и питање поверења према другој уговорној страни, и према томе сматрају непотребним све прописе, који имају за своју контролisanje наредбодавчеве делатности. Дух садањег Закона, наводе те примедбе, сматра, да је наредбодавац непоштен човек! Не улазећи у доказивање погрешности и неумесности ових примедба, које сматрамо за неозбиљне и које, најблаже речено, одају недовољно познавање суштине целе материје у питању, износимо их само из разлога, да би објективно указали на све примедбе и моменте, који

произилазе из обимног материјала, који је стајао на расположењу при изради новог предлога.

III

На завршетку ових општих напомена о недостатцима садањег Закона, као и о спроведеним главним мерама и интенцијама ради отклањања истих, проучивши савесно и марљиво све поменуте примедбе, дошло се до једне опште констатације, до једног уверења, којим се је при изради новог предлога закона о државном рачуноводству углавном и руководило. Та констатација и то уверење јесте да садањи Закон у својим начелним одредбама углавном одговара правилно схваћеним интересима и потребама наше земље и актуелном стању наше државне администрације, другим речима, да је садањи Закон о државном рачуноводству у својим главним принципима добар и у њима се нема много шта мењати. Недостатак је углавном у томе, што ти принципи нису до краја изведени и што се код појединих одредаба, као што је раније наведено, опажа неподударност са приликама које данас владају. Према томе, при изради новог предлога закона о државном рачуноводству, за основ и полазну тачку служили су основни принципи и идеје садањег Закона, и ако се текстуелно нови предлог у потпуности разликује од садањег Закона. Вођено је дакле строго рачуна о свим поменутим недостатцима, са интенцијама, да се они уклоне у интересу бржег, бољег и лакшег извршења тако важног закона као што је закон о државном рачуноводству.

У даљем излагању изнеће се по поменутим главама новог предлога главније црте и све важније измене и допуне спроведене у новом предлогу, остављајући по страни одредбе које су у својој суштини остале непромењене.

ГЛАВА I — О ДРЖАВНОМ БУЏЕТУ

Основне одредбе и одредбе за израду државног буџета

У одредбама о државном буџету нису учињене значајне измене. Ова материја је у главном регулисана чл. 60, 102 и 103 земаљског Устава од 3 септембра 1931 године, у коме су постављени општи принципи буџетског права који су пренети и у нови предлог. Систем трајања буџетске и рачунске године с обзиром на уставне прописе није мењан. Једино је трајање рачунске године смањено за један месец (§ 9). Према томе траје до 31 јула сваке године.

У погледу правне природе појма »Државни буџет« учинена су, међутим, извесна отступања од садашњих прописа. Познато је да у овоме погледу, т.ј. да ли је државни буџет закон или није закон, постоје три различите теорије. У позитивном законодавству модерних држава те су теорије различито оцењиване, било с обзиром на политички карактер саме државе у питању, било на карактер позитивних законских прописа о переском законодавству, и у њихово разлагање овде нећемо улазити. Напомињемо једино, да већина правних научника у Француској, Немачкој и Италији, сматрају да, без обзира на позитивно законодавство, буџет није закон у потпуном и правном смислу те речи. Садањи Закон у своме чл. 1 гласи: »Државни

је буџет једногодишњи закон, којим се предвиђају, претходно одобравају и претходно распоређују сви државни приходи и расходи». Према овој дефиницији поред осталог, изилази, да је буџет једногодишњи закон и да он одобрава поред расхода и приходе. Без обзира како се појам одобравања прихода овде има разумети, шире или уже, ово је једно становиште, које је по својим последицама противно данашњем модерном схватању већине правних научника. Али без обзира на то, једино је из практичних и логичних разлога измењен поменути текст, сматрајући, да стварне чињенице имају бити доследно спроведене и у позитивном законодавству. Тако нов § 8 гласи: »Државним буџетом се за време од једне године дана одобравају и распоређују сви државни расходи и предвиђају приходи«. Разлика од досадањег текста јасно се испољава, како у погледу назива »закон« тако и у погледу »одобравања прихода«. У смислу овог текста предвиђено је у погледу расхода у новом § 11, да се без одобреног или продуженог буџета не могу расходи чинити. Од овога се изумимају само исплате интереса и главнице државних зајмова, ако су на основу закона закључени; а у погледу прихода у § 63, да се државни приходи прикупљају на основу закона и то све дотле, док су на снази законски прописи којима су установљени. Ова одредба у погледу прикупљања прихода, већ због саме дефиниције државног буџета, не би могла бити јасна и оправдана у садашњем закону и с тога она није ни постојала. Она је дакле, једна новина за наше законодавство, бар према садашњем Закону о државном рачуноводству.

Што се тиче одредаба о техничкој изради државног буџета познато је, да се оне поред садашњег Закона налазе и у уредби о техничком саставу буџета државних расхода и прихода од 13 маја 1927 године, донетој на основу овлашћења из чл. 36 Фин. закона за 1927/28 годину. Ти прописи су у главном задржани и пренети у нов предлог закона. На основу садашњих прописа о техничкој изради државног буџета створена је већ једна одређена пракса, која се углавном у многоме не удаљује од главних буџетских принципа као што су: јединство, потпуност и прегледност. Ови су принципи у новом предлогу у потпуности очувани (§ 8, 16, 33). Приликом ступања на снагу поменуте уредбе чињене су извесне замерке, да се прешло од система упрошћености и јасности ка великој распарчаности буџета. И тиме, што се је извршила подела буџета на државну управу и на привредна предузећа и установе, изгубило се је од оне јасноће која је раније постојала, кад није било потребно извршити сабирање, да би се добио укупан износ буџета. Сматра се, да овај приговор, и ако донекле оправдан, није довољан да побије неминовне добре стране издвајања буџета опште државне управе од буџета државних привредних предузећа и установа. Стога је у новом предлогу ова подела задржана. Исто тако није усвојен систем објављивања само салда појединих привредних предузећа и установа у државном буџету, сматрајући, да одвојено објављивање расхода и прихода ових предузећа и установа не одговара нашим приликама, и ако тиме не би био повређен принцип јединства буџета, али би сигурно био повређен принцип прегледности. У осталом све замерке које у овом погледу могу бити учињене, опадају већ самим

фактом, што су у новом предлогу предвиђене засебне и одвојене одредбе за привредна предузећа и установе од одредаба државне управе. Што се пак тиче принципа буџетске потпуности, у овоме погледу учињен је један корак напред. На основу § 16, предрачун расхода и прихода састоји се из предрачуна државне управе, предрачуна државне привреде (привредна предузећа и установе) и предрачуна државних фондова и заклада. Расходи и приходи државних фондова нису до сада објављивани у буџету, али су наредбодавци о њима били дужни слати детаљан извештај Министру финансија, на основу одредбе у финансијском закону, која се сваке године доносила. Ти фондови су се одвојено показивали у завршном рачуну. У будуће неће постојати потреба за уношењем сличних одредаба у финансијски закон из разлога, што ће се ти фондови показивати у засебном предрачуну, изузев фондова Министарства војске и морнарице (§ 229 став 5). Њихов укупни збир (§ 40) међутим, неће улазити у рекапитулацију претходна два предрачуна. Предвиђене су олакшице вирманисања, док ће се међутим одредбе о извршењу буџета у потпуности примењивати и на фондове и закладе. Показивање расхода и прихода државних фондова и заклада у предрачуну сматрамо за једну корисну новину и она је уведена у интересу принципа буџетске потпуности.

Да напоменемо још, код израде државног буџета, две важније измене, које су спроведене у новом предлогу. Прва се односи на прописе о финансијском закону, а друга на прописе о подели расхода.

Као што је познато, питање финансијског закона је код нас једно болно питање. Ранија и садашња пракса, завела је један посве штетан систем, који се, као што је познато, састоји у уношењу неподобних одредаба у финансијски закон. О штетности таквог система није потребно говорити; констатује се само то, да се у погледу штетности овог система сви слажу. Редигујући нове одредбе о финансијском закону (§ 13), водило се је рачуна о постојећој ситуацији, и у жељи да се не окрњи и не ограничи прерогатив законодавне власти с једне стране, а да се бар донекле спрече и отежају штетне последице постојеће праксе с друге стране, створен је новом одредбом један нов систем, који ће бар у извесном правцу дати боље резултате од садашњих. У § 13, после прописа, шта све финансијски закон мора да садржи, додат је четврти став који гласи: »По истеку буџетске године престају важити све одредбе финансијског закона за ту годину. Ово важи и за оне одредбе финансијског закона које представљају засебна законска наређења, као и оне којима се мењају и допуњују постојећи закони«. Овом одредбом, сматрамо, да је решено једанпут за свагда постојеће спорно питање, које одредбе финансијског закона важе, односно које не важе и докле важе, и да су до извесне мере отежане све оне тенденције, које су стално и тако рећи систематски настојавале, да се разна законодавна питања решавају на брзу руку финансијским законом.

У погледу назива и поделе буџетских расхода садашњи закон није јасан. Недостатак у овоме погледу састоји се у нејасним дефиницијама појединих врста расхода. Последице оваквог стања су неоспорно негативне, како у погледу саме технич-

ке израде државног буџета, тако и у погледу његовог извршења. Оправдани приговори, који су чињени при претресу буџетских предлога, нарочито од стране законодавних фактора, нису могли бити у потпуности исправљени, баш због постојећих нејасноћа у овоме погледу. Према § 18 новог предлога, расходи се деле према природи потреба, које их изазивају, на три главне групе јасно и одређено дефинисане, које групе најзад садржавају у себи све могуће расходе једног државног буџета. Те три групе расхода су: редовни, нередовни и инвестициони. Редовни се деле са своје стране још на личне и материјалне. Сви се ови расходи одвојено показују у предрачуницима, а наредбодавна радња по њима, у колико је она различита у погледу потпуног и делимичног наредбодавног права, одређена је јасно и доследно за сваку поменућу групу расхода. Да напоменемо, да је нови предлог претпоставио постојање закона о систематизацији службеничких места и у томе смислу су и редиговане одредбе, које се односе на личне расходе. Назначено је, да у материјалне расходе улазе путни и селидбени трошкови и наднице радника и то, за ове последње, само код привредних предузећа и установа. Напомињемо још и једну разлику, која је у новом предлогу учињена између извесних инвестиционих расхода државних привредних предузећа и установа и оних државне управе. По садашњем Закону та разлика уопште не постоји, тако да данас важе исти прописи у погледу буџетирања ових расхода како за државну управу, тако и за државна привредна предузећа. Већ сам обим новог предлога омогућава и захтева да се ова разлика јасно и одређено подвуче, како у интересу газдовања самих привредних предузећа, тако и у интересу Министра финансија и чисто књиговодствених принципа. У § 194 предвиђен је други став који гласи: »Државна привредна предузећа и установе које врше своје пословање по наређењима § 193 став 1, не показују у предрачунику расхода оне инвестиционе расходе које врше на терет извршених и одобрених редовних отписа, већ само оне који су им одобрени у сврху повећања њихове основне главнице (§ 18 став 7)«. Непоказивање ових расхода у предрачунику оправдава се из разлога тога, што би у противном случају, односно њихово показивање, аутоматски повећавало основну главницу привредног предузећа на штету вишкова прихода, што би свакако, било неправилно и неоправдано, пошто се отписи као расходи већ показују у предрачунику. С обзиром на ове чињенице, извесна привредна предузећа, као на пример Управа државних монопола, и данас не показује поменуће врсте инвестиционих расхода у буџету. Детаљније образложење по овоме, изнеће се у глави IV привредних предузећа и установа.

ИЗВРШЕЊЕ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

Код овог најважнијег дела Закона о државном рачуноводству, нарочито се водило рачуна, да се чињење расхода поред одређивања тачне терминологије за све радње, доведе у апсолутну зависност од кредита који наредбодавцима стоје на располагању. Одређен је јасно појам наредбодавца. Обележене су стриктно и пажљиво врсте и границе његовог делокруга рада — његово наредбодавно право. Одређени су ефикасно и корисно сви моменти, о којима један наредбодавац има да

води рачуна, како би што брже и правилније доноси своју одлуку до коначног решења — исплате, не губећи наравно из вида све контролне мере, без којих се у осталом цела ова радња не може ни замислити.

Садањи Закон наредбодавно право није јасно обележио, нарочито у вези са уговорима и набавкама, као што није јасно обележио ни све моменте наредбодавчеве радње који сачињавају наредбодавно право. Нови предлог је наредбодавно право поставио на јаснију, ширу и одређенију основу. Оно се састоји из три одвојене и јасно дефинисане радње и то: 1) из акта о ангажовању расхода, 2) акта о доспелости плаћања и 3) из наредбе за исплату.

Најважнији акт наредбодавног права јесте акт о ангажовању расхода. Најважнији због тога, што од њега зависи да ли ће наредбодавно право бити потпуно или делимично, као и то, да ли ће се моћи наредна два акта односно одлуке донети или не. Ако наредбодавно право садржи и право о ангажовању расхода, онда је оно потпуно, у противном је оно само делимично. Предвиђено је јасно, у којим случајевима наредбодавно право мора бити потпуно, односно када може бити делимично, као и то, да се расходи могу ангажовати само у границама одобреног, односно код државне управе отвореног кредита. Ангажовање расхода може бити двојак: привремено и коначно. Садањи Закон ово није прецизирао. Акт о привременом ангажовању расхода састоји се из сваке одлуке наредбодавчеве која повлачи за собом расходе за државу, а акт о коначном ангажовању из сваке одлуке којом се ствара дефинитивна обавеза за државу. Ова подела проистиче из саме природе послова који су овде у питању и она није обележена у садашњем Закону, што је уосталом и стварало нејасноћу. Наредбодавац у много случајева доноси претходно одлуке, којима тек намерава да понеси обавезу за државу, на пр. наредба да се један посао изврши, уговор закључи и т. д. што свакако по својој правној природи није исто што и сам уговор или једно постављење и т. д. Обе ове радње по својим последицама се разликују. Нови предлог тачно и јасно прописује кад се и у којим случајевима једна таква одлука сматра привременом, а кад коначном. Ова подела је морала бити учињена још и због једног великог недостатка, који у овом погледу постоји под садашњим законским режимом. Наиме, наш завршни рачун није могао показати јасно и прегледно по партијама колико је створено обавеза у току једне буџетске године. Те обавезе су се могле дознати само на основу пријављених спискова. Док ће међутим, по новом предлогу све створене обавезе (акт о коначном ангажовању расхода) одмах бити достављене без обзира да ли су ликвидирани или не, рачуноводству, које ће их заводити у нарочите књиге и показати у завршном рачуну. У овоме погледу, дакле, и завршни рачун ће бити потпунији, о чему ће бити детаљније речи код главе о рачуноводству. Исто је тако предвиђено шта све мора једна одлука о привременом ангажовању, односно коначном ангажовању расхода садржавати, па да оне буду пуноважне (§ 48).

Други акт наредбодавног права јесте акт о доспелости плаћања. Он се доноси после створене обавезе и свршеног посла. То је у ствари акт с

ликвидацији. Овим актом наредбодавац признаје извршење једног рада, службе или уговора, на основу исправа којима се то утврђује, одређује бруто износ плаћања и т. д. Предвиђено је шта све један акт о доспелости плаћања има садржавати (§ 44) као и у којим случајевима се може кумулирати са актом о коначном ангажовању расхода и са наредбом за исплату.

Наредба за исплату је трећи акт наредбодавца. Она може бити једнократна или стална, према томе, да ли се плаћање има вршити у одређеним роковима или само једанпут. У којим случајевима и на који начин се издају сталне наредбе за исплату, прописује Министар финансија (§ 46).

Сва ова три акта заједно сачињавају потпуно наредбодавца право и имају се слати рачуноводству, које на основу наредбе за исплату издаје благајнички налог за исплату. У случају делимичног преноса наредбодавца права наредбодавац преноси само право доношења одлуке о доспелости плаћања и наредбе за исплату.

Наредбодавца право припада министрима и бановима. Они то своје право могу пренети на такозване помоћне наредбодавце и то писменом одлуком. Предвиђено је, у којим случајевима може, односно не може бити потпуног преноса наредбодавца права. Помоћни наредбодавци могу бити помоћници министара и банова, начелници одељења министарства и банских управа, старешине надлежних непосредно подручних министарству, односно банској управи, као и старешине државних привредних предузећа и установа и њихови помоћници и начелници.

На који је начин и до којих је граница спроведено наредбодавца право у новом предлогу, предвиђено је у глави о уговорима, с обзиром, што су сви послови тамо предвиђени у тесној вези са свима радњама наредбодавца права. Стога ће, а да би се избегла понављања, у III глави о уговорима бити изложено функционисање целокупне радње око извршења државног буџета и то код поступка при закључењу уговора. Да напоменемо још само, да је право Министра финансија за отварање кредита задржано у новом предлогу, и то једино код предрачуна државне управе, који се у осталом оправдава потребом за очување буџетске равнотеже. Исто тако, вирманисања су дозвољена само између позиција исте партије материјалних расхода као и између партија раздела на пензије и партија у предрачуна државних фондова и заклада.

ГЛАВА II — О РАЧУНОВОДСТВУ И БЛАГАЈНИЧКОЈ СЛУЖБИ

У садашњем Закону о државном рачуноводству наређења за рачуноводство разбацана су у прописима о државном буџету и о државној готовини и обртном капиталу, а једино наређење по завршном и општем државном рачуну сакупљена су у IX глави. У новом законском предлогу сви су прописи за државно рачуноводство систематски скупљени у II глави, а само одступања од тих општих прописа код државних привредних предузећа и установа приказана су у IV глави.

Сви прописи о рачуноводству груписани су у седам делова и то: 1) основне одредбе, 2) буџетско и ванбуџетско пословање, 3) пословање по

текућим рачунима, 4) пословање са депозитима, 5) вођење података о државној имовини, 6) полагање рачуна о целокупном државном газдовању и 7) вршење помоћне службе за наредбодавце. Нова подела прописа о рачуноводству приказује прегледно читав рад рачуноводства и како он коначно долази до свог циља, тј. до показивања државног завршног рачуна односно рачуна о целокупном државном газдинству.

Основна одредба садашњег закона у погледу књижења гласи, да ће се рачунске књиге у главном државном рачуноводству водити по двојном књиговодству, а у погледу осталих рачуноводстава нема никаквог прописа. Нови предлог оставља Министру финансија, да нареди према стварним потребама, која рачуноводства воде рачунске књиге по начелима двојног, а која по начелима простог књиговодства. Задатак одељења државног рачуноводства биће да изради систем, који ће му најцелисходније пружити све податке за потребна књижења, а према израђеном систему наредиће се која књижења треба повезати двојним књиговодством, а до којих се може доћи само простим књижењем.

Буџетско и ванбуџетско пословање државних рачуноводстава по новом законском предлогу битно се разликује од садашњег, и то: по предлогу имају државна рачуноводства књижити не само ликвидирани и исплаћени расходе, већ као што је напоменуто, и коначно ангажоване расходе, тј. све наредбодавчеве одлуке којима се стварају обавезе за државу. Сврха тога књижења јесте, да се као расходи не показују само исплате које наредбодавац наређује из буџетских кредита, већ да се његово извршивање буџета контролише и по свим одлукама, којима је створио обавезу за државу, без обзира на то, да ли ће доћи у рачунској години до исплате или не. Буџетски кредити не представљају само овлашћење за трошење расхода, већ они су уједно и крајња граница, до које може наредбодавац обавезати државу. Подаци о коначном ангажовању расхода биће с тога од примерне важности за оцену наредбодавчевог рада око извршења буџета. Нарочито велике тешкоће постоје у томе погледу по садашњем закону, код извршивања наредбодавчевих наредба за исплату. Да би се убрзао рад приликом саме исплате и да би све исправе о исплатама биле сваки час рачунополагачу при руци, сва досадашња одговорност благајника у погледу потпуности новчаних докумената, пребачена је новим предлогом од благајника, који је само руковао благајничким средствима, на рачунополагача који извршује наредбодавчеву наредбу за исплату издавањем налога за исплату на засебном обрасцу. Наредбодавчева наредба за исплату са свима правдајућим документима остаје код рачунополагача, и служи му за оправдање издатог благајничког налога, док је међутим благајникова дужност само да испитује благајнички налог, да ли је издат на прописаном обрасцу, да ли га је издао надлежни рачунополагач, да ли му је достављен на прописан начин, да ли није истекла рачунска година на коју се односи и да ли има визу месне контроле. Тежиште рада и одговорност код исплате на тај начин, као што је у општим напоменама поменуто, пребачена је од саме исплате на акт ликвидације, односно од благајника на рачунополагача. Тим поступком

постићиће се, да новчане исправе за расходе по појединим буџетским партијама и позицијама не остају код исплатних благајница по хронолошком реду њихове исплате, већ ће се скупити код рачунопологача и средити по партијама и позицијама из којих се врше, што ће знатно олакшати контролу расхода по свакој буџетској партији и позицији. Сем тога, расходи се све више врше путем државних новчаних завода и Народне банке. Како се пак и до сада новчани документи за те расходе нису могли упућивати тим установама заједно са налогом за исплату, пошто исте нису у стању да пре исплате испитују новчана документа, створило се и сада у пракси, да су такви наредбодавчеви налози са правдајућим исправама остали код рачунопологача који је спроводио наредбу за исплату дотичној установи. По новом предлогу, све ће се исплате вршити једнообразно, без разлике да ли исплату врши државна благајница или новчана установа, пошто ће и државне благајнице поступати само по благајничким налозима рачунопологача, без сваких новчаних исправа. Ова једнообразност поступка код исплата знатно ће допринети томе, да ће се држава све више служити за вршење својих исплата државним новчаним заводима, код којих се скупљају њени приходи, а све то ће олакшати снабдевање државних благајница са новцем и учинити уштеде у употреби готовине приликом исплате државних расхода. У вези са тиме, нови предлог предвиђа тако зване трајне наредбе за исплату за све расходе, који се понављају у одређеним роковима. О њима ће водити рачуноводства ликвидационе књиге и извршивати у року ликвидацију без учешћа наредбодавца. На овај начин, сва евиденција трајних плаћања (принадљности државних службеника, киреје и плаћања у оброцима по уговорима) прелазиће од наредбодавца на рачунопологача, што ће знатно растеретити наредбодавце, упростити евиденцију и убрзати ликвидацију и исплату трајних плаћања.

Највеће тешкоће постоје по садашњем закону са оним наредбама за исплату, које остану неизвршене по истеку рачунске године. За њихову исплату предвиђали су се у буџету расходи за обавезе из ранијих година, а делимично предвиђали су и финансијски закони њихову исплату на терет обртне главнице. Већ извршене радње око ликвидације морају се сторнирати и наредбодавци по истеку рачунске године поново морају тражити могућност за исплату таквих расхода. Овај поступак од велике је штете за саговорача државе као и по државни кредит, јер се исплата отеже, а у доста случајева постаје чак немогућа, мада је обавеза створена у оквиру истеклог буџета. С тога нови предлог предвиђа, да се убедљиво издати благајнички налози, који су остали неизвршени на крају рачунске године, преносе на текуће рачуне као неисплаћени расходи. Исплату таквих благајничких налога врши Министар финансија из благајничке готовине. Државне обавезе пак, по коначно ангажованим расходима, по којима су рокови за исплату доспели до краја рачунске године а благајнички налози нису издати, морају се пописати, а њихов списак има се у року од месец дана по завршетку рачунске године послати Министру финансија, који може наредити њихову исплату или 1) на терет одговарајуће буџетске

партије и позиције по новом буџету, или 2) на терет државне готовине, или 3) из специјалних средстава која Министру финансија буду одобрена законским путем или ће 4) Министар финансија предвидети за њихову исплату потребне кредите у наредном буџету. Овим одредбама нови предлог створио је довољни еластичитет за извршење већ створених државних обавеза на основу истеклог буџета, што ће најповољније утицати на државни кредит и повећати сигурност саговорача државе, да по извршеном послу прими припадајућу му исплату, без одуговлачења због законских формалности.

У погледу пословања по текућим рачунима садањи Закон о државном рачуноводству нема никаквих одредаба. Новим предлогом допуњена је ова празнина и њиме се регулише, које се државне обавезе и потраживања морају показивати по текућим рачунима, како се воде и закључују текући рачуни и како се показује њихово стање по закључку буџетске године у рачунима изравнања. У погледу пословања са депозитима нови законски предлог даје тачну поделу депозита и предвиђа могућност, да Министар финансија оснује и нарочиту државну установу за руковање судским и управним депозитима или да њихово руковање поведи којој већ постојећој државној установи.

У вези са одредбама о државној имовини предвиђају се наређења о књижењу стања и вредности државне имовине. Пошто се до сада државна имовина није показивала у рачунским књигама, сем код предузећа и установа које склапају на свршетку пословне године свој рачун изравнања, потребно ће бити доста времена, док државна рачуноводства прикупе све податке за књижење стања и вредности државне имовине, и с тога се оставља у завршним одредбама новог предлога рок од 4 године по његовом ступању на снагу, за приказивање стања и вредности целокупне државне имовине.

У начину састављања и приказивања државног завршног рачуна најбоље се испољава разлика између новог законског предлога и садањег закона о државном рачуноводству. Стање и вредност државне имовине сада се нигде не показује, као ни стање државних дугова, створених обавеза по свршетку буџетске године. И баш ради тога, садањи државни завршни рачун јесте непотпун и не даје прегледну слику целокупног државног газдинства. Другим речима, садањи завршни рачун показује само приходе и расходе тј. државно новчано пословање, и не води рачуна о осталој државној имовини. Да би се дошло до потпуне слике државног газдовања у току сваке буџетске године, потребно је да се државни завршни рачун допуни са подацима о стању и кретању вредности државне имовине, укључиво њених дугова. Доследно том начелу државни завршни рачун, по новом законском предлогу, састоји се из пет рачуна и то: 1) из завршног рачуна расхода и прихода државне управе; 2) из рачуна изравнања главне државне благајнице; 3) из рачуна расхода и прихода и рачуна изравнања оних државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада, које располажу сопственим средствима и рачуна расхода и прихода осталих државних предузећа, установа, фондова и заклада; 4) из прегледа о стању и вредности јавних добара, имо-

вине државне управе и оне без нарочитог опредељења и 5) из прегледа (рекапитулације) стања целокупне државне имовине и дугова по предњим рачунима. Завршни рачун по новом предлогу даће, према томе, јасну слику о овим променама у стању и вредности државне имовине, а не само о њеним расходима и приходима и о стању и вредности њених благајничких сретстава, како их показује садашњи општи државни рачун.

У погледу показивања расхода и прихода државне управе као и расхода и прихода државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада, нови законски предлог тражи, да се исти показују у завршном рачуну у два дела и то: по буџетским партијама и засебно по ванредним кредитима и нарочитим законским овлашћењима ван буџета. Према томе, сви расходи, који се сада показују ван буџета по рачуну обртне главнице, појављиваће се у завршном рачуну расхода и прихода и биће обухваћени у суфициту или дефициту по том рачуну.

Исто су тако у новом предлогу предвиђене нове одредбе о вршењу помоћне службе рачуноводстава за наредбодавце. Ове су одредбе неопходне, нарочито ради чињенице, да је сваки наредбодавац уједно и управљач државном имовином и да мора с тога његово рачуноводство показивати стање и кретање вредности државне имовине, којом наредбодавац као управљач управља.

Из предњег кратког прегледа о рачуноводственим радњама, види се настојање, да се имало пред очима једини циљ, што је једно и циљ сваког рачуноводства, а то је, да се у завршном рачуну покаже успех свеукупног пословања. Државно рачуноводство не сме да чини изузетак од тог општег начела. С тога мора бити организовано на начин, да што прегледније покаже финансијско стање државе на свршетку сваке буџетске године, са уважењем расхода и прихода остварених на основу буџета у рачунској години. Сматрамо, да се новим предлогом у главном успело да испуне и остваре горе наведена начела.

Да напоменемо још и измене, које се предлажу у погледу благајничке службе. Благајник није више рачунополагач, већ само руковалац благајничком готовином, и доследно томе, као сваки други руковалац, има само да поступа по уредним налозима одговорног рачунополагача. За сваки расход као и за сваки приход, потребан је благајнику уредан благајнички налог, и чим исти одговара утврђеном обрасцу и другим поменутих условима, благајник има да изврши исплату односно наплату, без сваког даљег размишљања и испитивања, зашто се расходи врше односно на основу којег закона се приход наплаћује, како је то по досадашњем закону било предвиђено. У погледу помоћних благајничких сретстава предвиђа нови законски предлог сем благајничких записа по овлашћењу финансијског закона, и привремене позајмице, благајничке бонове, који се издају на основу пуноважно закључених уговора са роковима доспећа плаћања у наредним буџетским годинама, као и средњорочне позајмице у облику бондова са најдужим роком од пет година, за чију се амортизацију морају потребни кредити редовно осигурати буџетом.

ГЛАВА III — О УГОВОРИМА

У погледу државног газдовања одредбе ове главе од претежне су важности, јер се сви материјални и инвестициони расходи, што чини без мало 50% целокупног државног буџета, имају чинити на начин и по поступку у овој глави прописаном. Услед тога многоструки су задаци одредаба ове партије закона о државном рачуноводству. Што се тиче обраде материјала, којим се овај део закона бави, мора се признати да садашњи закон има мана и недостатака, како је то у општем делу овог извештаја наведено. Требало је искуство стечено дугом применом, па да се уђе у суштину ових одредаба и да се дође до њихове правилне примене. То се најбоље осетило кад је закон проширен на крајеве државе за које до тада није важио. Као последица тога дошао је правилник за извршење одредаба из одељка »Б« уговори и набавке закона о државном рачуноводству, који је имао за задатак не само да уклони мане које су постојале, већ и да попуни празнине које су се у току извршења закона показале, те услед тога у себи садржи и одредбе које су предмет закона а не правилника.

Приступило се изради овог дела закона имајући све напред изложено у виду и надамо се, да је постављени задатак правилно решен. Може се десити да се учини приговор на опширност излагања у новом предлогу, али такав приговор не би требало примити, с обзиром на важност саме материје и на велике материјалне интересе државе који се морају заштити.

Један од недостатака досадашњег закона састоји се у томе, што у делу у коме говори о уговорима и набавкама нема одредаба које би наредбодавчеве радње код закључења уговора довеле у везу с одредбама о извршењу буџета. То врло често ствара велику пометњу и тешкоће у погледу чињења ових расхода, нарочито по истеку буџетске године. Често пута воли се по томе дуга преписка, која у многим случајевима учини те истекне и рачунска година и тиме се стварају још веће тешкоће. Све то иде и на штету саговорача државе, јер не могу доћи до свога права и ако је обавеза државе јасна и несумњива, а и на штету државе, јер се без потребе крњи њен углед и кредит и ствара пометња у администрацији па и у правилном склапању и показивању државног завршног рачуна као што је раније наведено.

Да би се ово у будуће избегло, унете су одредбе §§ 112, 113 и 114, а тиме је учињено да је момент ангажовања расхода, као пресудни у оцени питања, који расходи терете једну буџетску годину, прецизно одређен. Тако исто, код изузетних случајева, као што је закључење уговора непосредном погодбом на начин у §§ 145 и 149, прецизиране су све радње наредбодавчеве и утврђени momenti до којих може доносити одлуке на терет једног буџета. За радове у режији то је учињено у § 51. Овим одредбама отклоњене су све тешкоће о којима је напред било речи.

Предмети уговора које држава закључује по овим одредбама закона разноврсни су. Досадашњи закон о државном рачуноводству служио се њиховим набрајањем, према природи самог предмета уговора, као н. пр. у чл. 85 став 2, чл. 86 тач. 1 и чл. 98, услед чега морао је да набраја и разне на-

зиве саговорача, о чему је било речи у општим напоменама. Тај начин није био повољан, јер увек постоји опасност да се не помене све што је потребно, као и да назив који се даје лицу, које са државом ступа у уговорне односе, није у складу са предметом уговора, што није редак случај у садањем закону. Новим предлогом се пречистила и упростила терминологија. Сваки предмет уговора који држава закључује претставља један посао, те је тај назив узет као једини термин за све предмете уговора, што је и изражено у § 111. Лице које ступа са државом у уговорне односе до момента закључења уговора је: понуђач, а од тога момента, саговорач државе.

НАЧИН ЗАКЉУЧЕЊА УГОВОРА

Досадањи закон о државном рачуноводству у чл. 82 поставља принцип јавног надметања и непониујући могућност другог каквог начина закључења уговора. Тек у чл. 86 говори о закључењу уговора непосредно без јавног надметања и набраја случајеве у којима то дозвољава. И док се у лоциним одредбама бави детаљније јавним надметањем, докле начин закључења уговора непосредно, без јавног надметања оставља без икаквих детаљнијих одредаба. Покушало се да се кроз правилник овај недостатак попуни, али се и ту није успело. И овај недостатак прецизних прописа у начину и поступку у овим случајевима, изазивао је велике тешкоће у раду администрације. У овом предлогу предвиђена су три начина закључења уговора: јавним надметањем, непосредном погодбом и путем писмених понуда. За сваки од ова три начина, под засебним насловима, прописано је кад се могу употребити и поступак при закључењу уговора, §§ 127, 145 и 155.

ПОСТУПАК ПРИ ЗАКЉУЧЕЊУ УГОВОРА

Један од најглавнијих задатака који се поставио при изради овог дела предлога јесте омогућење што бржег и правилнијег отправљања послова без излишних формалности. Овом циљу имају да служе у повом реду наређења §§ 112 и 113. По досадањем закону, чл. 95в, морале су се све одрежане лиценције пре коначног одобрења доставити Министру финансија за Одбор за оцену државних набавака т.ј. наредбодавац је све претходне радње сам вршио и тек по извршеном јавном надметању, односно закљученој погодби, достављао предмет Министру финансија за мишљење Одбора. Одбор је имао да испитује да ли су предложене набавке, радови итд. по државу најповољнији и да ли имају буџетског покрића (чл. 48 Правилника). Овакав поступак само је кочио правилно и брзо отправљање послова, јер ако се Одбор, односно Министар финансија са предлогом не би сложио, имала би се обновити целокупна, често пута врло сложена процедура јавног надметања. На тај начин не само да би се губило много времена, већ су у једну радњу која је чисто интерна радња државне администрације, мешана трећа лица — понуђачи, чији је интерес у питању, а да је то могло имати и рђавих последица, није потребно доказивати.

У новом предлогу у том погледу учињене су знатне измене. По § 112 наредбодавац по свима пословима чија вредност прелази 100.000.— динара,

не може ни пустити у извршење наредбу за извршење посла т.ј. не може ни објавити јавно надметање, нити приступити процедури за непосредну погодбу, ни прикупљању понуда док претходно не прибави сагласност Министра финансија односно Министарског савета, дату по претходном саслушању Одбора за оцену државних набавака § 114.

Кад наредбодавац прибави ову сагласност, онда он за све послове који не прелазе 3,000.000.— динара, даље сам спроводи целокупну процедуру по закону, испитује сам без ичијег мешања који је понуђач повољнији и уступа посао односно закључује уговор и наређује и стара се о његовом извршењу. Овакав поступак има више преимућства. У првом реду, целокупна радња око давања сагласности обавља се претходно док још нема трећих лица чији су материјални интереси ангажовани, те је и администрација лишена утицаја који нису увек без резултата. Поред тога, испитивање материјала за давање сагласности врши се у моменту када је могуће у сам предлог уносити измене и допуне, што до сада није било могуће без поништаја целокупне дотадање радње. Најзад, овакав поступак иде несумњиво у корист лица са којима држава закључује уговор, јер најповољнији понуђач неће морати, са већ примљеном обавезом, чекати са неизвесношћу на окончање дуге процедуре око давања мишљења Одбора и сагласности Министра финансија односно Министарског савета. Кад се има у виду да по правилу најповољнији понуђач одмах по одржаном јавном надметању већ мора ангажовати потребна материјална средства за извршење уговора, може се разумети колико му штете може нанети несагласност Министра финансија из разлога што је Одбор нашао, да се наредбодавац огрешио о какве прописе закона који могу бити и чисто формалног карактера. Одбијање пак сагласности у претходном стадијуму, како је то овим предлогом регулисано, не може ником причинити штете.

У § 113 нови предлог предвиђа истина, поред претходне сагласности по § 112 и накнадну сагласност по извршењу процедуре која претходи закључењу уговора, те би се могао учинити приговор, да је овим процедуром још отежана и да место једне сагласности сада има две по истом предмету, али се мора имати у виду да је то случај само код послова, чија вредност прелази 3,000.000 динара, дакле, тамо где су већ ангажовани крупни државни интереси који се морају специјално заштитити. Та накнадна сагласност разликује се од претходне из § 112, јер се том приликом има само да цени да ли је процедура по закону правилно обављена и да ли је предложени понуђач заиста и најповољнији, пошто је приликом давања сагласности по § 112 питање кредита и услова већ оцењено. У осталом ово законско наређење доћи ће у примену у релативно ретким случајевима, јер, као што је познато, огромна већина послова које наредбодавци закључују не прелази вредност од 3,000.000.— динара, и главни приговор који је у овом погледу чињен садањем закону не односи се се на послове ових великих вредности, јер је разумљиво да они захтевају и више студије, па према томе и дужу процедуру, већ на послове који се редовно свакодневно отправљају, а такви послови врло ретко премашају вредност од 3,000.000 динара.

Друга по реду од најважнијих мера за олакшавање и убрзавање рада коју овај предлог предвиђа јесте могућност закључења уговора путем непосредне погодбе онако, како је то формулисано у § 145. Код овог начина закључења уговора отклонене су све претходне процедуре, које су до сада отежавале рад по овим прописима. По садањем закону, услед недостатка законских наређења о поступку код непосредне погодбе (чл. 86), као и услед непотребних формалности које су разним наређењима па и самим правилником о извршењу одељка „Б” овог закона прописиване, сама институција је промашила свој циљ т. ј. омогућавање хитног свршавања посла.

По новом предлогу, наредбодавац је ослобођен обавеза прикупљања понуда ма у ком облику. Он поверава посао ономе за кога налази да ће га најбоље извршити уз принципијелна ограничења која предвиђају §§ 146 и 147. У овом погледу нарочито се морају подвући и истаћи наређења §§ 148 и 149. У њима је, за случајеве тамо побројане, дозвољен максимум брзине за закључење уговора. И не само то, већ је изостављена и процедура око издавања наредбе за исплату и саме исплате, јер наредбодавац може одређеној комисији ставити потребне суме и овластити је: „да без његовог одобрења погоди посао, сама, кратким путем закључи, изврши, прими и исплати погођену цену”. Од нарочите су важности и наређења тач. 1 § 145 и тач. 1 став 1 § 148, по којима за све послове без разлике до вредности од 1.000.— динара, може наредбодавац закључити непосредну погодбу преко за то одређеног чиновника и исплатити погођену цену, те је тиме отпао један од оправданих приговора код садањег закона, да се и за најситније послове мора прибегавати одређивању комисије. Несумњиво, да су све ове олакшице изазвале и потребу да се прецизирају и послови на које се могу применити, што је и учињено у § 145 и § 148. Најзад и код закључења уговора путем писмених понуда, §§ 155 и 156, учињене су олакшице како у погледу објављивања, не тражећи објављивање у „Службеним новинама”, а за вредности испод 20.000.— динара дозвољавајући објаву само у надлештву на месту за то нарочито одређеном, тако и у погледу јемства, не тражећи га за послове чија вредност не премаша 10.000.— динара.

Поред напред изложеног, нарочита пажња је посвећена и државним привредним предузећима и установама дајући им у §§ 177 и 178 специјалне олакшице. Садањи закон није их издвајао од државне управе. То је, с обзиром на природу њиховог пословања, изазвало тешкоће и потребу да се појединачним одредбама по финансијским законима и другим специјалним законима чине отступања, па су се ипак често јављале несугласице и разнолика тумачења. Овим одредбама предлога то је питање решено и постављен је у том погледу један јасан систем који обухвата сва та предузећа и установе.

У низ одредаба које иду на олакшање рада државних органа по овим пословима спада несумњиво, као једна од најважнијих, одредба о могућности делимичног преноса наредбодавца права без обзира на вредност посла. По садањим прописима наредбодавци првог степена за вредности преко 100.000.— динара, не само да су били једини надлежни за закључење уговора, већ су

сами морали доносити и све одлуке у току његовог извршења па издавати и наредбе за исплату. Такав поступак не само да је без потребе оптерећивао министре и банове, као наредбодавце првог степена, већ је отежавао цео рад око ликвидирања једног посла и његове исплате. По правилу целокупан рад око надзора као и руковање самим послом долази у надлежност надлештва и установа министру и оану подређених. Само се по себи намеће, да та надлештва и установе треба да доносе и одлуке о доспелости плаћања т. ј. одлуке о административној ликвидацији посла и да издају наредбе за исплату. Поверити најзад руковање послом једнима, а оставити административну ликвидацију посла и издавање наредбодаваца за исплату другоме, не само да нема у себи логике, већ, што је најглавније, ствара пометњу и у погледу одговорности. Онај који је у непосредном додиру са послом и који преко својих органа надзирава и руководи послом, мора носити и одговорност за његову ликвидацију и за исплате које се по томе послу врше. По одредбама овог предлога наредбодавци су министри и оанови. Они су једино надлежни да закључе уговор ако вредност посла прелази 100.000.— динара. Извршење пак уговора као и право издавања наредбе за исплату могу пренети путем делимичног преноса наредбодавца права на помоћног наредбодавца (§ 54), те је на тај начин, поред осталог, и сама администрација упрошћена.

ЗАШТИТА ДРЖАВНИХ ИНТЕРЕСА

У почетку излагања образложења наређења овог дела предлога наглашено је: да се по поступку и на начин њиме прописан имају чинити расходи без мало 50% целокупног државног буџета. То је изазвало и потребу да се обрати нарочита пажња на заштиту тако великих материјалних интереса државе. Та заштита састоји се најпре у могућности одбора за оцену државних наоовака, да претходно испита све услове под којима се посао има извршити, и министра финансија да испита буџетску могућност извршења самог посла, с обзиром на средства којима државна каса располаже. Томе циљу служе и све одредбе о поступку при закључењу уговора, његовом извршењу и последицама његовог неизвршења од стране саговорача.

Спречавање могућности подношења понуде и одустанка од понуде, код писменог јавног надметања, на сам дан јавног надметања као и немогућност одустанка од понуђене цене код усменог надметања, несумњиво ће отклонити многе злоупотребе и неправилности које су се до сада дешавале било кривицом државних органа било поступцима самих понуђача. Све то као и тешке последице неизвршења уговора: одузимање кауције у целокупном износу и одговорност за штету целокупним имањем, учиниће да се од учешћа на јавним надметањима искључе и такви који су у самом надметању, у учествовању или у одустанку, налазили себи изворе прихода. Кад се томе дода могућност искључења из учешћа у закључењу уговора са државом (§ 173), може се оправдано надати, да ће се учешће свести само на она пословна лица, којима је стало до озбиљног и савесног рада и зараде. Одговорност наредбодавца као и свих осталих органа који у овоме учествују (§ 7 и §188), даје држави у том погледу веће гаранције да ће њени интереси бити заштићени.

Прецизирајући одговорност саговорача нарочито се водило рачуна и о томе да могу, с обзиром на измењене прилике, наступити и такве околности које спречавају извршење посла на начин и у року уговором предвиђеним, без кривице саговорача, те је и у том погледу предвиђена могућност измене самог уговора као и одлагања рокова. И у једном и у другом случају учињена су отступања од садашњег закона. Право измене уговора пренето је на Министра финансија и Министарски савет по са слушању Одбора за оцену државних набавака у који у том случају улазе по један члан Главне контроле и Државног савета (§ 161). У погледу рока, овим је предлогом признато и наредбодавцу право продужења рокова, те је тиме задовољена једна прешна потреба и у интересу државе и у интересу саговорача. Као заштита саговорача јесте и његово право, да тражи образовање вештачке комисије у случају неслагања са комисијом која посао прима (§ 163).

ЗАШТИТА ДОМАЋЕ ИНДУСТРИЈЕ И РАДИНОСТИ

Ова заштита спроведена је прво кроз одредбу § 120 по коме домаћи понуђачи полажу 5% а страни 10% јемства. Могућност злоупотребе уклоњена је одредбом, да је држављанство пуномоћника без утицаја на одређивање висине јемства. Затим учињена је разлика између домаћих и страних понуђача (§ 123). Сем могућности помагања пољопривредника и радиности олакшавањем поступка код набавака које се код њих врше из § 145 тач. 5 и 11, регулисање питања о заштити домаће индустрије и радиности у § 67 остављено је уредбама Министарског савета. Многоструки интереси државе у њеним спољним трговинским односима захтевају могућност што лакших измена ових прописа, те их с тога не би требало фиксирати у једном закону чија је измена и допуна скопчана са дугом процедуром.

ГЛАВА IV — О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА И УСТАНОВАМА

Садашњи закон о државном рачуноводству нема никаквих одредаба за пословање државних привредних предузећа и установа, и ради тога долазило је највише приговора и тужби на ригорозне прописе садашњег закона баш са њихове стране. Издвајањем расхода и прихода државних привредних предузећа и установа од оних државне управе у буџету, хтело се је бар донекле изићи у сусрет потребама државних привредних предузећа и олакшати им извршавање буџета и трошење буџетских кредита из сопствених прихода. Пошто су државна привредна предузећа и установе не само важан фактор народне привреде, већ од пресудне важности и за целокупно државно газдинство у вези са остварењем што већих прихода, нови предлог закона о њима води нарочито рачуна и посвећује им читаву главу, поклањајући им нарочиту пажњу и у глави о уговорима како је напред поменуто.

Главна начела истакнута новим предлогом у погледу државних привредних предузећа и установа јесу следећа:

За образовање привредних предузећа и установа потребно је законско овлашћење и то не само ради тога, да држава не би иступила свуда без нарочитих општих интереса као привредник и такмац приватне привреде, већ ради тога, јер се у државним предузећима и установама као што је познато ангажује државна имовина и што је најважније, подвргава привредним начелима, односно олакшицама у пословању, које за осталу државну имовину не важе. Најважније начело привредног газдовања поменутих предузећа јесте, да она из сопствених прихода покривају своје расходе и амортизују уложене имовинске објекте, а да преко тога дају држави још и чисту добит, сразмерно повластицама и обиму предузећа. Од овог привредног начела могу државна предузећа и установе отступити само у толико, у колико би доследно примењивање тих начела ишло на уштрб општих државних интереса, као на пример код државних установа болница и др. социјалних установа.

Да би државна привредна предузећа и установе могле показати успех свог привредног пословања у целости, истакнуто је у новом предлогу и начело, да она с једне стране имају право на одговарајућу накнаду за све испоруке и радове које врше за државу или за друга државна предузећа и установе, а с друге стране, да морају сносити све државне дажбине, у колико законским наређењима нису од тога ослобођене.

Државна привредна предузећа и установе могу, у смислу новог предлога, образовати своју основну главницу на тај начин, што ће проценити вредност државних имовинских објеката уступљених им у експлоатацију као основу њиховог привредног рада, а њихова готовина, вредност потрошног материјала, робе за продају, сировина и полупрерађевина претстављају њихову обртну главницу. Сем тога, дозвољава им законски предлог образовање нарочитих фондова, који заједно са уступљеном им основном и обртном главницом претстављају сопствена средства сваког државног привредног предузећа и установе. Уколико им у току њиховог пословања недостаје обртне главнице, нови предлог овлашћује Министра финансија, да им даје позајмице из расположиве државне готовине, а у истом циљу могу, по претходном одобрењу Министра финансија, закључивати и краткорочне позајмице непосредно на новчаном тржишту. Средства за инвестиције као и средства за стално повећање обртне главнице могу државна привредна предузећа и установе добити или из буџетских средстава, односно путем дотације или пак државним кредитним операцијама односно непосредним задужењем на новчаном тржишту. На тај начин, добивена новчана средства, употребиће државна привредна предузећа и установе на повећање своје основне односно обртне главнице, а потребне износе за ануитете таквих позајмица, морају предвидети као материјални расход у свом буџету. Ради давања јемства за таква задужења могу државна привредна предузећа и установе теретити и заложити своје имовинске објекте, и то код краткорочних позајмица по претходном одобрењу Министра финансија, а код дугорочних по одобрењу Министарског савета.

И ако свако државно предузеће и установа спада под управу Министра у чијој је надлежности, нови предлог предвиђа могућност, да се за

свако од њих или за више њих образује и нарочита управа по одобрењу Министарског савета. Привреда, као што је познато, као таква, нема писаних закона, по којима се она управља, а још мање постоји могућност да се привредно пословање државних привредних предузећа и установа у својим детаљима регулише правилницима. С тога сва већа приватна предузећа врше своје пословање по општим привредним начелима, упутствима и нарочитим одлукама својих управних одбора. За чланство у тим одборима меродаван је у првом реду капитал, који појединац заступа у предузећу, и природни нагон за повећање и очување тог капитала од пресудног је уплива на све одлуке управних одбора. У државним привредним предузећима и установама уложена је искључиво државна имовина, и појединац као члан управе не може представљати никакав капитал. Ради тога преовлађује код нас мишљење, да управни одбори нису погодни за вођење државних привредних предузећа и установа. Сматрамо, да је ово мишљење погрешно, прво из разлога тога, што је логично веровати да ће се код доношења управних одлука за државна привредна предузећа и установе увек пре погрешити када ту установу води једно лице и када одлуку доноси једно лице, но када се често важне и судбоносне одлуке доносе колегијално; друго, што Министар као врховни управљач нити може да стигне нити мора да уме лично управљати државним предузећима. С тога установљење односно предвиђање образовања управа код појединих привредних предузећа, која располажу својим сопственим средствима, у новом предлогу не претставља просту имитацију управних одбора код приватних акционарских друштава, већ стварну потребу, да се ради што боље заштите државних интереса одлуке о начину управљања и о доношењу појединих важних решења код државних привредних предузећа и установа, повери колегијуму у којем одлучује већина чланова а не појединац. Образовање управа код државних привредних предузећа и установа и то оних која располажу сопственим средствима, бар делимично, омогућава комерцијализацију државних привредних предузећа и установа без опасности по опште државне интересе.

Нови предлог предвиђа, да Министарски савет прописује начин управљања, одређује круг рада и задатке сваког државног привредног предузећа и установе, организационом уредбом. Одговорност чланова као пуномоћника државе регулисана је у законском предлогу, по коме је Министар као врховни управљач везан за предлог односно мишљење управе, у колико би пак од њега отступио, чланови управе се ослобађају одговорности. Пошто има државних предузећа са великим обимом послова, нови предлог предвиђа и могућност постављања надзорног одбора, у ком случају се чланови управе ослобађају одговорности, у погледу рачунске и књиговодствене контроле над предузећем.

У погледу вођења књига, нови предлог поставља начело, да државна привредна предузећа и установе воде своје књиге по начелима двојног књиговодства. Но, пошто има и таквих државних предузећа а нарочито установа, које немају претежно привредни карактер и не располажу сопственим средствима, нови предлог дозвољава, по одобрењу Министра финансија, отступање од поменутог начела. Таква државна предузећа и установе

врше своје пословање као што то врше надлештва државне управе. Новим предлогом је предвиђено, да се смањење вредности имовинских објеката привредних предузећа предвиђа годишњим отписима у њиховом предрачуна као материјални расход. Ова редовна отписивања имају да служе државним привредним предузећима и установама за обнављање и одржавање њихових имовинских објеката, за које у оквиру извршених и одобрених им отписа не требају буџетских кредита, и према томе такве расходе, који могу бити само инвестиционог карактера не показују у предрачуна као што је то раније у глави I напоменуто.

Поменуто предузећа и установе у смислу новог предлога имају састављати, на свршетку сваке пословне године, рачун губитка и добитка и рачун изравнања, а ради приказивања свог буџетског пословања у завршном рачуну расхода и прихода имају стављати и рачун расхода и прихода по начелима одредаба предвиђених у глави II. Чиста добит, по извршењу отписа и дотација фондовима који су предвиђени организационом уредбом, улази као вишак прихода у званични рачун државне управе, а губитак, после уважења евентуалних дотација од стране државне управе, покрива се отписима од фондова, уколико их има, иначе отписом од основне или обртне главнице. На тај начин, свака разлика између расхода и прихода државних привредних предузећа и установа, има се преносити у завршни рачун расхода и прихода државне управе.

Нови предлог пружа државним привредним предузећима и установама, која располажу сопственим средствима, извесну предност у погледу располагања обртном главницом, на тај начин, што ће набавке материјала вршити из своје обртне главнице а само годишњи утрошак материјала ће надокнадити односним рачунима материјала на терет буџетских партија и позиција намењених утрошку материјала. Према томе, уколико располажу слободном обртном главницом, она нису везана за буџетске кредите, већ морају водити рачуна једино о томе, да не имобилишу своју обртну главницу набавком материјала, који им за редовно пословање није потребан. Сем тога, као што смо напоменули, глава III о уговорима даје велике погодности у погледу склапања уговора од стране државних привредних предузећа и установа. Учињена је разлика у погледу ових погодности између оних предузећа која имају своје управе и оних која их немају. Првима је дата већа погодност над другима.

Рескапитулирајући углавном погодности дате новим предлогом државним привредним предузећима, оне се свode на:

1) да не морају тражити отварање кредита од Министра финансија (§ 44);

2) да се на њих може пренети потпуно наредбодавно право и код нередовних расхода (§ 54 став 4);

3) да расходи на наднице радника улазе у материјалне расходе и могу се повећавати из буџетске резерве (§ 18);

4) да код оних предузећа и установа које имају своје управе, те управе могу вршити набавке сировина полупрерађевина за прераду, и материјала потребнога за радионице, оправке и преправке објеката и постројења, као и набавке инвестиционог карактера и монополских предмета, до 500.000.—

динара, а до 2,000.000.— надлежни министар (§ 176);

5) да код оних предузећа и установа које немају своје управе, надлежни министар може све горе побројане набавке сем монополских предмета вршити до 200.000.— динара (§ 176);

6) да могу вршити продају својих производа за готов новац по ценовнику прописаном од надлежног министра, без ограничења вредности а у границама расположиве робе (§ 176), а уз почек по прописима § 224;

7) да она привредна предузећа и установе које располажу обртном главницом, могу вршити набавке материјала из исте главнице независно од буџетом накнађених износа (§ 202) итд.

Нови предлог ће омогућити и олакшати рад и пословање државних привредних предузећа и установа и створити могућност, уколико се повољне прилике укажу; за рационалну комерцијализацију оних државних привредних предузећа и установа, које то по своме пословању у потпуности заслужују; поред тога, што је одредбама ове главе допуњена једна велика празнина у садањем закону о државном рачуноводству.

ГЛАВА V — О ДРЖАВНОЈ ИМОВИНИ

Садањи закон о државном рачуноводству помиње једино у чл. 119 руковаоце касе и материјала, и како они предавају своју дужност. Сва остала питања о државној имовини, регулисана су специјалним законским наређењима или правилницима. Земаљски Устав у чл. 106 прописује начело, да државном имовином управља Министар финансија уколико то закони друкчије не нареду. Нови предлог предвиђа све потребне прописе у погледу поделе државне имовине, вођења књига о њеном стању и вредности, о управљању, прибављању, отуђивању и расходовању као и о начину приказивања стања и измена у вредности државне имовине у вези са државним завршним рачуном. Нови предлог дели државну имовину на јавна добра, која служе општој употреби, на имовину државне управе, на имовину уступљену државним привредним предузећима и установама ради њиховог привређивања, на имовину без нарочитог опредељења и на имовину државних фондова и заклада. А сву ту имовину разврстава на непокретност, покретност, стварна права, потраживања и дугове државе. Предвиђени су и сви прописи, ко и како управља појединим деловима државне имовине, ко и како њима рукује, ко о њиховом стању и вредности води рачунске књиге, на који начин се прибављају и како се отуђују и терете поједини делови државне имовине, као и начин како се стварају државни фондови и закладе и како се њима управља, рукује и о њима полаже рачуна. Сви су ови прописи састављени по већ створеном стању као и према прописима, које у погледу државне имовине, садржавају финансијски закони. Потреба да се стање и измене у вредности државне имовине показује и у државном завршном рачуну, образложено је у глави II овог извештаја.

Као што нови предлог у погледу вршења расхода и прикупљања прихода предвиђа наредбодавце, рачунопологаче, ликвидаторе, контролоре и благајнике са својим одређеним делокругом рада, тако

се исто новим предлогом предвиђају и за осталу државну имовину управљачи, рачунопологачи и руковаоци. У погледу јавних добара, нови предлог предвиђа, да њима управља Министар у чију надлежност према својој природи спадају. Тако н.пр. државним друмовима као и насипима и регулационим грађевинама на рекама управља Министар грађевина, грађевинским објектима у поморским и речним лукама Министар саобраћаја итд. Што се тиче државних непокретности, постављено је начело, да служе у првом реду за потребе државне управе, а само преко тих потреба могу се уступити државним привредним предузећима и установама на искоришћавање. Уступање државних непокретности државним привредним предузећима или самоуправним телима, везано је за одобрење Министарског савета. Исто то вреди и за замену непокретности, ако држава од тога нема штете. Предвиђени су прописи који регулишу издавање под закуп државних непокретности на тај начин, што је за то надлежан код непокретности државне управе Министар, као врховни управљач, до једногодишње закупнине од 100.000.— динара, преко тога до 1,000.000.— динара и до рока од 5 година потребно је одобрење Министра финансија, а преко тога одобрење Министарског савета. Код непокретности државне привреде одлучује у погледу закупа Министар као управљач, ако закуп не премашује три године и ако годишња закупнина не прелази износ од 500.000.— динара. Отуђивање државних непокретности везано је за законско овлашћење. Изузетак од овог правила чине непокретности државне привреде и оне без нарочитог опредељења, које се под условима, истакнутим у новом предлогу, могу отуђити до вредности од 100.000.— динара, споразумном одлуком надлежног Министра и Министра финансија, до 1,000.000.— динара по одобрењу Министарског савета, а преко тога по претходној сагласности финансијских одбора Народного претставништва. Како продаја тако и давање под закуп врше се по наређењима Главе III о уговорима.

Државне покретности дели нови предлог на оне, које не служе потрошњи, продаји или преради, које назива инвентарским предметима, и на потрошни материјал, робу за продају, сировине и полупрерађевине. Набавка покретности врши се по наређењима главе III, а сваки наредбодавца дужан је, да набављене покретности уступи на употребу или на чување одговорним руковаоцима.

У погледу пописа и процене стварних права државе одређује нови предлог, да су иста везана за ствари, на којима постоје таква права, и да се процењују по вредности коју представља њихово остварење, односно њихов откуп. Државна потраживања воде се по текућим рачунима са ознаком износа, рока доспелости, каматне стопе и осигурања наплате. За давање позајмице из државне имовине предвиђено је, да је потребно законско овлашћење и да нико нема права на почек доспелих плаћања држави. Отступања од тог начела предвиђена су у § 224. Неутерива државна потраживања се отписују, чим су она утврђена судским или управним извршним поступком. Од овога прописа изузета су државна привредна предузећа и установе, које своје отписе врше по наређењима главе IV. Исто је тако предвиђено потребно законско овлашћење у погледу терењења државне имо-

вине залогом или јемством. Отступања од овог правила предвиђена су у § 227. Предвиђена је могућност, да државна привредна предузећа могу учествовати у приватним привредним предузећима, ако је јемство ограничено, ако то траже општи интереси и ако је држава себи осигурала уплив на управу и надзор дотичних предузећа. Исто тако и под условом потпуног обезбеђења могу се кредитирати и приватна привредна предузећа из државних средстава, односно може држава за њих дати јемство.

Што се тиче државних фондова и заклада, законски предлог тражи законско овлашћење за њихово оснивање из државних прихода, или искоришћавањем државних права и повластица, или из нарочитих општих намета. У погледу своје имовине, као и у погледу свог пословања и полагања рачуна, државни фондови и закладе изједначене су са државним привредним предузећима и установама.

Прописи ове главе биће од користи из разлога тога, што су груписани на једном месту, и што ће се помоћу њих доћи до образовања државног завршног рачуна, који ће потпуно и верно показати целокупну државну имовину.

Да напоменемо при крају овог експозеа, да је у засебној глави VI предвиђена контрола и надзор надлештава, предузећа и установа, државних фон-

дова и заклада, које ма по ком основу у име државе или издају новац или благајничке вредности или пак рукују инвентарским предметима или потрошним материјалом, као и над оним самоуправним и приватним установама које држава материјално помаже. Органу Министра финансија који је одређен за преглед, одредбама ове главе дата су иста она права која имају органи Главне контроле. Предвиђени је поступак потребан да би се контрола и надзор што ефикасније спровели.

Исто тако код одељка прелазних и завршних наређења предвиђене су извесне одредбе, које су неопходне и које имају да служе интересима што успешнијег извршења новог предлога закона о државном рачуноводству. Предвиђена је одредба да нови предлог односно закон ступа у живот кад се обнародује у »Службеним новинама«, а обавезну снагу добија 1 априла 1936 године. Сматрамо да је овај »вакацио легис« потребан услед обимног материјала, који овај закон садржава, као и услед огромне важности коју ће он ступањем на снагу имати у животу нашег државног газдинства уопште.

Јуна 1934 год.
у Београду.

Др. Милорад Ђорђевић, с. р.
Министар финансија,

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

ДРЖАВНОМ РАЧУНОВОДСТВУ

Уводна наређења

§ 1

Државно рачуноводство обухвата:

- 1) израду и извршење државног буџета;
- 2) полагање рачуна о државним расходима и приходима и о стању државне имовине као и о стању, расходима и приходима државних фондова и заклада и пословање државних благајница;
- 3) закључивање уговора који за државу повлаче расходе или дају приходе;
- 4) пословање државних привредних предузећа и установа;
- 5) управљање и руковање државном имовином и имовином државних фондова и заклада;
- 6) надзор и контролу над предњим радњама.

§ 2

Државно рачуноводство стоји под врховном управом и надзором Министра финансија, уколико то законским прописима није друкчије одређено.

§ 3

(¹) Министар финансија управља рачунским и благајничким пословима и саставља завршне рачуне о целокупном државном газдинству, и подноси их Народној скупштини на увиђај и одобрење заједно са буџетским предлогом за наредну буџетску годину.

(²) Министар финансија прописује и одобрава правилнике и упуства као и књиге и обрасце за једнообразно вођење послова код свих министарстава, државних надлештава, привредних предузећа, установа, фондова и заклада.

§ 4

Сва министарства и остала државна надлештава, привредна предузећа и установе које управљају државном имовином или врше расходе односно прикупљају приходе у име државе, као и државни фондови и закладе, дужни су стално држати у сазнању Министра финансија о тим пословима, а по упуствима и наређењима које он издаје.

§ 5

Министар финансија има према свим државним службеницима, којима су поверени рачунски или благајнички послови као и према свим руковоцима државном имовином у дисциплинском погледу иста права, која има према службеницима Министарства финансија.

§ 6

Рад свих органа који врше службу државног рачуноводства подлежи врховном надзору Главне контроле по прописима Закона о Главној контроли.

§ 7

Наредбодавци, помоћни наредбодавци и сви остали државни органи, који учествују у извршењу овог закона одговарају по Закону о Главној контроли за накнаду штете коју буду држави причинили. Као штета за државу сматрају се и све суме које буду исплаћене противно наређењима овог закона.

ГЛАВА I — О ДРЖАВНОМ БУЏЕТУ

1 Основне одредбе

§ 8

(¹) Државним буџетом се за време од једне године дана одобравају и распоређују сви државни расходи и предвиђају државни приходи.

(²) Изузетно, само у случајевима овим законом предвиђеним, могу се чинити расходи ван расхода одобрених државним буџетом. Али и они морају бити показани у државном завршном рачуну.

(³) Државни буџет мора бити јаван и чинити једну целину.

§ 9

(¹) Време за које се одобравају и распоређују државни расходи и предвиђају државни приходи зове се буџетска година. Она почиње 1 априла, а свршава се 31 марта наредне године.

(²) Време за које се ови рачуни о расходима и приходима засновани у једној буџетској подини морају закључити зове се рачунска година. Она почиње када и буџетска година, а траје четири месеца дуже.

§ 10

(¹) Државни буџет одобрава Народно претставништво.

(²) Министар финансија подноси предлог буџета са својим експозеом Народној скупштини најдаље за месец дана од дана њеног састанка у редовном сазиву.

(³) Буџет се одобрава по партијама.

(⁴) Народна скупштина не може предложене партије увећавати а може их смањивати и изоставити.

(⁵) Ако нови буџет не буде одобрен до 1 априла могу се законом одобривати дванаестине за један или више месеци.

(⁶) Ако је Народна скупштина распуштена пре него што је буџет одобрен, буџет истекле буџетске године продужује се Указом за четири месеца. Ако се у том року буџет не одобри, може се буџет протекле године Указом продужити до краја нове буџетске године.

§ 11

Без одобреног или продуженог буџета не могу се расходи чинити. Од овога се изузимају само исплата интереса и главнице државних зајмова, ако су на основу закона закључени.

§ 12

Државни буџет се састоји из финансијског закона и предрачуна расхода и прихода,

§ 13

(¹) Финансијски закон садржава само овлашћења и наређења која се тичу државних расхода и прихода, предвиђених у предрачуну као и државног газдинства у опште.

(²) Финансијски закон мора садржавати одредбе којима се:

1) одређује за коју се буџетску годину буџет доноси;

2) одобрава укупна сума расхода и прихода државне управе и државне привреде и утврђује њихова разлика;

3) предвиђа начин покрића буџетског дефицита;

4) одређује највећи износ позајмница и благајничких записа у смислу §§ 106 и 108.

(³) Ако се финансијским законом одобрава један расход, мора се у предрачуну расхода показати сума расхода, а у предрачуну прихода покриће тога расхода.

(⁴) По истеку буџетске године престају важити све одредбе финансијског закона за ту годину. Ово важи и за оне одредбе финансијског закона које представљају засебна законска наређења, као и за оне којима се мењају и допуњају постојећи закони.

§ 14

Финансијским законом не може се унапред чинити распоред вишка (суфицита), који би се предвидео у предрачуну расхода и прихода. Исто тако, финансијским законом не може се чинити ни распоред вишкова, који буду остварени у приходима нити распоред уштеда, остварених у расходима државне управе.

§ 15

У случају, ако се одобре буџетске дванаестине или продужи важење буџета (§ 10), важе само оне одредбе дотадањег финансијског закона за које се у закону односно указу значи, да остају на снази, а њихово важење престаје саобразно § 13 става 4 по истеку времена, за које су дванаестине одобрене односно за које је важење буџета продужено.

§ 16

(¹) Предрачун расхода и прихода састоји се:

1) из предрачуна расхода и прихода државне управе;

2) из предрачуна расхода и прихода државне привреде (привредних предузећа и установа);

3) из предрачуна расхода и прихода државних фондова и заклада.

(²) У предрачуну расхода и прихода државног буџета све се суме предвиђају у бруто износу.

§ 17

(¹) Расходи и приходи у предрачуну излажу се по разделима, главама, партијама и позицијама. Суме позиција збирају се у суме партија.

(²) У предрачуну расхода и прихода државне управе партије се означају непрекидним редним бројевима од почетка до краја предрачуна, а у предрачуну расхода и прихода државне привреде и државних фондова и заклада засебно за свако привредно предузеће и установу односно за сваки фонд и закладу.

(²) Свака партија садржава расходе односно приходе само једне исте врсте у смислу § 18, а у њеним позицијама ти се расходи односно приходи рашчлањују.

(¹) Предрачуни расхода и прихода државних привредних предузећа и установа као и државних фондова и заклада показују се у разделу Министарства у чију надлежност спадају.

§ 18

(¹) Расходи се деле, према природи потреба које их изазивају, на редовне, нередовне и инвестиционе.

(²) У редовне расходе улазе сви расходи изазвани државним потребама које се стално, било сваке године било периодично појављују.

(¹) Редовни се расходи деле на личне и материјалне.

(¹) У личне расходе улазе они редовни расходи, који потичу из закона којима су регулисани службени односи државних службеника, контрактуалних чиновника и дневничара, као и хонорарних службеника и надничара.

(²) У материјалне расходе улазе они редовни расходи, који заједно са личним расходима омогућавају редован и сталан рад државних надлештава, привредних предузећа и установа, као и они који служе одржавању државне имовине. У ове расходе улазе и расходи на наднице радника код установа војске и морнарице за радове око режијске прераде појединих потреба, код државних привредних предузећа и установа као и расходе на путне и селидбене трошкове државних службеника.

(²) У нередовне расходе улазе расходи који нису изазвани законском или уговорном обавезом државе, као што су дотације, субвенције, помоћи, издржавања, благоделања, награде, хонорари и томе слично.

(¹) У инвестиционе расходе улазе расходи који служе за задовољење оних државних потреба, којима се увећава вредност државне имовине у непокретним и покретним непотрошним стварима. Код државних привредних предузећа и установа ови расходи повећавају њихову основну главницу.

§ 19

(¹) Суме показане у предрачуноу расхода представљају кредите одобрене за задовољење расхода изазваних једном државном потребом.

(²) У предрачуноу државне управе предвиђају се у засебном разделу резервни буџетски кредити, који ће с једне стране служити за повећање буџетом већ одобрених кредита, уколико се у току извршења буџета покажу као недовољни, а с друге стране за задовољење расхода изазваних државним потребама које се нису могле предвидети при изради буџета. У првом случају ови се кредити зову »кредити за недовољно предвиђене расходе«, а у другом »кредити за непредвиђене расходе«.

§ 20

(¹) Све државне обавезе створене законом, уговором или судском пресудом морају се показати у предрачуноу расхода.

(²) Државне обавезе, створене новим законским наређењем у току трајања једне буџетске

године, морају имати предвиђено покриће у самом закону. Овакви се расходи и приходи показују особено у државном завршном рачуну расхода и прихода дотичне буџетске године. Ако за створене нове законске обавезе ни у закону ни у буџету нема предвиђеног покрића, може се извршивање дотичних законских обавеза започети тек наредним буџетом.

§ 21

(¹) Разлике на курсу падају на терет кредита оних расхода који повлаче плаћање разлике на курсу.

(²) Ако се разлика на курсу предвиђа одвојено, она је исте природе као и расходи који повлаче њено плаћање и показује се по засебним партијама.

§ 22

(¹) Приходи су редовни и нередовни према томе, да ли потичу из сталних извора или не, и показују се у предрачуноу одвојено.

(²) Приходима се не сматрају примања из позајмица нити буџетски вишкови из прошлих година.

§ 23

Предрачуном расхода и прихода нити се добијају нити губе права.

Израда државног буџета

§ 24

При изради предрачуна расхода и прихода државне управе и државне привреде утврђују се прво расходи па потом приходи.

§ 25

(¹) У личним расходима показују се звања државних службеника и број места у тим звањима према стварној потреби, а у границама законске систематизације звања и места.

(²) Звања се показују по положајним групама (степенима) односно по чиновима или класама.

(³) Начин на који ће се показивати припадности државних службеника у предрачуноу утврђује Министар финансија.

(⁴) За контрактуалне чиновнике, дневничаре, хонорарне службенике и надничаре показује се број места према стварној потреби, а њихове припадности у глобалним сумама.

(⁵) Предрачуном расхода не могу се заводити нова звања, нити мењати положајне групе односно класе појединих звања, нити повећавати припадности. Као нова звања сматрају се сва она, која нису предвиђена и распоређена по Закону о чиновницима, Закону о државном саобраћајном особљу и Закону о устројству војске и морнарице, као и по специјалним законима донетим после ступања на снагу ових закона.

§ 26

Личне и породичне пензије показују се у предрачуноу расхода у засебном разделу према стварном стању и то у глобалним сумама одвојено за сваки раздео предрачуна расхода државне управе као и за свако државно привредно предузеће и установу. У истом разделу показује се и кредит

за расходе на пензионисање у току буџетске године и то у глобалној суми за све струке државне службе као и кредити за расходе на инвалидске потпоре, плате Министара и државних службеника на расположењу и законом признате дотације, субвенције и помоћи.

§ 27

У материјалним расходима морају се по засебним партијама показати:

1) канцеларијски трошкови (набавка и оправка канцеларијског прибора и материјала, поштанско, телеграфски и телефонски трошкови, трошкови за огрев, осветљење и воду, за штампање и повез књига, формулара и упуштава као и за »Службене новине«, стручне књиге и часописе);

2) ситне оправке, одржавање и чишћење зграда и инвентара;

3) кираја;

4) набавка одећа за послугу и стражаре;

5) одржавање и снабдевање аутомобила и кола;

6) осигурање зграда.

§ 28

Инвестициони расходи показују се у предрачуна расхода по засебним партијама на основу одобрених планова и предрачуна. Од овога се изузимају расходи за набавку инвентарских предмета, који се предвиђају према приближној процени у глобалним свотама.

§ 29

У случају § 82 става 2 тач. 4 расходи се показују у предрачуна расхода код сваког раздела у засебној глави и деле се саобразно § 18.

§ 30

Расходи по уговорима, по којима се плаћања имају вршити у току више буџетских година, показују се у уговореним годишњим износима у предрачуна расхода и то у делу коме припадају према подели у § 18, а у тексту дотичне партије односно позиције мора се означити на основу ког уговора се кредит предвиђа као и укупна уговорена свота.

§ 31

Кредити за поверљиве циљеве и достојније заступање државних интереса уносе се, као расходи своје врсте, по засебним главама и партијама у разделе Претседништва Министарског савета, Министарства иностраних послова, Министарства унутрашњих послова и Министарства војске и морнарице. Сви ови кредити троше се под надзором Претседника Министарског савета и не подлежу прегледу Главне контроле.

§ 32

(¹) Кредити који се предвиђају у расходима државне управе ради покрића губитака предвиђених у предрачуна државних привредних предузећа и установа и ради потребних државних приноса за расходе јавних самоуправних тела (дотације), или помоћи приватним удружењима, друштвима и установама које врше послове од опште користи (субвенције), показују се, уколико не постоји законска или уговорна обавеза државе за

њихово плаћање, као нередовни расходи у разделима оних министарстава у чију надлежност спадају.

(²) У предрачуна државних привредних предузећа и установа показује се кредит за покриће губитака из претходног става (дотација) у нередовним приходима.

§ 33

У случају ако се расходи изазвани једним законом услед техничких тешкоћа не би могли предвидети по подели из § 18, може се у предрачуна расхода државне управе унети глобалан кредит за увођење у живот тога закона. Ако овакав закон повлачи расходе у више предрачунаских раздела, показиваће се глобалан кредит у раздели Врховне државне управе, иначе у раздели оног ресора у чију надлежност улази извршење тога закона. У оба случаја глобалан се кредит има показати у засебној глави, а финансијски закон мора садржавати одредбе на што се кредит може трошити.

§ 34

(¹) Сви приходи државне управе, државне привреде и државних фондова и заклада ма по ком основу постојали морају се унети у државни буџет.

(²) Приходи се уносе у предрачун прихода с обзиром на приходе добивене за последње три године. Отступање од овог правила мора се нарочито образложити у објашњењима предрачунаских предлога појединих министарстава као и у експозеу Министра финансија.

(³) Приходи који се добијају на основу уговора уносе се у уговорним сумама.

(⁴) Вишкови прихода државних привредних предузећа и установа показују се у предрачуна прихода државне управе.

§ 35

Министар финансија издаје, према начелма овог закона, сваке године упутства за израду делатних предлога ресорних буџета, одређује који се прилози и докази имају прикључити и утврђује рокове за њихово подношење.

§ 36

Ресорни министри морају своје буџетске предлоге подносити у утврђеном року Министру финансија и пропратити их општим образложењем стварних потреба своје управне гране, као и посебним образложењем за сваку партију расхода и прихода, а нарочито морају свако повећање расхода према прошлом предрачуна образложити и доказати законски основ и стварну потребу повећања.

§ 37

Министар финансија претреса ресорне предлоге буџета и ради очувања стварности буџета и буџетске равнотеже има право да их у споразуму са ресорним министрима измени. Ако не дође до сагласности, одлучује Министарски савет.

§ 38

(¹) На основу буџетских предлога појединих министара Министар финансија саставља предлог државног буџета.

(²) Код састављања буџетског предлога Министар финансија мора водити рачуна о начелу, да се редовни расходи имају покрити редовним приходима и да се укупни буџетски расходи морају кретати у границама предвиђених буџетских прихода.

(³) Овако израђен предлог државног буџета Министар финансија подноси Министарском савету на преглед и коначно утврђивање.

§ 39

Министар финансија, ако при изради буџетског предлога не успе да изведе равнотежу, мора у финансијском закону предвидети начин како ће се покрити мањак (дефицит) § 13 став 2 тач. 3. Мањак се ни у ком случају не сме прикривати већ се мора јасно показати у предлогу буџета.

§ 40

Уз предрачун расхода и прихода државне управе и државне привреде израђује се рекапитулација, која садржи преглед по разделима свих државних расхода и прихода из § 16 став 1 тачка 1 и 2.

§ 41

(¹) Државни буџет се израђује у два оригинална примерка, који се по добивеној санкцији чувају у Главној контроли и Министарству финансија.

(²) Државни буџет се објављује у »Службеним новинама« с тим, да се предрачуни расхода и прихода објављују у онолико примерака у колико одреди Министар финансија.

Извршење државног буџета

§ 42

(¹) Наредбодавци за извршење државног буџета су Министри и банови у кругу своје надлежности.

(²) Наредбодавци извршују буџет одлуком о ангажовању расхода, одлуком о доспелости плаћања (обавезе) и наредбом за исплату.

§ 43

(¹) Наредбодавац врши привремено ангажовање расхода сваком својом одлуком, која повлачи за собом расходе за државу, а коначно ангажовање сваком одлуком којом ствара обавезу за државу.

(²) Привремено ангажовање расхода врши се само код материјалних и инвестиционих расхода.

(³) Одлука о ангажовању расхода мора садржати и то у случају привременог ангажовања предрачунску суму, а ако ове нема, износ кредита који се може утрошити, а код коначног ангажовања суму која представља обавезу за државу односно предрачунску суму ако се по прилози посла уговором не може уводити укупна сума расхода. И у једном и у другом случају одлука мора садржати буџетску партију као и износ отвореног кредита ако је случај из § 44 став 2.

(⁴) Сума коначно ангажованог расхода не може се прекоачити сем случаја из § 172 ст. 2.

(⁵) Одлуку о коначном ангажовању расхода односно одлуку о привременом ангажовању расхода у случају из § 49 став 2 § 51 став 2 и § 148

став 3 доставља наредбодавац надлежном рачуноводству ради књижења (§ 73 став 1 тач. 2).

§ 44

(¹) Расходи се могу ангажовати само у границама одобреног кредита, односно у границама отвореног кредита ако је случај из става 2.

(²) Расходи по предрачуну расхода државне управе не могу се ангажовати док Министар финансија претходно не отвори наредбодавцу кредит по буџетској партији из које се расходи имају чинити.

(³) Кредити се отварају и затварају одлуком Министра финансија на захтев наредбодавца. Време за које се кредити могу отворати као и поступак за отварање и затварање кредита прописује Министар финансија.

§ 45

Одлуком о доспелости плаћања наредбодавац у границама коначно ангажованог расхода признаје извршење једног рада, службе или уговора и бруто износ плаћања, а на основу исправа којим се то утврђује. Ове правдајуће исправе саставни су део одлуке о доспелости плаћања.

§ 46

(¹) На основу утврђене доспелости плаћања надлежни наредбодавац издаје, према томе да ли се плаћање има вршити у одређеним роковима или само један пут, сталну или једнократку наредбу за исплату. У којим случајевима и на који начин се издају сталне наредбе прописује Министар финансија.

(²) Наредба за исплату мора садржати коме и на име чега се плаћање врши, бруто износ који се има исплатити, одбитке, буџетску партију и позицију, акт којим је кредит отворен, место и начин плаћања. Министар финансија утврђује обрасце за издавање наредбе за исплату.

(³) Наредбодавац је дужан уз наредбу за исплату доставити надлежном рачуноводству одлуку о коначном ангажовању расхода и одлуку о доспелости плаћања са свима исправама на основу којих је иста донета. (§ 45).

§ 47

Код личних расхода одлука надлежног органа по службеном односу преставља одлуку о коначном ангажовању расхода, а наредба за исплату садржи и одлуку о доспелости плаћања. Доспелост плаћања наступа у месецу за који се ови расходи чине. Висину ангажованих расхода који терете кредите једне буџетске године утврђује рачуноводство на основу одлуке о службеном односу.

§ 48

(¹) У погледу ангажовања материјалних и инвестиционих расхода важе одредбе главе III.

(²) Коначно ангажовање расхода на наднице радника код установа војске и морнарице за радове око режијске прераде појединих потреба, код државних привредних предузећа и установа врши се одлуком о пријему на рад. У погледу доспелости плаћања наредбе за исплату и утврђивања висине ангажованих расхода важе одредбе § 47.

(³) Кад плаћање материјалних и инвестиционих расхода, по самом уговору на основу кога се врши, доспева преко рока из § 53 став 2 и на тај начин се и расходи повлаче кроз више буџетских година, одлука о коначном ангажовању расхода мора садржати износ целокупне обавезе и износ који терети буџетске кредите оне буџетке године у којој је донета одлука о коначном ангажовању. За наредне године буџет се у погледу ових расхода извршује одлуком о доспелости плаћања и наредбом за исплату, у колико су буџетом за дотичну годину редвиђени кредити саобразно § 30.

§ 49

(¹) Код нередовних расхода одлука наредбодавца којом се овај расход одобрава представља одлуку о коначном ангажовању расхода.

(²) Изузетно, код нередовних расхода, где висина расхода зависи од једног извршеног рада, не донос се одлука о коначном ангажовању расхода; у том случају одлука наредбодавчева представља одлуку о привременом ангажовању расхода.

(³) И у случају става 1 и у случају става 2 наредба за исплату садржи и одлуку о доспелости плаћања.

§ 50

Ако је државна обавеза створена законом или судском пресудом, наредбодавац по расходима који су на тај начин ангажовани извршује буџет само одлуком о доспелости плаћања и наредбом за исплату.

§ 51

(¹) Код радова у режији (§ 176) наредбодавац извршује буџет одлуком о привременом ангажовању расхода и наредбом за исплату.

(²) Привремено ангажовање врши се одлуком наредбодавца којом се одобрава рад у режији.

(³) На основу одлуке из претходног става може наредбодавац, у границама ангажованог расхода, издавати привремене наредбе за исплату потребних сума надлештву односно пословођи (режисеру) коме је извршење радова поверено под условом накнадног обрачуна.

(⁴) Надлештва односно пословођа дужни су о утрошку примљених сума поднети наредбодавцу рачун са свима правлаивним документима. Наредбодавац, по извршеном обрачуну доноси одлуку о одобрењу расхода и на основу те одлуке издаје наредбу за исплату, која мора садржавати све што је прописано у § 46 став 2. Овом наредбом замењује се и у потпуности ликвидира привремена наредба издата по претходном ставу.

(⁵) Уз наредбу за исплату наредбодавац је дужан доставити надлежном рачуноводству одлуку из става 2 са свима документима и својом одлуком о одобрењу расхода из претходног става.

(⁶) Ако наредба за исплату није издата у року из § 53 став 3 надлештву односно пословођа (режисер) дужни су све неоправдане суме примљене по ставу 3 одмах, а најкаље до краја рачунке године вратити благајници од које су их примили. Наредбодавац има право за ове суме издату нову привремену наредбу на терет текуће буџетске године, ако је буџетом за те расходе одобрен кредит.

§ 52

(¹) Наређења § 51 имају се сходно применити и код привремених исплата на рачун путних и селидбених трошкова као и у случају када се путем режисера исплаћују лични расходи односно расходи на наднице радника државних привредних предузећа и установа.

(²) Ближа упутства по предњем ставу прописује Министар финансија правилником.

§ 53

(¹) На терет кредита одобрених предрачуном једне буџетске године, могу се кредити отварати и расходи привремено и коначно ангажовати само у току те буџетске године. Истеком буџетске године сви се кредити затварају.

(²) Лични расходи и нередовни расходи из § 49 став 2 као и расходи на наднице радника код државних привредних предузећа и установа терете буџетске кредите буџетске године у којој су ангажовани само уколико уколико њихово плаћање доспева до краја те буџетске године. А материјални, инвестициони и остали нередовни расходи терете кредите буџетске године у којој су коначно ангажовани уколико, уколико њихово плаћање доспева до краја трећег месеца по истеку те буџетске године.

(³) Одлуке о доспелости плаћања и наредбе за исплату могу се доносити до краја трећег месеца по истеку буџетске године, а исплате извршити до краја рачунске године.

(⁴) Са коначно ангажованим расходима за које одлука о доспелости плаћања и наредба за исплату није издата у року из претходног става поступа се по наређењу § 82.

§ 54

(¹) Наредбодавци могу своје наредбодавно право пренети на помоћне наредбодавце уколико то овим законом није ограничено. Пренос се врши писменим одлуком наредбодавца.

(²) Помоћни наредбодавци могу бити помоћници министара и банава, начелници одељења министарства и банских управа, старешине надлежних непосредно подручних министарств односно банској управи, као и старешине државних привредних предузећа и установа и њихови помоћници и начелници. Код војске и морнарице као помоћни наредбодавци могу бити још и старешине административних органа 2 и 3 степена.

(³) Пренос наредбодавног права може бити потпун или делимичан. У случају делимичног преноса наредбодавац преноси само право доношења одлуке о доспелости плаћања и наредбе за исплату.

(⁴) Код нередовних расхода преношење наредбодавног права може бити само делимично. Изузетно може наредбодавац пренети потпуно наредбодавно право за нередовне расходе на управе државних привредних предузећа и установа.

(⁵) Преношењем права доношења одлука о службеним односима државних службеника, лица на рад у служби државе као и хонорарних службеника и надничара по постојећим законским наређењима преноси се и потпуно наредбодавно право за односне личне расходе.

(⁶) Код радова у режији може бити само делимичан пренос наредбодавног права.

§ 55

(¹) Кредити се не смеју прекорачавати нити употребити на нешто друго осим на оно, на шта су намењени у предрачуноу расхода.

(²) Изузетно кредити намењени за једне расходе могу се употребити у току извршења буџета на друге расходе у случајевима у којима је тако вирманисање допуштено овим или финансијским законом.

§ 56

(¹) Вирмани су дозвољени између свих партија расхода из § 26 и расхода државних фондова и заклада као и између позиција исте партије код свих материјалних расхода.

(²) Решење о вирманисању доноси надлежни Министар односно Бан и доставља га Министру финансија и Главној контроли.

§ 57

(¹) Из буџетских резервних кредита за недовољно предвиђене расходе могу се повећати само кредити за материјалне расходе државне управе и државне привреде, уколико се у току извршења буџета покажу као недовољни. Ово повећање по захтеву појединих министара одобрава до суме од 500.000.— динара Министар финансија, а преко тога Министарски савет по предлогу Министра финансија.

(²) Код државних привредних предузећа и установа за које је у расходима државне управе предвиђена дотација, повећање из претходног става врши се преко партија на дотације, у прогивном непосредно.

(³) Свака употреба кредита из претходних ставова доставља се Главној контроли, а у државном завршном рачуну показује се као повећање односне буџетске партије и позиције на терет раздела буџетских резервних кредита.

§ 58

(¹) Из буџетског резервног кредита за непредвиђене расходе могу се вршити расходи до суме од 100.000.— динара, по решењу Министра финансија, а преко ове суме потребно је одобрење Министарског савета по предлогу Министра финансија.

(²) Решења о расходима из претходног става достављају се Главној контроли, а у државном завршном рачуну показују се посебно у расходима раздела за који су утрошени на терет раздела буџетских кредита на непредвиђене расходе.

§ 59

Кредити на материјалне расходе једног државног предузећа или установе могу се повећавати из остварених вишкова прихода и уштеда у расходима тога предузећа односно установе. Постојање и износ ових вишкова односно уштеда утврђује Министар финансија на основу обрачуна надлежног наредбодавца и рачунополагача узимајући у обзир све прилике по којима су вишкови прихода односно уштеде остварене. Наредбодавац и рачунополагач материјално су одговорни, ако се доцније утврди нетачност њиховог обрачуна.

§ 60

Материјални расходи државних привредних предузећа и установа, чије вршење је услов за постизавање већих прихода, могу се у току једне

буџетске године повећавати на рачун вишкова прихода тих установа које се имају овим повећањем остварити, и то до 10% од износа кредита одобрених буџетом за те расходе одлуком ресорног министра, у сагласности са Министром финансија, а преко тога одлуком Министарског савета по образложеном сагласном предлогу ресорног Министра и Министра финансија.

§ 61

(¹) У колико се предрачуном одобрени кредити покажу у току извршења буџета недовољни, а не могу се повећати нити путем вирмана ни из резервних кредита за недовољно предвиђене расходе мора се тражити накнадни кредит.

(²) За расходе изазване у току једне буџетске године државним потребама који нису били предвиђени при изради буџета, а не могу се подмирити из резервних буџетских кредита за непредвиђене расходе, мора се тражити ванредан кредит.

(³) Накнадни и ванредни кредити одобравају се законом по предлогу Министра финансија. Ванредни кредити имају у закону према потреби исту поделу као и буџетски кредити.

(⁴) У државном завршном рачуну показују се накнадни кредити као законско повећавање односних редовних кредита, а ванредни засебно по односним делима за које су утрошени.

(⁵) У предлогу закона за накнадни или ванредни кредит мора бити предвиђен начин њиховог покрића.

§ 62

(¹) Органи рачуноводства, који су надлежни да по наредбама за исплату издају благајничке налоге подручним благајницама односно новчаним заводима и установама овлашћеним за таква плаћања одговорни су рачунополагачи.

(²) Код војске и морнарице одговорни су рачунополагачи непосредни наредбодавци за касе по Закону о администрацији војске и морнарице.

§ 63

Дужности наредбодавца односно помоћног наредбодавца и рачунополагача не могу се ни ставно ни привремено спојити у једном лицу.

§ 64

Упуства за извршење државног буџета издаје Министар финансија.

§ 65

(¹) Државни се приходи прикупљају на основу закона и то све дотле док су на снази законски прописи којима су установљени.

(²) Државни приходи прикупљају се без обзира на буџетску годину у којој оспевају.

(³) У погледу књижења прихода доспелих у истеклим буџетским годинама издаје Министар финансија потребна упуства.

§ 66

(¹) Све што држави припада као приход мора се наплатити.

(²) Сви државни приходи, било државне управе било државних привредних предузећа и установа подједнако служе за покриће свих државних расхода; њима управља Министар финансија.

§ 67

(¹) Упуства за прикупљање државних прихода издаје Министар финансија.

(²) Лица која прикупљају државне приходе одговорни су руковоци државном имовином.

§ 68

(¹) Повраћај већ исплаћених државних прихода може се вршити само у случајевима који су законом предвиђени.

(²) Повраћај се врши из текућих прихода исте врсте одбијањем (компензацијом) без обзира у којој је рачунској години приход који се враћа исплаћен.

§ 69

Уколико другим законским наређењима није друкчије одређено, државне обавезе застаревају за пет година од дана истека оне рачунске године у којој су настале.

§ 70

Уколико законским наређењима на којима су засновани државни приходи није одређено друкчије, право државе на наплату прихода застарева за пет година од дана истека оне рачунске године у којој су доспели за плаћање.

ГЛАВА II — О РАЧУНОВОДСТВУ И БЛАГАЈНИЧКОЈ СЛУЖБИ

1 Основне одредбе

§ 71

(¹) Државна рачуноводства воде рачунске књиге о кретању стања и вредности државне имовине, ликвидирају и књиже државне расходе и приходе, воде рачуна о финансијским операцијама, о депозитима, о државним фондовима и закладама и полажу рачуна о целокупном државном газдовању.

(²) Државна рачуноводствена служба обухвата:

- 1) буџетско и ванбуџетско пословање;
- 2) пословање по текућим рачунима;
- 3) пословање са депозитима;
- 4) вођење података о државној имовини;
- 5) полагање рачуна о целокупном државном газдовању;

6) вршење помоћне службе за наредбодавце.

§ 72

Државна рачуноводства воде рачунске књиге по начелима двојног или простог књиговодства, како то према стварним потребама нареди Министар финансија.

2 О буџетском и ванбуџетском пословању

§ 73

(¹) У извршењу буџета и вршењу ванбуџетских расхода и прихода државна рачуноводства:

- 1) воде рачуна о отварању и затварању кредита;
- 2) књиже коначно ангажоване расходе;
- 3) ликвидирају наредбе за исплату и наплату;
- 4) књиже буџетске и ванбуџетске расходе и приходе.

(²) За пословање из тач. 3 и 4 претходног става надлежна су рачуноводства која Министар финансија за то овласти.

§ 74

Рачуноводства воде рачуна о отварању и затварању кредита на основу овог Закона, према упуствима Министра финансија.

§ 75

(¹) Извршење наредба за исплату државних расхода односно за наплату државних прихода састоји се:

1) у испитивању да ли наредба садрже све што је прописано у § 46 став 2 и 3;

2) у утврђивању могућности плаћања с обзиром на стање отвореног кредита;

3) у утврђивању чистог износа плаћања;

4) у издавању благајничког налога;

5) у прибављању визе надлежног органа Главне контроле.

(²) Радње из претходног става врши рачунополагач.

(³) У рачуноводствима у којима постоји ликвидатор и контролор, дужност је ликвидатора да утврди чист износ плаћања односно примања и састави благајнички налог. Дужност је контролора да прегледа благајнички налог, провери тачност у наредби за исплату наведене буџетске партије и позиције и утврди могућност плаћања с обзиром на стање отвореног кредита, а код благајничког налога за наплату премапотписива потводу о пријему за полагача. Код војске и морнарице дужност ликвидатора врши књиговођа.

§ 76

Благајнички налог мора садржавати: која па благајница односно овлашћени новчани завод има извршити: коме и на име чега се плаћање врши: бруто износ плаћања: поједине олбитке: чист износ плаћања и буџетску партију и позицију односно рачун по којему се исплата има извршити или наплата примити. Министар финансија утврђује обрасце за издавање благајничког налога. Благајнички налози морају бити потписани од рачунополагача. Потпис мора бити пријављен код извршилац благајница.

§ 77

Трајна плаћања по трајним наредбама за исплату (§ 46 став 1) уноси рачунополагач односно ликвидатор у ликвидациону књигу са свима подацима, када и у којим износима доспевају, олбитке и чист износ плаћања и на основу тог уписа издаје рачунополагач у роковима њихове доспелости благајничке налоге, а за једнократна плаћања издаје благајничке налоге непосредно на основу наредбодавчеве наредбе.

§ 78

Кад рачунополагач нађе да наредба за исплату није издата саобразно § 46 вратиће је наредбодавцу са свима прилозима и својом писменом пријеломом. Ако наредбодавац понови своју наредбу за исплату рачунополагач је дужан издати благајнички налог под одговорношћу наредбодавчевом. О томе је рачунополагач дужан известити истовремено Министра финансија и Месну контролу.

§ 79

(1) Сваки благајнички налог заједно са наредбодавчевом наредбом и правдајућим исправама (§ 46 став 3) рачунопологач доставља надлежној Месној контроли, која даље поступа по Закону о Главној контроли. Своју визу односно примедбу Месна контрола ставља на благајничком налогу, и враћа рачунопологачу са свима прилозима.

После визирања од стране Месне контроле доставља рачунопологач благајничке налоге благајницама односно новчаним установама којима су упућени ради извршења.

(2) Код војске и морнарице где не постоје месне контроле, визу врше војни контролори.

§ 80

Књижење издатих благајничких налога врши књиговодство као орган рачунопологача.

§ 81

(1) Благајнички налози могу се издавати и по томе исплате вршити само до краја рачунске године.

(2) Благајнички налози морају се обрачунати у завршном рачуну оног буџетског периода за који су били издати.

(3) Благајничке налоге за исплату, који су остали неизвршени на крају рачунске године, преноси рачуноводство које их је издало на текуће рачуне као неисплаћене расходе. Исплату тих расхода врши Министар финансија из благајничке готовине.

(4) Благајнички налози за наплату, који нису били извршени до краја рачунске године за коју су издати, преносе се као нови налози у наредну буџетску годину.

§ 82

(1) Државне обавезе по коначно ангажованим расходима, по којима су рокови за исплату доспели до краја претпоследњег месеца рачунске године, а благајнички налози нису издати у року из § 81 став 1, морају се потписати, а њихов списак има се у року од месец дана по завршетку рачунске године послати Министру финансија.

(2) Министар финансија је надлежан одобравати исплату обавеза из претходног става:

1) на терет одговарајуће буџетске партије и позиције текуће буџетске године;

2) на терет државне готовине;

3) из специјалних средстава која Министру финансија законским путем за то буду одобрена;

4) или предвидети за њихову исплату потребне кредите у наредном буџету.

3 О пословању по текућим рачунима

§ 83

(1) Рачуноводства која састављају рачун изравнања, књиже по текућим рачунима:

1) новчани промет са осталим државним благајницама, благајница државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада као и самосталним установама, овлашћеним за државна плаћања;

2) кредитне операције, које нису у вези са емисијом, каматама, отплатама и осталим буџетом предвиђеним трошковима по служби државних

дугова;

3) обавезе и потраживања, која нису књижена као буџетски или ванбуџетски расходи и приходи;

4) исплате и наплате за туђ рачун.

(2) Министар финансија одредиће које се друге новчане радње (трансакције) и обрачуни могу вршити путем текућих рачуна.

§ 84

(1) О сваком књижењу по текућим рачунима мора рачуноводство извести дужника односно повериоца, чији рачун терети или признаје књижење постаје пуноважно тек његовом потврдом о сагласном књижењу.

(2) Приликом закључка текућих рачуна мора свако рачуноводство извести своје дужнике и повериоце о коначном стању њиховог салда. За доказ исправности закључка текућег рачуна служи потврда дужникова односно повериочева о исправности салда.

4 О пословању депозитима

§ 85

(1) Одвојено од државних примања и издавања морају се обрачунати:

1) депозити положени у извршењу овог закона (финансијски депозити);

2) депозити код државних судова и имовина сирочади (судски депозити);

3) депозити код управних власти (управни депозити);

4) остала примања која не припадају држави.

(2) Државни приходи могу се књижити као привремени финансијски депозити до расправе на коју ће се буџетску партију коначно књижити.

§ 86

Пословање са депозитима регулише Министар финансија; он је овлашћен да за руковање судским и управним депозитима оснује нарочиту државну установу или да руковање њима повери којој већ постојећој државној установи.

5 О вођењу података о државној имовини

§ 87

О државним непокретностима воде матичне књиге финансијске дирекције преко подручних катастарских односно пореских управа по упуштвима Министра финансија.

§ 88

(1) Рачуноводства код управљача и помоћних управљача државним јавним добрима, непокретностима и покретностима државне управе као и оним без нарочитог опредељења књиже њихово стање и вредност у инвентарима сходно наређењима Главе V и пријављују, према упуштвима Министра финансија измене у својим инвентарима надлежним финансијским дирекцијама односно рачуноводству Министарства финансија ради књижења, а коначно стање и вредност наведених имовинских објеката показују се у рачунима о стању и вредности јавних добара имовине државне управе и имовине без нарочитог опредељења.

(2) Рачуноводства државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада у смислу § 193

књиже стање и вредност својих имовинских објеката као и измене, које се на њих односе, у својим књигама, а коначно стање при закључку пословног периода показују у свом рачуну изравнања.

(³) Код војске и морнарице послове из става 1 врше надлежни органи Министарства војске и морнарице.

6 О полагању рачуна целокупног државног газдинства

§ 89

(¹) Коначни успех целокупног државног газдинства за сваку буџетску годину показује Министар финансија у државном завршном рачуну. Ако је државно газдовање вршено на основу буџетских дванаестина или продуженог буџета, државни завршни рачун се склапа за цео буџетски период, за који су биле одобрене дванаестине, односно за које је био продужен буџет.

(²) Државни завршни рачун са примедбама Главне контроле подноси Министар финансија једновремено са буџетским предлогом Народној скупштини на одобрење, а најдаље за једну годину од завршетка сваке рачунске године.

§ 90

Државни завршни рачун се састоји:

- 1) из завршног рачуна расхода и прихода државне управе;
- 2) из рачуна изравнања Главне државне благајнице;
- 3) из рачуна расхода и прихода и рачуна изравнања оних државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада које располажу сопственим средствима § 183 став 2 као и из рачуна расхода и прихода осталих предузећа, установа, фондова и заклада;
- 4) из прегледа о стању и вредности јавних добара, имовине државне управе и имовине без нарочитог одређења (§ 88);
- 5) из прегледа — рекапитулације целокупне државне имовине и дугова по предњим рачунима.

§ 91

(¹) Завршни рачун расхода и прихода државне управе садржи:

I По буџетским партијама:

- 1) износе буџетом одобрених кредита и предвиђених прихода;
- 2) износ повећаних односно смањених кредита у току буџетске године;
- 3) збир износа под 1 и 2;
- 4) износе стварно извршених расхода у које улазе и расходи из § 81 став 3 и наплаћених прихода;
- 5) разлика између износа под 3 и 4;
- 6) износ коначно ангажованих расхода (§ 73 став 1 тач. 2);
- 7) разлика између износа под 3 и 6.

II По ванредним кредитима и нарочитим законским овлашћењима ван буџета:

- 1) износе одобрених кредита и предвиђених прихода;
- 2) износе стварно извршених расхода по делима и наплаћених прихода;

3) разлика између износа под 1 и 2.

(²) Уз завршни рачун расхода и прихода државне управе подносе се:

- 1) преглед државних расхода по буџету;
- 2) преглед државних прихода по буџету;
- 3) преглед државних расхода ван буџета;
- 4) преглед државних прихода ван буџета;
- 5) укупан преглед свих расхода и прихода државне управе по буџету и ван буџета, који показују вишак (суфицит) прихода над расходима, односно мањак (дефицит) у приходима према расходима.

§ 92

Разлика између остварених прихода и расхода по завршном рачуну расхода и прихода државне управе (суфицит односно дефицит) преноси се на посебни рачун. Потраживање по том рачуну представља државну готовину којом располаже Министар финансија, а дуговање мањак (губитак) који Министар финансија покрива из средстава прибављених законским путем.

§ 93

Рачун изравнања Главне државне благајнице показује на дан закључка рачунских књига: разлику по посебном рачуну из претходног параграфа, стање благајничке готовине, стање хартија од вредности и драгоцености, које припадају држави, сва државна потраживања и обавезе у новцу које потичу из новчаног промета, финансијских трансакција и кредитних операција по стању на дан склапања државног завршног рачуна.

§ 94

(¹) Рачун расхода и прихода државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада саставља се сходно наређењима § 91 став 1 а разлика између прихода и расхода по том рачуну мора се поклапати код оних од њих, који врше пословање по наређењима § 193 става 1, са добитком односно губитком исказаним по рачуну губитка и добитка.

(²) Рачун изравнања државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада саставља се по наређењима § 199.

§ 95

Преглед стања државне имовине и дугова обухвата:

- 1) рачун изравнања Главне државне благајнице;
- 2) рачуне изравнања оних државних привредних предузећа, установа, фондова и заклада које врше своје пословање по наређењима § 193 став 1;
- 3) преглед стања и вредности државних јавних добара, имовине државне управе и имовине без нарочитог одређења уколико нису обухваћени у рачунима под 1 и 2;
- 4) преглед стања државних дугова.

7 О вршењу помоћне службе за наредбодавце

§ 96

Државна рачуноводства помажу наредбодавце код састављања извештаја, мишљења, периодских прегледа и осталих података по обрачунским и рачуноводственим пословима као и у изради буџет-

ских предлога и предлога о накнадним и ванредним кредитима: она врше привремене радове за наредбодавце при извршењу буџета и то око отварања и затварања кредита, око вирмана, око тражења исплате по буџетским резервним кредитима, око доношења одлуке о ангажовању расхода, о доспелости плаћања и наредба за исплате и наплате буџетских и ванбуџетских расхода и прихода.

§ 97

Управљаче државном имовином помажу државна рачуноводства у вршењу њихове дужности, а нарочито у вршењу контроле над руковоцима имовинских објеката. На основу рачунских књига она утврђује стање и вредност државне имовине, поверене појединим руковоцима на руковање и упоређујући стање по књигама са стварним стањем утврђеним на лицу места, извештавају управљаче о свим неисправностима и неуредностима ради даљег поступка. Дужности рачунополагача и руковоца државном имовином не могу се спојити у једном лицу ни у лицима која су рођаци по правој линији или по побочној до четвртог степена закључно, муж и жена, сродници по браку до другог степена закључно.

Благајничка служба

§ 98

(1) Благајничком готовином као и њеним заменицима, хартијама од вредности и драгоценостима, које се морају чувати у благајницама (благајничким вредностима) рукују државне благајнице, уколико се за њихово руковање држава не служи новчаним заводима, нарочито за то овлашћеним од Министра финансија.

(2) Министар финансија одлучује која државна надлештва, заводи, предузећа и установе имају у саставу свог рачуноводства сопствену благајницу, односно којима се благајницама или новчаним установама морају служити за поједине врсте својих примања и издавања и на који начин.

§ 99

(1) Благајничком готовином и благајничким вредностима располаже Министар финансија без разлике где се оне налазе. Министар финансија распоређује благајничка сретства према стварним потребама и одређује које врсте примања и издавања могу поједине благајнице вршити.

(2) Све су државне благајнице и овлашћене новчане установе у обавези да стално извештавају Министра финансија о стању, притицању и отицању државних благајничких сретстава.

§ 100

(1) Благајничка служба се састоји:

- 1) у примању и издавању благајничких сретстава;
- 2) у руковању благајничким сретствима;
- 3) у полагању рачуна о благајничком пословању.

(2) Благајничку службу врше код сваке благајнице најмање два лица: благајник и сукључар. У изузетним случајевима може, по претходном одобрењу Министра финансија, код поједине благајнице вршити службу и само благајник без сукључара.

§ 101

(1) За свако примање и издавање потребан је државној благајници уредан благајнички налог надлежног рачунополагача, који мора бити издат у облику и упућен благајници на начин како то Министар финансија пропише.

(2) Ни једно издавање нити примање новца и благајничких вредности не сме благајница извршити док претходно не испита односно благајнички налог:

1) да ли је издат на прописном обрасцу и у прописном облику;

2) да ли га је издао надлежни рачунополагач и да ли његов потпис одговара пријављеном потпису;

3) да ли је стигао благајници на прописан начин;

4) да ли је издат у законском року (§ 81 став 1); и

5) да ли има виза Месне контроле односно виза војног контролора у случају § 79 став 3.

§ 102

(1) Исплата се може извршити само правом повериоцу-кориснику означеном у благајничком налогу који мора пријем новца потврдити на самом налогу. Ако корисник није лично познат благајнику мора доказати свој идентитет.

(2) За исплате пуномоћнику, правном наследнику или цесонару потребно је од власти оверено пуномоћство односно уверење о праву наследства или о цесији.

§ 103

(1) Од полагача благајница неће тражити доказ о идентитету.

(2) О примљеним износима односно и примањима благајничких вредности издаје благајница полагачу потврду о пријему која мора бити потписана од благајника и премапотписана од контролора у случају § 75 став 3.

§ 104

Државне благајнице не смеју држати благајничка сретства преко утврђене им залихе за дневна плаћања и морају упућивати вишкове одређеној им збирној благајници.

§ 105

(1) Депозити претстављају државни дуг. О њима се воде засебне књиге.

(2) Рачунополагач је дужан по пријему наредбе надлежног наредбодавца односно помоћног наредбодавца без одлагања издати благајнички налог за повраћај депозита.

§ 106

(1) У току извршења државног буџета а у периоду недовољног или неједнаког прилива државних прихода, може се Министар финансија за осигурање благајничке службе поред текућих прихода служити и помоћним благајничким сретствима као што су благајнички записи (бонови) и привремене позајмице.

(2) Благајнички записи (бонови) и привремене позајмице морају бити исплаћени до краја рачунске године оне буџетске године за коју су издати.

(3) Укупни износ позајмице и благајничких за-

писа у оптицају као и њихову максималну каматну стопу одређује финансијски закон.

§ 107

(1) Преко износа из § 106 став 3 Министар финансија је овлашћен да издаје благајничке записе на основу пуноважно закључених уговора о набавкама и радовима који предвиђају рокове доспећа појединих плаћања у наредним буџетским годинама (§ 48 став 3).

(2) За исплату благајничких записа из претходног става морају се предвидети потребни кредити у односним буџетима у којима доспевају.

§ 108

(1) Као благајничка сретства могу да служе и средњорочне позајмице у облику бонова са најдужим роком од 5 година, за чију се амортизацију морају редовно осигурати буџетом потребни кредити.

(2) Боновни из претходног става издају се у округлим сумама и гласе на доносиоца. Висину каматне стопе утврђује Министар финансија а највишу каматну стопу и укупан износ бонова у оптицају утврђује финансијски закон.

§ 109

(1) Облик и врсте благајничких записа одређује Министар финансија.

(2) Благајничке записе примају државне благајнице и овлашћени државни заводи (§ 98) на име плаћања држави о роковима њихове доспелости у номиналној вредности.

§ 110

(1) Позајмице преко износа предвиђене у § 106 став 3, задужења због покрића буџетских мањкова (дефицита), ванбуџетских расхода као и финансијске трансакције ради конверзије постојећих државних дугова могу се учинити само на основу законских овлашћења.

(2) Државне обвезнице или благајничке записе за позајмицу и задужење из претходног става издаје Министар финансија на основу и у границама дотичног законског овлашћења.

ГЛАВА III — О УГОВОРИМА

§ 111

(1) Уговорима по свима пословима као што су: набавке ствари и материјала, грађевински радови, закупи, транспорти и теме подобно, који за државу повлаче расходе, мора претходити јавно надметање.

(2) Изузетно, само у случајевима предвиђеним овим законом, могу се уговори закључити непосредном погодбом (§ 145) или путем понуда (§ 155).

(3) Одредбе претходних ставова не важе за уговоре чије је важење условљено одобрењем путем закона, као и за уговоре који се закључују у извршењу међународних споразума.

§ 112

(1) Наредбом за извршење једног посла одређује наредбодавац односно помоћни наредбодавац и начин закључења уговора или погодбе (§ 111 став 1 и 2).

(2) Наредбом из претходног става врши се привремено ангажовање расхода, те мора садржавати све оно што прописује § 43 став 3.

(3) Ако укупан износ привремено ангажованог расхода прелази 100.000.— динара наредба се не може извршити док се са њом не сагласи Министар финансија, а ако је износ расхода већи од 3.000.000.— динара потребна је поред сагласности Министра финансија и сагласност Министарског савета.

(4) Без обзира на износ расхода потребна је сагласност Министарског савета у случају § 145 тач. 3 и 4.

§ 113

(1) Одлуком наредбодавцем односно помоћног наредбодавца о уступању посла (§ 141 и § 157 став 2) или о одобрењу погодбе (§ 151 став 3) врши се коначно ангажовање расхода, те мора садржавати све што је прописано у § 43 став 3.

(2) Ако је износ коначно ангажованог расхода већи од 3.000.000.— динара одлука из претходног става важи кад се са њом сагласи Министар финансија, а ако је износ расхода већи од динара 10.000.000.— потребна је и сагласност Министарског савета.

§ 114

(1) Министар финансија доноси одлуке о сагласности из §§ 112, 113 и 176, по претходном са слушању Одбора за оцену државних набавака, чије је мишљење саветодавно.

(2) Наредбодавац је, тражећи сагласност, дужан доставити Министру финансија и то: у случају §§ 112 и 176 наредбу за извршење посла и опште и посебне услове као и све податке за оцену потребе, за коју издаје наредбу, а у случају § 113 одлуку о уступању посла односно одобрењу погодбе са образложеним мишљењем о томе који је понуђач најповољнији, и сва акта јавног надметања односно погодбе као и све податке за оцену корисности понуде.

(3) Ако је потребна сагласност и Министарског савета, Министар финансија, по датој сагласности, подноси предмет Министарском савету на одлуку.

(4) Сагласност се даје на наредби за извршење посла односно на одлуци о уступању посла или одобрењу погодбе.

(5) Услови послати Министру финансија по ставу 2 не смеју се после дате сагласности мењати ни допуњавати.

(6) Наређења претходних ставова важе и за државна привредна предузећа и установе (§ 178), сем управе државних монопола, чије наредбе за извршење посла и одлуке о уступању посла односно одобрењу погодбе као и одлуке из § 161 не подлеже оцени Одбора за оцену државних набавака.

§ 115

(1) Одбор за оцену државних набавака образује се при Министарству финансија и састоји се из девет чланова од којих пет одређује Министар финансија, а остала четири члана одређује Министар војске и морнарице, саобраћаја, грађевина и трговине и индустрије и то сваки по једног од начелника одељења свог Министарства.

(2) Начелници одељења државног рачуноводства и буџетског одељења Министарства финансија чланови су Одбора по положају. Остала три члана одређује Министар финансија из редова чиновника свог ресора који не могу бити нижег положаја од III групе. Претседника Одбора именује Министар финансија.

(3) Министар у чију надлежност улази предмет по коме Одбор има да да своје мишљење има право одредити једног од својих стручних чиновника, као референта.

(4) Одбор пуноважно решава ако је присутно најмање пет чланова рачунајући ту и претседника.

(5) Министар финансија прописује правилник о раду Одбора за оцену државних набавака.

§ 116

(1) У погледу преношења наредбодавца права по пословима о којима је реч у § 111 важе одредбе § 54 но с тим, да наредбодавац за послове чија вредност прелази дин. 100.000.— може извршити само делимичан пренос наредбодавца права.

(2) Одлуку о делимичном преносу наредбодавца права доноси наредбодавац у одлуци о уступању посла (§ 141 и § 157 став 2) односно у одлуци о одобрењу погодбе (§ 151 став 3).

Услови

§ 117

(1) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац мора за све послове по којима закључује уговоре у смислу § 111 претходно прописати писмене услове.

(2) У свима случајевима где то природа посла који се има закључити дозвољава, мора се поред прописаних услова утврдити образац (модел, план, тип, мустра).

§ 118

(1) Услови су општи и посебни.

(2) Општи услови садржавају одредбе које важе за све случајеве без обзира на посебну природу посла, и они обухватају прописе о подобности понуђача, о јемству и о последицама неизвршења уговора у погледу јемства.

(3) Посебни услови садржавају одредбе које се односе искључиво на посао који се има закључити и обухватају прописе о предрачунским ценама, о количини, каквоћи, размери, о року, начину и месту извршења посла, о испитивању, о оцењивању и пријему, о начину исплате, као и одредбу који је суд надлежан за расправу спорова по § 171.

(4) Где то природа посла захтева у посебним условима ће се утврдити минималне и максималне границе одступања од утврђене каквоће или размере.

(5) У случају кад се има утврдити образац (модел, мустра), то врши стручна комисија коју одређује наредбодавац или помоћни наредбодавац. Ова комисија мора потврдити образац својим потписима и печатима.

(6) Где се обрасци по природи предмета не могу утврдити прописују се описно или цртежом и ти се описи односно цртежи потврђују као и обрасци.

(7) У условима се мора назначити да ли се примају делимично понуде или само понуде за целокупан посао. Одлучујући о томе наредбодавац

је дужан старати се, да у свима случајевима где то природа посла дозвољава, одобравањем права делимичне понуде омогући учествовање што већем броју понуђача.

(8) Не могу се прописивати услови који су противни одредбама овог закона, у противном сматраће се као да ти услови и не постоје.

(9) У условима мора се изрично навести да у свему важе одредбе ове главе.

§ 119

(1) Подобност понуђача утврђује се доказима о стручној способности за ону привредну грану у чију област спада посао који се има извршити.

(2) Способност из претходног става доказује се уверењем органа који су надлежни да оцењују стручност за поједине привредне гране. Издато уверење важи једну годину дана.

(3) У посебним условима имају се ови докази тачно одредити.

Јемство (кауција)

§ 120

(1) Понуђачи су дужни положити јемство (кауцију).

(2) Јемство служи као гаранција да ће понуђач одговорати својим обавезама.

(3) Јемство је залога на коју држава има пречко право од свих поверилаца.

(4) Јемство износи за домаће понуђаче 5%, а за стране, без обзира на држављанство пуномоћника, 10% од предрачунске суме. Наредбодавац односно помоћни наредбодавац може у изузетним случајевима одредити и већи износ јемства. Ако се по природи посла предрачунска сума не одређује износ јемства се утврђује, у посебним условима.

(5) Држава се не може обавезати на плаћање камате на положена јемства.

§ 121

(1) Благајна на којој се полаже јемство издаће понуђачу поред реверса и дупликат реверса.

(2) Положено јемство може се вратити само по наредби наредбодавца односно помоћног наредбодавца који је донео одлуку о извршењу посла ради кога је јемство и положено и то уз повраћај реверса. У случају делимичног преноса наредбодавца права наредбу издаје помоћни наредбодавац.

§ 122

Као јемство служи:

- 1 готов новац;
- 2 државне и државом гарантоване обвезнице као и благајнички записи;
- 3 папири који се котирају на берзи, а које Министар финансија огласи способним за јемство;
- 4 гарантна писма новчаних завода;
- 5 уложне књижице Државне хипотекарне банке, Поштанске штедионице и самоуправних штедионица.

§ 123

(1) Државне и државом гарантоване обвезнице примају се као јемство, и то, од домаћих понуђача по курсу који одреди Министар финансија, а

од страних по берзанском курсу који је важно уочи дана кога се јемство полаже. Благајнички записи примају се по номиналној вредности.

(²) У случају пак, да држава услед неизвршења обавеза друге уговорене стране претрпи штету, јемство положено у државним и државом гарантованим обвезницама, без обзира да ли је поднето од домаћег или страног понуђача, обрачунава се за накнаду штете по берзанском курсу на дан продаје. Ако су у питању државне хартије од вредности Министар финансија има право задржати их и наредити њихов обрачун по берзанском курсу који је важно уочи дана доношења одлуке о одузимању јемства у корист државе.

§ 124

Папири из тач. 3 § 122 примају се као јемство у вредности 3/4 берзанског курса који је важно уочи дана полагања, а за евентуалну штету коју држава претрпи услед неизвршења примљених обавеза, обрачунавају се по берзанском курсу на дан продаје.

§ 125

(¹) Као јемство из тач. 4 § 122 могу се примати само гарантна писма регистрована од стране Министра финансија односно финансијских дирекција. Министар финансија прописује услове по којима ће се вршити регистрација гарантних писма.

(²) Гарантна писма важе за све време трајања обавеза друге уговорене стране, могу садржавати само обавезе завода који их издаје: да ће држави на позив надлежног наредбодавца односно помоћног наредбодавца, а на основу њихове одлуке из § 169 став 4 положити у готовом новцу износ суме гарантног писма.

(³) Гарантна писма која би садржавала ма какве друге услове и ограничења не могу се примати као јемство. У противном орган који је гарантно писмо регистровао заједно са наредбодавцем односно помоћним наредбодавцем који је тако јемство примио, одговараће држави солидарно за штету која буде отуда потекла.

§ 126

Понуђач који подноси јемство из тач. 5 § 122 дужан је једновремено поднети и уверење Државне хипотекарне банке односно Штедионице да је улог слободан од терета и да нема никаквог другог ограничења за наплату улога. Од дана издатог уверења држава има првенствено право наплате свога потраживања из уложеног новца.

Јавно надметање

§ 127

(¹) Јавна надметања су усмена и писмена

(²) Свако јавно надметање било усмено или писмено мора бити објављено најмање два пута у „Службеним новинама“. Ако је јавно надметање усмено, од дана прве објаве до дана надметања рок не може бити краћи од 30 дана, а ако је писмено, овај рок се рачуна од дана прве објаве до последњег дана кога се понуде могу примати (§ 131).

(³) Објава мора садржавати:

1) ко наређује јавно надметање и да ли писмено или усмено, као и број и датум сагласности Министра финансија или Министарског савета ако је случај из § 112;

2) посао ради кога се наређује јавно надметање са кратким изводом из посебних услова о количини, каквоћи, размери, року и предрачунској цени;

3) место, дан и час јавног надметања;

4) где се услови односно обрасци могу видети, по којој се цени и на који начин (непосредно или поштом) могу добити;

5) износ јемства, и на којој се државној каси има положити. Ако је јавно надметање писмено означити на којим се државним благајнама ван места јавног надметања јемство може положити;

6) који се докази траже за утврђивање подобности;

7) у случају писменог надметања где и коме се понуде имају предати и до кога дана и часа (§ 131).

§ 128

(¹) Јавно надметање врши комисија од три члана коју из реда чиновника одређује наредбодавац односно помоћни наредбодавац. Претседник комисије је најстарији члан по рангу.

(²) Јавно надметање се обавља у просторијама државних надлештава у канцеларијске радне дане; почиње пре подне и траје непрекидно док се не сврши.

§ 129

Писмено јавно надметање врши се путем писмене понуде која се у запечаћеном омоту предаје, непосредно или поштом, надлештву, код кога се јавно надметање врши. У случају непосредне предаје надлештво о пријему издаје потврду. Поштом се понуде шаљу на повратни рецепис, а ризик за неблагоприятну предају понуде надлештву у смислу § 131 сноси понуђач.

§ 130

Уз писмену понуду понуђач мора поднети:

1) потписане услове односно изјаву да су му услови познати и да пристаје да се по њима надмеће као и да су му познати обрасци односно описи и цртежи;

2) дупликат реверса о положеном јемству са уверењем које се тражи по § 126 ако је јемство из тач. 5 § 122;

3) доказ о подобности;

4) изјаву о томе да ли је предмет понуде домаћег порекла и производње или није, у ком случају има означити чијег је порекла и где се производи.

§ 131

(¹) Понуде, било да су предате непосредно или стигле поштом, могу се примати само до краја последњег радног дана пре дана надметања и то у току радног времена прописаног за дотично надлештво. Ово важи и за одустанак од понуде, који се саопштава на исти начин на који се прима понуда по § 129.

(²) Старешина надлештва коме се предају понуде одређује чиновника који ће их примати и на крају радног времена последњег радног дана пре дана надметања саставити извештај о броју прим-

љених понуда и тај извештај под истим даном за-
вести у деловодни протокол.

§ 132

(1) На првом јавном надметању мора бити најмање три понуђача.

(2) У случају да се јави мање од три понуђача сматра се да прво надметање није успело, што ће одређена комисија утврдити у записнику. Ако је јавно надметање писмено вратиће се понуђачима понуде неотворене, а ако је усмено комисија не може надметање ни отпочети.

§ 133

(1) Писмене понуде примљене саобразно § 131 одређени чиновник предаје са својим извештајем комисији на дан јавног надметања, која почиње са отварањем понуда у заказано време. Комисија сем овако примљених понуда не може ни од надлештва ни од понуђача примати понуде нити каква друга акта и исправе. Чланови комисије не смеју доћи у додир са понуђачима изван просторије у којој се надметање врши.

(2) Понуђачи могу присуствовати отварању писмених понуда лично или преко својих пуномоћника. Као легитимација служи потврда о предаји понуде.

§ 134

(1) У случају усменог јавног надметања понуђачи су дужни у почетку надметања потписати прописане услове са изјавом да су им и обрасци односно описи или цртежи, ако их има познати, и да по њима пристају да се надмећу, као и поднети документи из тач. 2 и 3 § 130 и дати писмену изјаву из тач. 4 истог параграфа. Ова документа одмах по пријему потписују сви чланови комисије.

(2) Комисија не може дозволити учешће на усменом јавном надметању понуђачу, који у погледу прописаних услова у својим изјавама чини ма какво одступање било да их мења или допуњује, као и понуђача који не да изјаву и не поднесе сва документа која се по претходном ставу траже и чија документа, с обзиром на одредбе овог закона, нису пуноважна.

(3) Понуђач не може одустати од понуђене цене.

§ 135

(1) Комисија о свом раду води записник.

(2) Записник мора садржавати: по чијој наредби се врши јавно надметање, датум и број те одлуке којом је одређена; датум и час када је јавно надметање почело. Даље мора садржавати и то:

1) ако је јавно надметање писмено: број понуда које је комисија примила; датум и број извештаја одређеног чиновника о примљеним понудама — § 131 став 2; да ли су понуде комисији предате у неповређеном омоту; ко је понуђач и понуђену цену; да ли је уз понуду поднето све што се тражи по § 130. Понуде се излажу под редним бројевима свака за себе. Чланови комисије дужни су ставити своје потписе на понуду и све прилоге уз њу поднете одмах по отварању, пре увођења у записник;

2) ако је јавно надметање усмено: да ли је испуњено све што се тражи по § 134; затим имена понуђача и код свакога редом понуђене цене. Последња цена код сваког понуђача исписује се сло-

вима и потврђује потписом понуђача односно његовог пуномоћника;

3) записник потписују чланови комисије.

§ 136

(1) Присутни понуђачи имају право после потписа записника од стране комисије уверавати се о тачности навода у записнику и на истом стављати своје примедбе. Примедбе понуђача оверавају чланови комисије.

(2) Примедбе које нису стављене на записнику не могу се узети у обзир, ако на други начин буду учињене.

(3) Понуђачи који нису присуствовали надметању немају права чинити примедбе на ток надметања.

§ 137

(1) Ако је више понуђача поднело истовремено понуде, које су, при том и најповољније, комисија ће, ако су сви ти понуђачи присутни, одмах на засебном записнику, извршити међу њих уже усмено надметање, а ако нису констатовале то у записнику јавног надметања и у свом извештају. Наредбодавац односно помоћни наредбодавац позваће у том случају овакве понуђаче да се писмено изјасне да ли нуде нижу цену од понуђене. Ове њихове изјаве сматраће се као саставни део понуде. У овој изјави понуђач не може одустати од дате понуде, нити условљавати нижу цену изменом прописаних услова. У том случају остаје у важности прва понуда.

(2) Рок у коме се ова изјава има дати не може бити дужи од седам дана.

§ 138

(1) По свршеном јавном надметању комисија је дужна записник са свима понудама и осталим исправама најдаље у року од три дана доставити наредбодавцу односно помоћном наредбодавцу, који је јавно надметање наредио са својим извештајем и примедбама, о току надметања ако их има; о томе да ли има понуда, ако је јавно надметање било писмено, које се с обзиром на одредбе овог закона не могу узимати у поступак, као и своје мишљење о томе који је понуђач најповољнији, и да ли се има сматрати да је јавно надметање дало повољне резултате с обзиром на све околности које се имају узети у обзир.

(2) Изузетно, ако то захтева природа посла ради кога је јавно надметање извршено, може наредбодавац оставити комисији за подношење овог извештаја рок који не може бити дужи од 15 дана.

§ 139

(1) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац у случају писменог јавног надметања не може узимати у поступак понуде:

1) које нису примљене саобразно § 131;

2) које не садрже све пуноважне исправе и изјаве прописане у § 130;

3) којима се у ма ком облику чини одступање од прописаних услова, било да се тиме прописани услови мењају, било допуњују;

4) у којима цене нису тачно и јасно одређене, као и оне у којима су цене одређене у процентима према осталим понудама;

5) у којима су понуђене цене веће од предрачунских;

6) понуде поднете од понуђача који по закону нема способност за закључење уговора или је под стечајем или је тражио равнање ван стецаја;

7) које су поднете од лица искључена по § 173.

(²) Понуде из претходног става имају се сматрати као да нису ни примљене.

(³) У случају усменог јавног надметања не може наредбодавац односно помоћни наредбодавац узети у поступак понуде понуђача који не испуњава све што је прописано у § 134, као ни понуде поднете после извршеног надметања.

§ 140

(¹) Ако прво јавно надметање не успе, било што се јавило мање од три понуђача или је на надметању учествовало мање од три понуђача чије се понуде могу узети у поступак (§§ 132 и 139), било да је понуђена цена неповољна, може наредбодавац, односно помоћни наредбодавац одредити ново јавно надметање. Рок из другог става § 127 у овом случају не може бити краћи од 10 дана.

(²) Ако се на друго јавно надметање јаве најмање два понуђача чије се понуде по § 139 могу узети у поступак, сматраће се, да је јавно надметање извршено.

(³) Ако се на друго јавно надметање јави само један понуђач, наредбодавац односно помоћни наредбодавац може са њим закључити погодбу у смислу тач. 12 § 145.

§ 141

(¹) Кад наредбодавац односно помоћни наредбодавац нађе, да је јавно надметање успело, допеће одлуку којом уступа посао ради кога је јавно надметање наређено понуђачу, који је по његовом нахођењу најповољнији, с обзиром на све околности које су од значаја за оцену корисности понуде по државу, придржавајући се у погледу заштите домаће индустрије и радности у свему одредаба уредбе прописане на основу § 179.

(²) Ако је по § 113 потребна сагласност Министра финансија или Министарског савета поступиће се по § 114.

§ 142

(¹) Понуђачи остају у обавези према држави за 30 дана од дана јавног надметања, ако у објави јавног надметања није предвиђен други рок.

(²) Одлука о уступању посла (§ 113 и 141) има се саопштити и доставити у овереном препису понуђачу коме је посао уступљен, заједно са једним примерком услова по којима је јавно надметање обављено, потписаним од стране наредбодавца односно помоћног наредбодавца који је јавно надметање наредно.

(³) Од дана саопштења понуђачу одлуке о уступању посла, сматра се да је уговор између државе и понуђача закључен. Саставне делове овог уговора сачињавају: услови по којима је јавно надметање извршено са плановима и обрасцима сходно § 130 тач. 1 и § 134, понуда понуђача односно записник о усменом јавном надметању, и одлука наредбодавца односно помоћног наредбодавца о уступању посла са одлуком о сагласности Министра финансија и Министарског савета у случају § 113.

(⁴) Од дана саопштења одлуке о уступању посла почињу тећи и сви рокови предвиђени условима по којима је јавно надметање извршено. Саопштење се може извршити и телеграфским путем.

(⁵) У случају да понуђач не буде хтео најдаље у року од 15 дана примити саопштење о уступању посла, држава задржава положено јемство у своју корист, а он одговара за штету у смислу § 169.

(⁶) Ако се са понуђачем има закључити и формални уговор, не могу се тим уговором ни у колико мењати ни допуњавати услови по којима је јавно надметање извршено. Одредбе уговора којима би се услови мењали или допуњавали сматраће се као и да не постоје.

§ 143

(¹) Одлука о уступању посла најповољнијем понуђачу мора садржавати и наредбу о повраћају јемства понуђачима чије понуде нису прихваћене.

(²) Понуђачима чије се понуде с обзиром на одредбе § 139 нису могле узети у поступак, може наредбодавац вратити јемства одмах по одржаном јавном надметању, чим утврди недостатак њихових понуда, које их по том законском пропису чине неважећим.

§ 144

(¹) У случају да вредност посла износи мање од 100.000.— динара дужан је понуђач коме је посао уступљен заменити гарантно писмо једним од јемства из тач. 1, 2, 3 и 5 § 122, а ако је вредност већа од 100.000.— динара онда је то дужан учинити за половину износа јемства. Друга половина јемства може бити у гарантном писму. И у једном и у другом случају до извршења замене гарантно писмо остаје као јемство у целом свом износу.

(²) Рок за замену из претходног става одређује се у одлуци о уступању посла и не може бити дужи од 15 дана.

Непосредна погодба

§ 145

Изузетно од става 1 § 111 могу се без јавног надметања закључивати уговори путем непосредне погодбе и то у овим случајевима:

1) по свима пословима чија вредност не прелази 1.000.— динара;

2) за набавку потребног материјала у вредности до 50.000.— динара ради хитне оправке државних саобраћајних или других грађевинских објеката оштећених елементарним непогодама или којим другим непредвидљивим случајевима, ако се те оправке појављују као неопходно потребне у интересу одржавања јавног саобраћаја или отправљања какве друге државне службе, и ако их је могуће извести у режији;

3) за послове који се у интересу државе морају држати у тајности;

4) ако прешност потребе у изузетно важним приликама по интересе државе захтева извршење посла у што краћем року;

5) за набавку предмета које израђује само једна радња (предузеће) у земљи као и предмета

чија је израда искључиви патент или увозно право појединаца, ако које друге врсте тих предмета нема;

6) за набавку предмета који се могу наћи само код једне личности и.пр. старине, уметничке и научне збирке и томе подобно изузетно ретки предмети;

7) за послове уступљене државним привредним предузећима и установама;

8) за оправку и преправку свих машина и машинских инсталација код фирме која их је испоручила, ако је са техничких разлога правилно извођење тих радова код те фирме једино могуће;

9) за куповину јахаће, теглеће и товарне стоке, за потребу војске, као и за куповину коња и друге стоке и живине за приплод;

10) за набавку житарица, сена и сламе за војску и морнарицу путем непосредних погодаба од народа — произвођача и њихових задруга. За куповину ових предмета надлежне војне власти одређиваће цене и позивати произвођаче односно њихове задруге да их непосредно (без посредника) доносе у војна слагалишта по утврђеној каквоћи и предају комисијама која ће им испоруке одмах исплаћивати. Овакве куповине објављиваће се преко управних и општинских власти.

11) за набавку материјала за осветљење, огрев и простирку код војске и морнарице за време маневара;

12) набавка пољопривредних производа односно производа домаће кућне индустрије непосредно од произвођача и њихових задруга, ако набавке не прелазе 10.000.— динара; и

13) у случају 3 става § 140 и става 2 § 157.

§ 146

(¹) Закључење непосредне погодбе из тач. 1 § 145 може се поверити једном чиновнику, а остале непосредне погодбе могу се закључивати само комисијским путем.

(²) Комисију сачињавају најмање три члана из реда чиновника. Изузетно ако је вредност посла мања од 5.000.— динара два члана комисије могу бити из реда званичника са више од 5 година званиничке службе или из реда чиновничких приправника. Ограничења из 2 става § 163 важе и у овом случају.

(³) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац одређује чиновника, ако је у питању потреба из тач. 1 § 145 односно чланове комисије у наредби за извршење посла (§ 112 став 2).

(⁴) У случају тач. 12 § 145 предлог за закључење погодбе чини комисија која је вршила јавно надметање.

§ 147

Непосредна погодба важи кад је одобри наредбодавац односно помоћни наредбодавац који је закључење непосредне погодбе и наредио. Ако је по § 113 потребна сагласност Министра финансија или Министарског савета поступиће се по § 114.

§ 148

(¹) Изузетно од наређења § 147 може наредбодавац односно помоћни наредбодавац овластити одређеног чиновника односно комисију да без његовог одобрења погодбе, посао сама, кратким пу-

тем закључи, изврши, прими и исплати погођену цену у овим случајевима:

1) у случају тач. 1, 2, 7, 9, 11 и 12 § 145;

2) за набавку из тач. 5 § 145 ако укупна вредност набавке не прелази 100.000.— динара; и

3) у случају тач. 3 и 4 § 145 кад је у питању набавка ствари и материјала чија укупна вредност не прелази 100.000.— динара.

4) у случају набавке из тачке 10 § 145 а по поступку тамо прописаном без обзира на вредност набавке.

(²) Ако се у току закључења посла, чланови комисије који имају овлашћење из претходног става не сагласе, погодба важи кад је одобри наредбодавац односно помоћни наредбодавац.

(³) Овлашћење из става 1 издаје се у наредби за извршење посла.

(⁴) Не може се дати овлашћење из става 1 ако је извршење посла односно испоруке ствари и материјала уговорено са роком или на рате. Од овог се изузимају послови из тач. 1 § 145.

§ 149

(¹) На основу датог овлашћења по § 148 наредбодавац односно помоћни наредбодавац издаје привремене наредбе за исплату по којима се одређеном чиновнику односно члановима комисије издају потребне суме у границама ангажованих расхода наредбом за извршење посла, а под условом накнадног обрачуна.

(²) Одређени чиновник односно комисија дужна је у оправдање примљених сума поднети наредбодавцу свој исцрпни извештај о извршеном послу, оригиналан рачун лица са којим је посао закључен и коме је исплата извршена и потврду надлежног органа, у случају набавке ствари и материјала, да су набављени предмети уведени у инвентар односно списак потрошних ствари.

(³) Комисија нема права чинити веће расходе односно стварати обавезу за државу преко суме која јој је по ставу 1 издата.

(⁴) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац, пошто одобри рад одређеног чиновника односно комисије, спроводи сва ова документа рачунополагачу који је извршио привремену исплату са својом наредбом за исплату, која мора садржавати све што је прописано у § 46 став 2. Овом наредбом замењује се и у потпуности ликвидира привремена наредба из става 1.

(⁵) Ако наредба за исплату из става 4 није издата у року из § 53 став 3 чиновник односно чланови комисије дужни су све неоправдане суме примљене по ставу 1 одмах, а најдаље до краја рачунске године вратити благајни од које су их примили.

(⁶) Наређења претходних ставова важе и за случај набавка из § 145 тач. 10.

§ 150

(¹) За све послове по којима се закључују непосредне погодбе, изузимајући оне из тач. 1, 5 и 6 § 145, наредбодавац односно помоћни наредбодавац је дужан прописати посебне услове (§ 118).

(²) У случају § 148 ови су услови обавезни за комисију и она их не може мењати ни допуњавати.

(³) Ако је важење погодбе саобразно § 147 условљено одобрењем наредбодавца односно по-

моћног наредбодавца, они су овлашћени да цене да ли се и у колико могу чинити одступања од прописаних услова. Ово право не припада наредбодавцу у случајевима у којима наредбу за закључење непосредне погодбе доноси по сагласности Министра финансија односно Министарског савета (§ 112).

§ 151

(¹) У случајевима у којима погодба важи када је одобри наредбодавац односно помоћни наредбодавац, комисија је дужна по завршетку посла поднети уз свој исцрпан извештај и уговор који мора бити потписан од лица са којим је закључен и од чланова комисије, и садржавати све услове под којима је закључен, као и одредбу да за погодбу важе у свему одредбе ове главе.

(²) Ако наредбодавац односно помоћни наредбодавац не донесе одлуку о одобрењу погодбе (§ 113) у року од 30 дана понуђач испада из обавезе.

(³) Одлука о одобрењу погодбе ставља се на самом уговору.

(⁴) Од дана одобрења погодбе сматра се да је уговор закључен а рокови за његово извршење почињу тећи од дана саопштења понуђачу одлуке о одобрењу погодбе. Уз саопштење одлуке доставља се понуђачу одобрена понуда у препису који оверава наредбодавац односно помоћни наредбодавац.

(⁵) Доносиће одлуку о одобрењу погодбе наредбодавац односно помоћни наредбодавац је дужан придржавати се у погледу заштите домаће индустрије и радиности одредаба уредбе из § 179.

§ 152

(¹) Ако вредност непосредне погодбе, чије је важење условљено одобрењем наредбодавца односно помоћног наредбодавца, прелази 10.000.— динара, дужан је понуђач у остављеном року (који не може бити дужи од 15 дана) положити јемство у смислу § 120.

(²) Наредбу о томе издаје наредбодавац односно помоћни наредбодавац у одлуци о одобрењу погодбе.

(³) Ако је јемство у гарантном писму важе ограничења из § 144. став 1.

(⁴) Неполагање јемства у остављеном року повлачи раскид погодбе и одговорност понуђача за штету коју држава услед тога буде претрпела.

§ 153

Наредбодавац односно помоћни наредбодавац као и чиновник и чланови комисије (§ 146 став 1) којима је поверено закључење непосредне погодбе дужни су најстрожије водити рачуна о томе, да понуђене цене одговарају месним и просечним најјачним односно берзанским ценама. Свако одступање од овога, ако није оправданим разлозима образложено приликом закључења односно одобрења погодбе, повлачи њихову одговорност по § 7.

§ 154

(¹) Непосредне погодбе изузев случаја из тач. 6 § 145 могу се закључити само са лицима која су произвођачи или су саобразно Закону о радња-

ма овлашћена за вршење послова по којима се погодба закључује.

(²) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац дужан је водити рачуна да се оваквим погодбама не повлашћују поједина лица, већ се има старати да се под истим условима, ако то природа посла дозвољава, закључују погодбе са што већим бројем лица поменутих у претходном ставу.

Уговори путем писмених понуда

§ 155

(¹) По свима пословима чија вредност не прелази 100.000.— динара може наредбодавац односно помоћни наредбодавац, изузетно од става 1 § 111, закључивати уговоре путем писмених понуда.

(²) На исти начин могу се закључивати и уговори који трају више година, ако расходи по њима не прелазе 60.000.— динара годишње, с тим да ти уговори не могу трајати дуже од три године. Ово важи и за уговоре у којима је предвиђена могућност прећутног продужења.

(³) Закључење уговора врши се комисијским путем. Чланове комисије одређује наредбодавац односно помоћни наредбодавац у наредби за извршење посла. Једновремено наредбодавац је дужан прописати и услове по којима се уговор може закључити као и рок до кога се понуде могу поднети. Дужина рока одређује се с обзиром на врсту и вредност посла, с тим да у случају ако је вредност посла већа од 20.000.— динара не може бити краћи од 10 дана. Услови могу садржавати клаузулу да у свему важе одредбе ове главе.

(⁴) У погледу састава комисије важи § 146 став 2.

§ 156

(¹) Комисија може прибављати понуде кратким путем обраћајући се писмено непосредно што већем броју лица, чије се понуде могу узети у обзир саобразно § 154 став 1 и објављујући то у самом надлештву на приступачном и видном месту за то одређеном.

(²) Ако је вредност посла већа од 20.000.— динара, позив за подношење понуде са изводом услова мора се поред објаве у надлештву објавити у службеном листу бановине и у једном од месних дневних листова, ако таквих нема у једном од листова у седишту Банске управе на чијој се територији место налази.

(³) Било да се понуде прибављају по ставу 1 или по ставу 2 мора се саопштити односно објавити рок до кога се понуде могу подносити (§ 155 став 3) и ко је од чланова комисије овлашћен за пријем понуда.

(⁴) Понуда мора садржавати изјаву понуђача да су му услови познати и цену означену на начин како се у условима тражи.

(⁵) Понуде се предају непосредно овлашћеном члану комисије који о пријем издаје потврду.

(⁶) Првог наредног радног дана по истеку рока за пријем понуде комисија приступа отварању понуда и подноси их наредбодавцу односно помоћном наредбодавцу са својим извештајем и мишљењем, која је од тих понуда најповољнија.

§ 157

(1) Понуде из § 156 које садрже изјаву и цену саобразно ставу 4 § 156 нити су поднете на начин ни у року прописаном у ставу 3 и 5 § 156, као и оне понуде које су противне тач. 3, 4, 5, 6 и 7 става 1 § 139 не могу се узети у поступак и сматрају се као да нису ни поднете.

(2) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац доноси одлуку о уступању посла ако су понуде поднела, и то у случају става 1 § 156 најмање три, а у случају става 2 § 156 најмање два понуђача, чије се понуде по претходном ставу као и по ставу 1 § 154 могу узети у поступак, у противном наредиће да се тражење понуда понова објави у роковима који су и за прве понуде важили. Ако се на поновљено тражење понуда јаве два понуђача уступиће посао повољнијем, а ако се јави само један понуђач закључиће са њим непосредну погодбу у смислу тач. 12 § 145.

(3) Ако је вредност посла већа од 10.000.— динара дужан је понуђач у року који му се има одредити у одлуци о уступању посла који не може бити дужи од 15 дана положити јемство. Неполагање јемства у остављеном року повлачи раскид уговора и одговорност понуђача за штету коју држава буде претрпела. Као јемство могу се примити јемства из тач. 1, 2, 3 и 5 § 122.

§ 158

Наређења §§ 153 и 154 важе и у случају закључења уговора путем писмене понуде.

Заједничке одредбе

§ 159

(1) Понуђач коме је посао уступљен дужан је положити таксу за уговор по Закону о таксама.

(2) Неплаћање таксе за уговор повлачи раскид уговора.

§ 160

Саговорач државе је дужан у свему извршити примљене обавезе по уговору. У противном наредбодавац односно помоћни наредбодавац ће уговор одмах раскинути.

§ 161

(1) У случају да се у току извршења уговора појави потреба за измену или допуну уговорених услова може се таква допуна или измена извршити по сагласности обе уговорне стране, ако се потреба за то појављује као неопходна последица измењених прилика и околности, које се нису могле предвидети у моменту закључења уговора.

(2) Одлуку о изменама и допунама доноси Министар финансија по претходном саслушању Одбора за оцену државних набавака у чији састав у овом случају улазе по један члан Главне контроле и Државног савета које одређују њихови председници.

(3) Ако по уговору који се мења и допуњује сума коначно ангажованог расхода прелази 1.000.000.— динара одлуку доноси Министарски савет на предлог Министра финансија, а по саслушању одбора из става 2.

(4) Уговори који су одобрени законом могу се мењати и допуњавати само путем закона.

§ 162

(1) Изузетно од поступка прописаног у § 161 може наредбодавац односно помоћни наредбодавац који је донео одлуку о уступању посла односно одобрењу погодбе, на захтев саговорача, својом писменом одлуком продужити уговорне рокове најдуже за 30 дана. Овим правом може се наредбодавац односно помоћни наредбодавац користити само једанпут за исти рок. Ако је продужење рока дуже има се поступити по § 161.

(2) Захтев саговорача за продужење рока мора бити поднет пре истека уговореног рока. Ако продужење одобрава наредбодавац односно помоћни наредбодавац, по праву из претходног става, одлука мора бити донета најдаље у року од 10 дана по истеку уговореног рока, а ако се има поступити по § 161 мора у том року бити донета одлука за поступак по том законском пропису. У случају неизвршења обавезе о року услед несавладљиве сметње (вис мајор) захтев саговорача мора бити поднет у року од 10 дана од дана настале несавладљиве сметње, а најдаље у року од 5 дана од дана истека уговореног рока; одлука о продужењу рока односно за поступак по § 161 мора бити донета најдаље за 20 дана од истека уговореног рока. По истеку ових рокова не може се тражити продужење рокова, нити се рокови могу продужавати, и уговор се мора раскинути.

(3) Саговорач, коме је рок продужен, дужан је платити за сваки дан продужења, почев од дана истека уговореног рока 2.— динара од сваке хиљаде укупне вредности уговореног посла у корист Инвалидског фонда, сем случаја ако докаже да га је у извршењу обавезе о року омела несавладљива сметња (вис мајор), или неизвршење истог уговора од стране државе, што се мора утврдити посебном одлуком надлежног наредбодавца односно помоћног наредбодавца.

§ 163

(1) Пријем извршеног посла по уговору врши се комисијски, изузев случаја из тач. 1 § 145. Комисија мора имати најмање три члана и одређује је наредбодавац односно помоћни наредбодавац из реда чиновника. Изузетно ако је вредност посла мања од 10.000.— динара може комисија за пријем бити састављена по ставу 2 § 146. Чланови комисије одређују се у одлуци о уступању посла односно о одобрењу погодбе, а ако је извршење посла везано са роком, на 10 дана пре истека рока.

(2) ако је у питању набавка ствари и материјала чланови комисије не могу бити чиновници који су руковођи тих ствари и материјала, а код грађевинских радова чиновници који су били режисери или су вршили надзор над извршењем тих радова.

(3) У случају спора између саговорача и комисије за пријем, саговорач има право тражити вештачење по спорним питањима, и то у року од 3 дана од дана кога му је одлука комисије саопштена. Вештачење врши комисија од три члана од којих по једног одређује наредбодавац односно помоћни наредбодавац и саговорач, а они бирају трећег који је у исто време и председник вештачке комисије. Трошкове овог вештачења сноси страна која је тражила вештачење.

(4) Дужност је комисије за пријем као и ве-

штачке комисије да утврди, да ли предмет уговора одговара уговорним условима, и да на основу тога донесе одлуку, да ли се предмет уговора прима или одбацује. Оне не могу доносити никакве друге одлуке нити чинити предлоге, нити се такве одлуке и предлози могу примити.

(⁵) Комисије решавају већином гласова.

(⁶) Одлука вештачке комисије по питањима, за која је она по ставу 4 надлежна, обавезна је и за државу и за саговорача. Њени чланови одговорни су за своје одлуке кривично и материјално.

(⁷) Чланови комисије за пријем, у случају пријема предмета уговора који не одговара уговорним условима поред кривичне одговорности, одговарају пред Главном контролом за све суме које се по таквој њиховој одлуци имају саговорачу исплатити.

§ 164

(¹) У случају да комисија за пријем односно вештачка комисија нађе, да је саговорач само делимично извршио уговор, наредбодавац односно помоћни наредбодавац је дужан уговор одмах раскинути, ако одбачени део износи више од 30% уговорене вредности целог посла.

(²) Ако пак комисија нађе да одбачени део износи мање од 30%, наредбодавац односно помоћни наредбодавац може оставити саговорачу рок за испуњење обавезе. Овај рок не може бити дужи од 30 дана и почиње тећи од дана одлуке о продужењу рока. У овом случају саговорач је дужан плаћати на вредност одбачене испоруке, односно неизвршеног посла казну из става 3 § 162 за време од дана истека уговореног рока. Одлука о продужењу рока мора се донети најдаље за 10 дана од дана комисијске одлуке, у противном уговор се раскида.

(³) Ако саговорач ни у року остављеном по предњем ставу не испуни обавезу у потпуности уговор ће се у погледу неизвршеног дела раскинути.

(⁴) Ако је одбачени део мањи од 5% укупне вредности посла, посао се може примити, ако то није штетно по сам посао, уз одбитак од уговорене цене вредности одбаченог дела. Исто тако признаће се саговорачу вишак извршеног посла, ако не прелази 5% од укупне уговорене цене.

§ 165

(¹) Вишкови радова код грађевинских радова не могу износити више од 20% од вредности погођеног главног рада. Наредбодавац односно помоћни наредбодавац који је донео одлуку о уступању посла, може саговорачу својом одлуком одобрити вишкове радова највише до 10% вредности погођеног главног рада, за одобрење вишкова радова преко тога процента па до 20% као и у случају ако вредност вишкова прелази 100.000 динара, потребна је сагласност Министра финансија по саслушању Одбора за оцену државних набавака. Ако вишкови радова пређу 20% од вредности уговореног главног рада, потребно је одобрење Министарског савета, који своју одлуку доноси на предлог Министра финансија, а по саслушању Одбора за оцену државних набавака.

(²) Ако вишкови радова не буду уступљени саговорачу коме је уступљен главни рад, сматрају

се као нов посао и има се у свему поступити по одредбама овог закона.

(³) Вишкови радова су они радови, који су се у току извршења главног рада показали неопходно потребни, тако да их је немогуће избећи без штете по главни рад. Као вишкови радова не сматрају се они радови који предрачуном нису били предвиђени и по количини и по врсти и по јединачним ценама.

(⁴) Саговорачу се могу признати само они вишкови радова за које је дато одобрење пре почетка њиховог извођења, и то по уговорним ценама за главни рад. Саговорач је дужан одмах по одобрењу ових радова положити потребно јемство за које у свему важе одредбе овог закона.

(⁵) Одлуком о признању вишкова из претходних ставова као и вишкова из § 164 став 4 врши се коначно ангажовање расхода у износу признатих вишкова.

(⁶) Мање извршени радови одбијају се по уговореним ценама.

(⁷) Накнадни радови сматрају се као нов посао и има се у свему поступити по одредбама овог закона.

§ 166

(¹) Наредбодавац односно помоћни наредбодавац не може уговорити плаћање унапред пре него што посао буде извршен.

(²) Од наређења из претходног става изузимају се уговори који се закључују:

1) са предузећима и заводима од илиторне кредитне способности;

2) са банкарским кућама које врше службу по државним јавним зајмовима;

3) уговори о закупу зграда и земљишта за државне потребе;

4) занатлијама за набавку потребних сировина у обиму у коме положи јемство, а највише до 25% уговорене цене.

(³) Плаћање на рате за један део извршеног посла може бити само, ако је то условима по којима је посао уступљен било предвиђено.

(⁴) Саговорач је дужан приликом пријема новца по уговору поднети доказ да је порезу за последње истекло тромесечје платио, односно поднети доказ о величини дуговане порезе и дати изјаву да одобрава, да му се из новца који има да прими, пореза наплати. У противном не може му се исплата из државне благајне извршити.

§ 167

Из примања саговорачева од државе, која потичу из закљученог уговора, држава има првенствено право наплате штете, коју претрпи услед неизвршења уговора од стране саговорача. Остатак служи првенствено за обезбеду обавеза саговорачевих према трећим лицима по послу који је био предмет уговора, а потом за обезбеду осталих поверилаца судским путем обезбеђених.

§ 168

Пренос уговора на другога може се извршити само по одобрењу наредбодавца који је донео одлуку о уступању посла односно одобрењу погодбе. Ако је за доношење те одлуке по овом закону била потребна сагласност Министра финансија од-

посно Министарског савета, потребна је та сагласност и за пренос уговора, по прибављеном мишљењу Одбора за оцену државних набавака.

§ 169

(¹) У случају раскида уговора држава наплаћује јемство у своју корист. Ако је услед раскида уговора наступила и материјална штета за државу, положено јемство служиће за покриће штете. У случају да је штета мања од вредности јемства, остатак јемства, по наплати штете задржава држава у своју корист а ако је штета већа за вишак одговара саговорач целокупном својом имовином.

(²) Као штета сматра се и разлика у цени коју држава буде имала платити новом саговорачу са којим закључи уговор по истом послу.

(³) У случају раскида уговора по ставу 3 § 164 задржаће се од саговорача део кауције сразмерно делу неизвршене обавезе, за који део одговара држави за штету по претходним ставовима.

(⁴) Одлуку о узимању јемства у корист државе по претходним ставовима као и у случају става 5 § 142 доноси наредбодавац односно помоћни наредбодавац који је уговор и закључио. Његова је одлука коначна.

§ 170

(¹) Наредбу за повраћај кауције, ако није наступио случај из § 169, доноси наредбодавац односно помоћни наредбодавац у одлуци о доспелости плаћања.

(²) Ако се уговорени посао имао извршити у ратама, положена кауција може се вратити по ликвидацији целокупног посла.

§ 171

(¹) За расправу спорова између државе и саговорача надлежни су редовни грађански судови.

(²) Који је грађански суд надлежан одредиће се условима.

(³) Избрани и берзански судови не могу се уговарати.

§ 172

(¹) Саговорач сноси све државне и самоуправне дажбине по законима који су важили на дан јавног надметања, односно на дан закључења погодбе или подношења понуде ако је уговор закључен по § 155.

(²) Више плаћене државне дажбине обрачунавају се у одлуци о доспелости плаћања на терет кредита из којег се чине расходи за сам посао, ако има отвореног кредита § 44 став 2, а више плаћене самоуправне дажбине дужно је самоуправно тело које их је наплатило вратити саговорачу државе.

§ 173

(¹) Ако се писменим доказима утврди да су лица, са којима су закључени уговори, из неоснованих разлога одустала од извршења својих обавеза или су у извршењу послова била несолидна, или су ма којим начином сметала извршење посла и тиме оштетила државни интерес или су при извршењу посла причињавала државним властима тешкоће или неприлике неоснованим захтевима и неумесним поступцима, или су се више пута и на

тежи начин огрешиле о законске дужности послодаваца према својим службеницима и радницима или су нудила односно примала материјалне користи да би на јавном надметању учествовала или не, или су давањем материјалних користи утицала на државне службенике у погледу доношења одлука по пословима који су им уступљени — може наредбодавац таква лица искључити од једне до три године из учешћа у јавном надметању односно код закључења уговора путем непосредних погодба и путем понуда.

(²) Одлука наредбодавчева је правноснажна.

(³) Ако овакве околности утврди помоћни наредбодавац доставиће случај наредбодавцу на одлуку.

(⁴) Одлука о искључењу обзнаниће се у Службеним новинама.

§ 174

(¹) Државни органи чијим је радом онемогућено или ометено извршење уговора одговорни су дисциплински и материјално.

(²) Ако је саговорач ослобођен казне из § 162 став 3 по основу неизвршења уговора од стране државе, орган који је проузроковао неизвршење уговора одговара за износ казне која би се имала платити по том законском пропису у корист Инвалидског фонда. Извиђања ове одговорности дужан је наредбодавац односно помоћни наредбодавац наредити у одлуци коју доноси по § 162 ставу 3.

§ 175

Ниједним уговором ни погодбом не може се уговорити плаћање у страномј монети без претходне сагласности Министра финансија.

§ 176

(¹) Извођење радова у режији сматра се као изузетан начин рада и дозволиће се само онда, када то ванредна хитност, тајност, или сама природа рада и његова целисходност и корисност захтевају.

(²) Потреба и неопходност извођења радова у режији мора бити претходно и довољно образложена и оправдана.

(³) Радове у режију могу изводити само она надлештва, предузећа и установе која располажу стручним органима за њихово извођење.

(⁴) За набавку материјала и закључење уговора о извршењу режијских радова важе одредбе ове главе.

(⁵) Извођење радова у режији до 10.000.— линара одобрава надлежни наредбодавац, а преко те суме потребна је сагласност Министра финансија изузев случаја из тач. 2 § 145.

Ако је вредност радова већа од 3.000.000.— динара потребна је и сагласност Министарског савета.

(⁶) Ближе одредбе о извршењу радова у режији прописује надлежни Министар у споразуму са Министром финансија.

§ 177

Код државних привредних предузећа и установа могу се чинити одступања од одредаба ове главе у овим случајевима:

1) код набавке сировина и полупрерађевина за

државна предузећа и установе, која се базе њиховом прерадом;

2) код набавке материјала потребног за њихове радионице ради израде, оправке и преправке објеката и постројења којима се служе, као и набавке потрошног материјала за погон постројења;

3) код инвестиционих расхода;

4) код продаје њихових прерађевина и производа;

5) код набавке монополираних предмета.

§ 178

(¹) Одступања која се дозвољавају по § 177 састоје се у следећем:

1) у случају из тач. 1, 2, 3 и 5 § 177 код предузећа и установа која имају управе (§ 186), извршење посла наређује и доноси одлуке о уступању посла односно одобрењу погодбе управа као помоћни наредбодавац изузетно од става 3 § 112 и става 2 § 113 до износа од 500.000.— динара, а преко тог износа па до динара 2.000.000.— надлежни Министар. За веће износе потребна је и сагласност Министра финансија;

2) код предузећа и установа која немају своје управе, извршење посла из тач. 1, 2 и 3 § 177 наређује и доноси одлуке о уступању посла односно одобрењу погодбе наредбодавац изузетно од става 3 § 112 до износа од 200.000.— динара;

3) у случају из тач. 4 § 177 државна предузећа и установе могу вршити непосредну продају за готов новац по ценовнику унапред прописаном од надлежног Министра или на берзи по берзанским ценама, без ограничења вредности у границама расположиве робе, а уз почек по наређењима § 224. За продају преко препродавца (закупца продаје на велико и мало, заступника и комисионара) као и на тржиштима, поступак и услове прописиваће надлежни Министар уредбом у сагласности са Министром финансија и по одобрењу Министарског савета;

4) у случају из тач. 5 § 177 Управа државних монопола овлашћена је да врши куповину непосредним погодбама или комисијским путем, у границама ангажованих расхода наредбом за извршење посла, или путем прикупљања писмених понуда.

(²) У свему осталом важе наређења овог закона.

§ 179

Министарски савет, на предлог Министра финансија поднет по споразуму са Министром трговине и индустрије, прописује уредбе којима се утврђују начела у погледу заштите домаће индустрије и радности при закључењу уговора и погодба по одредбама овог закона, с тим да властице ради заштите не могу прећи 15% понуђених цена страних производа

§ 180

Одредбе ове главе важе и за уговоре који за државу дају приходе, као и за уговоре по којима расходи падају на терет фондова и заклада или се чине из ванбуџетских средстава.

ГЛАВА IV — О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА И УСТАНОВАМА

§ 181

За образовање државних привредних предузећа и установа потребно је законско овлашћење.

§ 182

(¹) У сваком пословању државна привредна предузећа и установе морају се руководити начелима привредног газдовања: да из својих прихода покривају све своје расходе и амортизују уложене имовинске објекте, а да преко тога још дају држави чисту добит сразмерно повластицама и обиму предузећа. Од ових начела могу привредна предузећа и установе одступити само у толико у колико би доследно примењивање тих начела ишло на уштрб општих државних интереса.

(²) У случају да државна привредна предузећа и установе врше за државу или за друга државна предузећа испоруке или радове као и услуге имају право на одговарајућу накнаду. Ова накнада одређује се непосредном погодбом, ако се не постигне споразум, одлучује Министарски савет.

(³) Државна привредна предузећа и установе морају сносити све државне дажбине, уколико законским наређењима нису од тога ослобођени.

§ 183

(¹) Државни имовински објекти који су уступљени државним привредним предузећима и установама на стално искоришћавање и који су основа њиховог рада, сачињавају њихову основну главницу, а готовина, потрошни материјал, роба за продају, сировине и полупрерађевине представљају њихову обртну главницу.

(²) Основна и обртна главница, у колико није набављена туђим средствима, са фондовима сачињавају сопствена средства предузећа и установа, која припадају држави и представљају имовинску вредност предузећа за државу.

§ 184

(¹) Министар финансија може у случају привременог недостатка у обртној главници учинити државним привредним предузећима и установама привремене позајмице из државне готовине уз камату коју он утврђује. У истом циљу, а по претходном одобрењу Министра финансија, могу државна предузећа и установе закључити краткорочне позајмице и непосредно на новчаном тржишту.

(²) Средства за инвестиције као и средства за повећање обртног капитала могу се набавити и државним кредитним операцијама или непосредним задужењем дотичног предузећа или установе на новчаном тржишту. О таквим задужењима одлучује Министарски савет по предлогу који подноси ресорни министар у споразуму са Министром финансија. Државне позајмице и непосредна задужења употребитиће дотично привредно предузеће или установа на повећање своје основне или обртне главнице а потребне износе за ануитете предвидеће као материјални расход у свом буџету.

§ 185

Државна привредна предузећа и установе могу за позајмице из § 4 заложити и теретити своју

имовину и то код краткорочних позајмица по претходном споразуму са Министром финансија, а за инвестиционе позајмице по одобрењу Министарског савета.

§ 186

(¹) Државним привредним предузећима и установама управља министар у чији ресор спадају.

(²) За свако предузеће и установу или за више њих са сличним задацима и пословима може образовати ресорни министар по одобрењу Министарског савета управу која је њему непосредно подређена.

(³) Управа се састоји према потреби и обиму предузећа из три до девет чланова, који се постављају Краљевим указом на предлог ресорног министра. Директор односно управник дотичног предузећа и установе по своме положају је члан управе са правом гласа.

§ 187

(¹) Начин управљања, круг рада и задатке сваког државног привредног предузећа и установе прописује Министарски савет организационом уредбом на предлог ресорног Министра и по претходном саслушању Министра финансија.

(²) Организациона уредба одређује: како се образује управа, на који начин иста доноси своје одлуке, предлоге и мишљења и врши надзор над целокупним пословањем предузећа, које су одлуке и послови задржани одобрењу Министра као врховног управљача, шта се преноси у надлежност управе или директора односно управника као помоћне управљаче предузећа односно установе.

(³) Организационом уредбом не може се пренети на помоћне управљаче:

1) доношење уредаба, правилника и прописа са општим важењем и начелних упуштава за пословање предузећа и установе;

2) подношење предлога годишњег предрачуна као и годишњег пословног извештаја са рачунима губитака и добитака;

3) врховни надзор над пословањем предузећа.

§ 188

(¹) Чланови управе одговорни су као пуномоћници државе за своје одлуке, предлоге и мишљења. Они одговарају солидарно за штету која би настала несавесним или немарним вршењем њихове дужности, у колико код доношења дотичне одлуке или предлога нису одвојили своје мишљење.

(²) Чланови управе не могу се уздржати од гласања односно од учествовања код доношења одлука, предлога или мишљења управе, а своје одсуство од рада морају правдати.

(³) Члановима управе припада за њихов одговорни рад награда. Облик и висину награде одређује ресорни министар у споразуму са Министром финансија.

§ 189

(¹) За сваку одлуку Министра као врховног управљача предузећа потребан је предлог односно мишљење управе.

(²) У колико Министар у својој одлуци отступи од предлога или мишљења управе, чланови ње-

ни ослобођени су одговорности коју иначе носе за своје одлуке, предлоге, мишљења.

§ 190

(¹) Према потреби предвиђа организациона уредба за контролу пословања појединог предузећа и нарочито Надзорно веће.

(²) Надзорно веће се састоји из три до пет чланова, које поставља Министар као врховни управљач предузећа.

(³) Надзорно веће упућује своје извештаје о извршеним прегледима Министру, Управи и Главној контроли.

(⁴) Где постоји Надзорно веће чланови Управе су ослобођени одговорности у погледу вршења рачунске и књиговодствене контроле над предузећем.

(⁵) У погледу одговорности и награде чланова Надзорног већа примењује се наређење § 188 овог закона.

§ 191

(¹) Пословна година државних привредних предузећа и установа поклапа се са државном буџетском годином.

(²) За отступање од правила из претходног става потребна је одлука Министарског савета донета на предлог надлежног министра а по саслушању Министра финансија.

§ 192

Државна привредна предузећа и установе које примају дотацију (§ 32) покривају своје расходе првенствено сопственим приходима и само уколико им ови недостају могу користити дотацију.

§ 193

(¹) О свом пословању воде државна привредна предузећа и установе рачунске књиге по начелима двојног књиговодства на начин да могу у свако доба утврдити стање своје имовине и кретање својих расхода и прихода.

(²) Од наређења по претходном ставу могу по одобрењу Министра финансија отступити само она привредна предузећа и установе које немају претежни привредни карактер и које не располажу сопственим средствима § 183 став 2.

§ 194

(¹) Пословање државних привредних предузећа и установа мора се вршити по утврђеном напрату газдовања, који је и основ за израду годишњег предрачуна расхода и прихода.

(²) Државна привредна предузећа и установе која врше своје пословање по наређењима § 193 став 1 не показују у предрачуну расхода оне инвестиционе расходе које врше на терет извршених и одобрених редовних отписа, већ само оних који су им одобрени у сврху повећања њихове основне главнице (§ 18 став 7).

(³) За израду предлога буџета као и за његово извршење важе и за државна привредна предузећа и установе одредбе главе I.

§ 195

(¹) Државна привредна предузећа и установе приликом образовања своје основне и обртне

главнице приступају процени (инвентарисању) своје имовине.

(2) Код процене својих имовинских објеката морају се државна привредна предузећа и установе држати следећих начела:

1. Основна актива процењује се при утврђивању основне главнице по својој прометној вредности, а после тога поступа се са њоме по § 196 и § 201 става 2 овога закона.

2. Обртна актива процењује се и то:

а) готовина по нормалној вредности а стране валуте по њиховом просечном курсу у последњем месецу пословне године;

б) потрошни материјал и залихе сировина највише по набавној цени, узевши у обзир трошкове довоза и смештања;

в) залихе производа (полупрерађевине и готове робе) по цени производње, ако је нижа од тржишне, иначе највише по тржишној цени;

г) хартије од вредности обрачунавају се по просечном курсу у последњем месецу пословне године код предузећа којима служе као предмет пословања а код осталих највише по набавној цени;

д) сигурна потраживања показују се у пуној вредности, дубиозна у вероватној вредности, а неутерива отписују се у целости, водећи о њима и даље евиденцију у смислу § 225 став 2;

ђ) позајмице, дугови и обавезе показују се према стварном стању по односним рачунима на дан закључка пословне године.

(3) Државна привредна предузећа и установе из § 193 став 2 поступају са својом имовином по наређењима главе V.

§ 196

(1) Редовно смањење вредности имовинских објеката узимају државна привредна предузећа и установе приликом процене из претходног параграфа у обзир редовним годишњим отписима, а ванредне штете и губитке ванредним отписом.

(2) Ресорни министар у споразуму са Министром финансија издаје упутства о начину израчунавања редовних годишњих отписа и доноси решење о ванредним отписима.

(3) Извршени и одобрени редовни отписи служе за обнављање имовинских објеката државних привредних предузећа и установа и могу се трошити по одобрењу Министра финансија на предлог ресорног министра. По добијеном одобрењу поступа се по наређењима главе III.

(4) Која су потраживања дубиозна и у ком се износу имају умањити приликом њихове процене, одлучује Министар као врховни управљач на предлог управе према вероватној могућности њихове наплате, узевши у обзир и вредност обезбеђења. На исти начин утврђује се и неутеривост потраживања, а њихов отпис може се изузетно од наређења § 225 става 2 извршити и пре завршетка судског односно управног извршног поступка.

(5) Редовни годишњи отписи морају се уносити у предрачун расхода као материјални расходи; ванредни отписи покривају се из резервних фондова а уколико ових нема, морају се предвидети као нередовни расходи у наредном буџету.

(6) Отписи преко буџетских кредита могу се извршити на терет остварених вишкова прихода, а по одобрењу Министарског савета може се њи-

хово обрачунавање и поделити на више пословних година или се пак могу остварити смањењем сопствених средстава (нарочито фондова) привредних предузећа.

§ 197

После извршених отписа и дотација фондовима, састављају државна привредна предузећа и установе из § 193 став 1 годишњи рачун губитка и добитка и рачун изравнања.

§ 198

(1) По рачуну губитка и добитка расходе представљају: принадлежности особља, управни и производни трошкови, камате које предузеће и установа плаћа, отписи, награде и дотације фондова, а приходе: сви приходи, дотације (§ 32) и камате које предузећа и установе наплаћују. Разлика за које је задужење по рачуну губитка и добитка мање од одужења изражава чисту добит предузећа и установе, а разлика између већег задужења од одужења губитак предузећа и установе.

(2) Чиста добит државних привредних предузећа и установа буџетски је приход државне управе. Губитак државних привредних предузећа као и губитак државних установа преко дотације, покрива се из резервних фондова уколико их има или смањењем основне или обртне главнице.

(3) Сем рачуна губитка и добитка састављају државна привредна предузећа и установе и рачун расхода и прихода по наређењима § 94 став 1 који је саставни део државног завршног рачуна.

§ 199

(1) Активу по рачуну изравнања сачињавају сви имовински објекти предузећа на дан закључка пословне године. Актива се дели:

1) на основну активу (непокретности са инсталацијама, постројења, инвентарски предмети);

2) на обртну активу (готовина, сировина, производи, хартије од вредности, потраживања, удели у другим предузећима);

3) на рачунску активу коју сачињавају пролазна књижења, расходи плаћени за наредну пословну годину и необрачунати приходи из текуће пословне године.

(2) Пасиву по рачуну изравнања сачињавају сва задужења, позајмице и обавезе, којима је предузеће оптерећено на дан закључка пословне године. Пасива се дели:

1) на сопствена средства предузећа (основна и обртна главница и фондови);

2) на туђа средства (позајмице, дугови и потрошни материјал, сировине и полупрерађевине);

3) на рачунску пасиву, коју сачињавају пролазна књижења, неподмирене обавезе за текућу пословну годину и приходи остварени за рачун наредне пословне године.

§ 200

Закључење поравнања у спорним питањима, у случајевима несигурности спора односно када материјални разлози чине поравнање за предузећа односно установе повољнијим, до спорног износа од 200.000.— динара спада у надлежност Министра као врховног управљача предузећа, који своју одлуку доноси по предлогу управе и по саслушању надлежног Државног правобраништва; преко тога

па све до износа од 1.000.000.— динара потребна је претходна сагласност Министра финансија а преко тих граница одобрење Министарског савета.

§ 201

(1) Према природи свога пословања могу државна привредна предузећа и установе образовати разне фондове из своје чисте добити. Сврха и начин образовања оваквог фонда мора се јасно одредити организационом уредбом. За исту сврху може постојати само један фонд.

(2) Државна привредна предузећа и установе образују резервни фонд, који дотирају из своје чисте добити и који служи за покриће губитака, нарочито за отпис дубиозних и неутеривих потраживања.

(3) Оснивање фондова који нису предвиђени организационом уредбом, одобрава на предлог управе надлежни министар у споразуму са Министром финансија.

(4) Ако део чисте добити који се дотира фонду није предвиђен законом или организационом уредбом, утврђиваће га на предлог управе ресорни министар, у споразуму са Министром финансија за сваку пословну годину.

§ 202

(1) Државна привредна предузећа и установе, које располажу обртном главницом, врше набавке материјала (потрошног материјала) сировина и полупераћевина из своје обртне главнице, а утробнак материјала наложује се односним рачунима материјала на терет буџетских партија и позиција намењених утрошку материјала.

(2) Набавка материјала из обртне главнице може се вршити независно од буџетом накнаћених износа но с тим, да стање материјала крајем пословне године не сме прекорачити укупну вредност обртне главнице.

(3) Државна привредна предузећа и установе без обртне главнице врше све своје набавке на терет својих буџетских кредита.

ГЛАВА V — О ДРЖАВНОЈ ИМОВИНИ

§ 203

(1) Државну имовину сачињавају јавна добра, непокретности и покретности као и стварна права и потраживања која припадају држави.

(2) При утврђивању чисте државне имовине узимају се у обзир и стварна права и обавезе, које терете државну имовину.

§ 204

Државна имовина дели се на:

- 1) јавна добра, која служе општој употреби;
- 2) имовину државне управе;
- 3) имовину државних привредних предузећа и установа;

4) имовину без нарочитог опредељења;

5) имовину државних фондова и заклада.

§ 205

Министри и банови могу своје право управљања државном имовином пренети на помоћне надлежнике као управљаче.

§ 206

(1) Стање и вредност државне имовине мора се водити у рачунским књигама према наређењима овог закона и упуствима које прописује Министар финансија.

(2) Орган рачуноводства, који по примљеним наредбама надлежног управљача води рачунске књиге о државној имовини, одговорни је рачунополагач државне имовине.

(3) Државни службеници, којима надлежни управљачи повере на руковање државне имовинске објекте, одговорни су руковоаци и као такви помоћни су органи наредбодаваца — управљача и рачунополагача.

§ 207

(1) Вредност јавних добара, непокретности и покретности, које су прибављене куповином или изградом у режији, показује се у рачунским књигама по њиховој набавној односној производној цени.

(2) Поклоњена или завештана јавна добра, непокретности и покретности показује се по прометној вредности на основу комисијске процене. На исти начин показује се и вредност јавних добара, непокретности и покретности за које набавна или производна цена није позната.

(3) Уступање јавних добара, непокретности и покретности из управе једног у управу другог надлежства, предузећа, или установе врши се по вредности по којој су дотле биле вођене.

§ 208

(1) Расходи за одржавање јавних добара, непокретности и покретности показују се у буџету као материјални расходи и не повећавају њихову вредност.

(2) Стварно утрошени инвестициони расходи показују се као прираст вредности државне имовине.

§ 209

(1) Државне установе и надлежства које не припремају, не врше отпис ради амортизације вредности својих имовинских објеката, већ расходују само отуђене или због неупотребљивости уништене имовинске објекте.

(2) Државна привредна предузећа и установе узимају годишњим отписом у обзир смањење вредности својих имовинских објеката.

§ 210

Јавна добра се пописују и о њима се воде рачунске књиге само онда, ако имају или накнадно стекну, проценљиву вредност.

§ 211

(1) Јавним добрима управља министар у чију надлежност према својој природи спадају.

(2) Надлежни министар одређује начин опште употребе јавних добара и брине се за њихово одржавање и усавршавање.

§ 212

(1) За уступање државних имовинских објеката општој употреби као и за отуђење пописаних јавних добара потребно је законско овлашћење.

(²) За уступање државних јавних добара самоуправним телима на управљање потребно је одобрење Министарског савета по предлогу надлежног министра у споразуму са Министром финансија.

(³) Непописана јавна добра може надлежни министар у споразуму са Министром финансија уступити управним решењем на употребу поједицима, у колико то није на штету јавних интереса, но само на ограничено време од највише 90 година и под условом да се уступање може опозвати управним решењем без права на накнаду, чим буду то државни интереси захтевали.

§ 213

(¹) Државне непокретности служе у првом реду за потребе државне управе. Само преко тих потреба могу се она уступити на искоришћавање државним привредним предузећима и установама, односно предузећима и установама у којима држава учествује. Државне непокретности без нарочитог опредељења искоришћује Министар финансија у циљу стварања државних прихода.

(²) За уступање државних непокретности без нарочитог опредељења на употребу државне управе или државне привреде или самоуправних тела потребно је одобрење Министарског савета по предлогу Министра финансија.

(³) Министар финансија стараће се да поједина надлежства и установе државне управе и државне привреде не држе непокретности преко својих потреба и да по одобрењу Министарског савета одузима, додељује и замењује државне непокретности између њих.

(⁴) Министар финансија може по одобрењу Министарског савета заменити државне непокретности за непокретности самоуправних тела, државних фондова и заклада, верских или хуманих установа или друштва, ако је то у интересу општих циљева, а држава од тога нема штете. На исти начин могу се заменити државне непокретности и за непокретности приватних лица ако се тиме избегавају расходи за експропријацију или постигне заокруживање (арондација) поседа; односно ако се држава за разлику обештети.

§ 214

(¹) Непокретностима државне управе и привреде управља министар у чију надлежност према својој природи спадају, а државним непокретностима без нарочитог опредељења Министар финансија.

(²) Непокретностима у служби више министарстава управља министар кога Министарски савет одреди, а трошкови одржавања поделиће се сразмерно на поједина министарства, која своје кредите уступају министру одређеном за управљање.

§ 215

(¹) За издавање под закуп слободних делова непокретности државне управе надлежан је министар ако закупни рок не премашује годину дана и ако једногодишња закупнина не прелази износ од 100.000.— динара.

(²) За издавање под закуп непокретности државне привреде надлежан је министар као управљач, ако закупни рок не премашује 3 године и

ако годишња закупнина не прелази износ од 500.000.— динара.

(³) Издавање под закуп државних непокретности преко ограничења из става 1 и 2 па све до закупног рока од 5 година и једногодишње закупнине од 1.000.000.— динара подлеже одобрењу Министра финансија, који је у наведеним границама надлежан и за издавање под закуп државних непокретности без нарочитог опредељења.

(⁴) Издавање под закуп државних непокретности преко граница из претходног става одобрава Министарски савет по предлогу Министра финансија.

(⁵) Приходи од закупа државних непокретности државе управе и оних без нарочитог опредељења показују се као редовни приходи државне управе, а приходи од закупа непокретности државних привредних предузећа и установа као редовни приходи дотичних предузећа и установа.

§ 216

(¹) Државне непокретности могу се отуђити само на основу законског овлашћења.

(²) Изузетно непокретности државне привреде као и оне без нарочитог опредељења могу се отуђити ако не доносе приход или не доносе приход сразмеран њиховој прометној вредности или ако је њихово одржавање скопчано са несразмерним трошковима према приходима које даје или ако се од више година налазе у државини других лица, која их користе без накнаде.

(³) Коначну одлuku о продаји државних непокретности из претходног става, доноси надлежни министар у сагласности са Министром финансија кад њихова вредност не прелази 100.000.— динара; преко ове суме до 1.000.000.— динара по одобрењу Министарског савета, а за вредности преко 1.000.000.— динара потребна је сагласност финансијских одбора Народног претставништва.

(⁴) Приходи од продаје или замене непокретности државне управе и оних без нарочитог опредељења показује се као нередовни приходи државне управе, а приходи од продаје или замене непокретности државних привредних предузећа и установа показује се као нередовни приходи дотичних предузећа и установа.

§ 217

(¹) Продаја или издавање под закуп државних непокретности врши се по наређењима главе III, с тим да се продаја или издавање под закуп може извршити непосредном погодбом односно закључењем уговора путем писмених понуда, ако продајна вредност непокретности не прелази 20.000.— динара односно ако закупнина не прелази 40.000.— динара годишње. Закуп у овом случају не може трајати дуже од 3 године.

(²) За отуђење по претходном ставу и за отплаћивање откупнине државних непокретности у обrocима потребно је одобрење Министарског савета.

§ 218

(¹) Државне непокретности које не служе потрошњи, продаји или преради, инвентарски су предмети и њихово стање и вредност показује се у инвентару непокретности.

(²) Стање и вредност потрошног материјала,

робе за продају, сировина и полупрерађевина показују државна привредна предузећа и установе као своју активу у рачуну изравњања. Државна надлештва и установе која не привређују, не показују потрошни материјал по вредности, већ само по количини и врсти, а набавка истог буџетски је расход.

(³) Покретности државне управе пописују надлештва и установе, којима припадају а покретности државних привредних предузећа и устано̀ва, њихове управе.

(⁴) Новац, хартије од вредности и драгоцености, који се морају чувати у благајнама, не сматрају се покретностима у смислу овог параграфа. Њихово стање и вредност показују државне благајнице у својим књигама по наређењима главе II.

§ 219

(¹) Набавку покретности за државу врше надлежни наредбодавци по наређењима главе III.

(²) Дужност је сваког наредбодавца да набављене инвентарске предмете преда на употребу или на чување одговорним руковооцима, односно да за набављени потрошни материјал одреди одговорног руковооца и да се стара о стручном надзору над употребом инвентарских предмета и над потрошњом материјала.

§ 220

(¹) Руковооци покретним стварима дужни су да непотребне им предмете пријаве надлежном управљачу, да би их доделио другима или изложио јавној продаји. На исти начин поступа се и са предметима који су дотрајали или постали неупотребљиви.

(²) Дотрајалост и неупотребљивост инвентарских предмета и потрошног материјала утврђује се проценом комисије, коју ће по извештају одговорног руковооца одредити надлежни управљач.

(³) Продаја инвентарских предмета и потрошног материјала врши се по наређењима главе III.

(⁴) Приходи од пролаје покретности државне управе показују се као нередовни приходи државне управе, а државна привредна предузећа и установе показују их као своје нередовне приходе.

(⁵) Ако су дотрајали и неупотребљиви инвентарски предмети и потрошни материјал без сваке продајне вредности и ако се ни поједини њихови делови не би могли корисно употребити у државном газдинству, приступиће се њиховом комисијском поништају.

§ 221

(¹) Стварна права пописују се заједно са стварима за које су везана и то по вредности коју представља њихово остварење, односно њихов откуп.

(²) Право залога на туђим стварима води се заједно са потраживањима која су том залогом обезбеђена.

§ 222

(¹) О државним потраживањима воде се текући рачуни (активни текући рачуни) са ознаком износа, рока доспелости, каматне стопе и осигурања наплате.

(²) У случају ако за државна потраживања није одређен рок доспелости, сматра се да су иста

доспела са роком који је означен у позиву за њихово подмирење, а ако за њих није одређена каматна стопа законом, уговором или пресудом, наплаћиваће се од дана њихове доспелости камата у висини есконтне стопе Народне банке.

(³) Законске и уговорне казне у новцу не воде се као државна потраживања.

§ 223

Државни зајмови могу се закључивати само на основу законског овлашћења. Ово важи и за издавање позајмица из државне имовине.

§ 224

(¹) Нико нема права на почек за доспела плаћања држави.

(²) Изузетно почек се може одобрити:

1) за плаћања државних дажбина само ако су залогом, хипотеком или јемством потпуно обезбеђена, а за необезбеђена једино у случају елементарних непогода и удеса;

2) за потраживања по уговорима само ако су бар до 20% обезбеђена залогом, хипотеком или јемством.

(³) Под условом из претходног става, наредбодавац може дати почек за доспела плаћања држави која не прелазе 100.000.— динара највише за 6 месеци. Преко тога рока на до године дана ако доспело плаћање износи мање од 1.000.000.— динара почек одобрава ресорни министар по сагласности Министра финансија а за одобрење почека преко тих граница Министарски савет на предлог Министра финансија. Ово право наредбодавац не може пренети на помоћне наредбодавце.

(⁴) Одобрење почека не прекида укамаћивање потраживања.

§ 225

(¹) За измену уговорених потраживања у погледу износа, рокова плаћања или каматне стопе важе наређења главе III овог закона о измени уговора.

(²) Неутерива државна потраживања отписују се, но отпис не разрешава дужника обавезе према држави ако се доцније утврди могућност наплате. Неутеривост државних потраживања утврђује се судским или управним извршним поступком. На основу утврђене неутеривости Министар финансија доноси решење о отпису.

(³) У погледу неутеривих и дубиозних потраживања државних привредних предузећа и устано̀ва важе наређења главе IV.

§ 226

О државним обавезама (дуговима) које нису књижене као задужења буџетских партија, воде се текући рачуни (пасивни текући рачуни) са ознаком износа, рока доспелости и каматне стопе као и датих обезбеђења.

§ 227

(¹) За терећење државне имовине залогом или јемством као и за терећење државних непокретности потребно је законско овлашћење. Исто тако могу се државни приходи заложити или издати под закуп само на основу законског овлашћења.

(²) Изузетно од претходног става Министар

финансија је овлашћен:

1) да за остварење неодложних потреба предузима јемство за обавезе самоуправних тела, за које држава наплаћује прирезе. Укупан износ ових јемстава не може у току једне године бити већи од 50,000.000.— динара.

2) да терети државне непокретности службеностима до укупне вредности од 1,000.000.— динара годишње у колико вредност поједине службености не прелази износ од 200.000.— динара;

3) да закључи судска поравнања у спорним питањима у случајевима несигурности спора, односно када материјални разлози чине поравнања за државу повољнијим и то код спорних износа до 1,000.000 динара, а преко тог износа по одобрењу Министарског савета.

(*) Државна привредна предузећа и установе могу се равњати, заложити и теретити своју имовину по наређењима главе IV.

§ 228

(1) У приватним привредним предузећима могу државна привредна предузећа учествовати само у случајевима, ако је јемство ограничено, ако то траже општи интереси и ако је држава себи осигурала уплив на управу и надзор предузећа, сразмерно уложеним средствима. Одлуку по овоме доноси Министарски савет на предлог Министра финансија, а ако је износ учешћа већи од 5 000.000.— динара потребна је сагласност финансијских одбора Народног претставништва.

(2) Кредитирање приватних привредних предузећа из државних средстава или давање јемства за њих, може се одобрити само ако су у питању општи интереси и ако је исплата односно дато јемство обезбеђено. На оваква кредитирања или јемства примењује се аналогна наређења из претходног става.

§ 229

(1) За оснивање фондова или заклада из државне имовине, или из државних прихода, или искоришћавањем државних права и повластица, или из нарочитих општих намета потребно је законско овлашћење.

(2) Фондовима и закладама из претходног става управља министар, у чију надлежност спадају.

(3) Руковаоци и рачунопологачи државних фондова и заклада могу бити само државна надлештва, државна привредна предузећа и установе и државни новчани заводи.

(4) У погледу имовине државних фондова и заклада, њених управљача, рачунопологача и руковаоца примењују се аналогно законски прописи за државну имовину, а у погледу расхода и прихода законски прописи који важе за државне расходе и приходе.

(5) Од наређења из § 16 став 1 тач. 3 изузимају се фондови и закладе Министра војске и морнарице као и фондови и закладе државних привредних предузећа и установа, у погледу којих важе наређења Главе IV.

(6) Која ће се имовина Министарства војске и морнарице и на који начин показивати у смислу §§ 87, 88 став 1 и 90 тач. 4 утврђује Министар финансија у споразуму са Министром војске и морнарице.

(7) О свом пословању воде државни фондови и закладе рачунске књиге, састављају рачуне расхода и прихода односно губитка и добитка и рачун изравнања сходно наређењима главе IV.

ГЛАВА VI. — О НАДЗОРУ И КОНТРОЛИ

§ 230

Министар финансија врши преко својих органа надзор над свима надлештвима, предузећима и установама, државним фондовима и закладама, којима по ком основу у име државе примају, држе или издају новац или благајничке вредности или пак рукују инвентарским предметима или потрошним материјалом, као и над оним самоуправним и приватним установама које држава материјално помаже.

§ 231

(1) Пуномоћства и налоге за прегледе издаје Министар финансија.

(2) Орган Министра финансија одређен за преглед има се са својим пуномоћством и налогом за преглед пријавити старешини надлештва, предузећа или установе, за чији је преглед одређен, а овај је дужан да га помаже да му даје тражена објашњења и стави на расположење списе, рачуне, књиге и исправе, које буде тражио.

(3) Орган Министра финансија одређен за преглед има права да утврди: стање благајница као и инвентарских предмета и стоваришта материјала и да испитује да ли су сви на законима основани приходи наплаћени; да ли су учињени расходи основани на законским прописима и на буџету; да ли су уредно обрачунати и књижени; да ли су наредбодавци код својих наредаба у погледу државне имовине поступили по овом закону; да ли су рачунопологачи правилно извршили наредбе надлежних наредбодаваца и да ли су њихови благајнички налози издавани на основу наредбодавчевих наредаба; да ли су контролни органи рачуноводства и органи финансијских дирекција уредно и правилно вршили своју дужност; да ли руковаоци имају за свако издавање и примање уредне налоге надлежних рачунопологача.

§ 232

(1) Орган Министра финансија одређен за преглед мора свој пут и поверени му задатак чувати у тајности и одговара дисциплински за повреду ове тајне; а материјално за штету која није била на време спречена услед његовог немарног вршења инспекционе службе.

(2) Ако орган приликом свог прегледа утврди мањак у новцу и материјалу, позваће одговорна лица да штету одмах надокнаде, а ако они то не учине тражиће код надлежног суда обезбеђење за државу.

(3) Надлежни суд је дужан да одмах поступи по тражењу из претходног става и код тога за суд је обавезно рачунско стање како га је утврдио одређен орган Министра финансија.

(4) По свршеном послу одређен орган подноси Министру финансија извештај о своме раду са својим примедбама о свима неправилностима које је прегледом утврдио. На основу овог извештаја Министар финансија доноси одлуку о даљем поступку.

(⁵) Министар финансија правда стављено обезбеђење тужбом пред Главном контролом у року од 6 месеци по пријему извештаја одређеног органа за преглед.

§ 233

Орган Министра финансија има у случају опасности од даље штете за државну имовину право, да од непосредног старешине тражи смењивање благајника и руковооца државном имовином. Дужност је старешине да овај захтев одмах изврши, у противном носи лично сву одговорност за штету, коју би држава претрпела услед неизвршења таквог захтева.

§ 234

Директори финансијских дирекција имају права одређивања органа за преглед њима подручних надлештава и установа. Одређени орган има сва права и дужности органа који одређује Министар финансија, а директору припада право из тач. 4 и 5 § 232.

§ 235

Рачунску контролу над рачунопологачима и руковооцима државном имовином врши Одељење државног рачуноводства Министарства финансија и отсеци рачуноводства финансијских дирекција, којима исти, према упуштвима и наређењима Министра финансија, упућују своје извештаје и обрачуна по примањима и издавањима односно о приходима и расходима.

§ 236

(¹) О неуредностима и неправилностима, које се утврде рачунском контролом из претходног параграфа састављају се примедбе и упућују надлежним рачунопологачима односно руковооцима на извршење.

(²) Рок за поступак по примедбама не може бити краћи од 8 нити дужи од месец дана. О продужењу овог рока одлучје надлештво, које је исправку односно одговор тражило. Исто надлештво је и надлежно да обаци или уважи правдање рачунопологача односно руковооца.

(³) Ако рачунопологач или руковоалац и после опомене не изврши наређене исправке или не одговара на примедбе, сносиће трошкове органа који буде упућен на лице места ради посвршавања тих послова, а ако за државу има штете подићи ће се тужба Главној контроли.

§ 237

(¹) Непосредну контролу над руковооцима државном имовином и имовином државних фондова и заклада врши њихов наредбодавац односно непосредни управљач, заједно са рачунопологачем, редовним и ванредним прегледима благајница инвентарских предмета и потрошног материјала и упоређењем пронађеног стања са стањем по књигама.

(²) Редовни преглед благајница по претходном ставу мора се извршити на свршетку сваког месеца, а ванредни кад год то наредбодавац односно непосредни управљач нађе за потребно, но најмање два пута годишње.

(³) Редовни преглед инвентарских предмета

и стоваришта потрошног материјала мора се вршити на свршетку сваког периода за који се закључује државни завршни рачун, а ванредни кад год то наредбодавац односно непосредни управљач нађе за потребно, но с тим да се мора ванредни преглед стоваришта потрошног материјала извршити бар један пут годишње.

(⁴) Наредбодавце односно непосредне управљаче могу код прегледа заступати њихови заменици или органи за то одређени, који солидарно са њима и рачунопологачима одговарају држави за штету, која није била на време откривена услед невршења или нехатног вршења прегледа.

(⁵) Прегледи и контрола код војске и морнарице врше се по одредбама Закона о администрацији војске и морнарице.

Прелазна и завршна наређења

§ 238

Док не буде извршена систематизација места и звања, у личним расходима показале се звања државних службеника и број места у тим звањима према стварној потреби.

§ 239

За буџетску годину 1935/36 и њену рачунску годину важи наређење законских прописа који су важили до дана ступања на снагу овог закона. Са благајничким палозима и државним обавезама из те године, о којима је реч у §§ 81 став 3 и 82 поступаће се по тим законским наређењима.

§ 240

(¹) Стање и вредност јавних добара, имовине државне управе и оне без нарочитог одређења у смислу § 88 став 1 и § 206 пописаће се и показивати у рачунским књигама најдаље у року од 4 године од дана ступања на снагу овог закона. Ово важи и за државна привредна предузећа установе, фондове и закладе, који не врше своје пословање по наређењима § 193 став 1.

(²) Државна привредна предузећа и установе, које већ показују стање и вредност својих имовинских објеката у рачуну изравнања, саобразиће попис и показивање вредности своје имовине наређењима овог закона најдаље у року од 4 године од дана његовог ступања на снагу.

§ 241

До истека рокова по претходном параграфу државни завршни рачун се састоји само из рачуна под тач. 1, 2 и 3 § 90.

§ 242

Уговори и погодбе, које су пре ступања на снагу овог закона биле закључене по тада важећим законским наређењима, остају на снази, а од дана ступања на снагу овог закона важе и за њих наређења овог закона.

§ 243

Ступањем на снагу овог закона престаје важити закон о државном рачуноводству од 6 марта 1910 год. са свима изменама и допунама као и сва законска наређења и прописи, којима су, било изрично било прећутно, чињена уступања од тога закона.

§ 244

Ближа упутства као и опште прописе за правилно извршење овога закона прописаће Министар финансија.

§ 245

(¹) Овај закон ступа у живот кад се обнародује у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добија 1 априла 1936 године.

(²) Израда предлога буџета за 1936/37 годину има се извршити по наређењима овога закона.

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОПШТЕ ОДЕЛЕЊЕ

Бр. 23241
8 јуна 1934 год.
у Београду.

ГОСПОДИНУ
ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Господине претседниче,
На основу чл. 63 Устава и овлашћења датог

ми Указом Њ. В. Краља од 19 маја 1934 част ми је у прилогу под /1 доставити Вам предлог закона о државном правобраниоштву с молбом, да га поднесете Народној скупштини на решење и одобрење.

У прилогу под /2 част ми је поднети Вам оригиналан Указ Њ. В. Краља од 19 маја о. г. бр. 23241/1.

Примите, Господине Претседниче, и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Министар финансија,
Др. Милорад Ђорђевић, с. р.

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости Божјој и вољи народној
КРАЉ ЈУГОСЛАВИЈЕ

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се наш Министар финансија да може на основу чл. 63 Устава поднети Народној скупштини на решење:

Предлог закона о државном правобраниоштву.

Наш Министар финансија нека изврши овај Указ.

у Београду.

19 маја 1934 године.

АЛЕКСАНДАР, с. р.

Министар финансија,
Др. Милорад Ђорђевић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА
О
ДРЖАВНОМ ПРАВОБРАНИОШТВУ
СА
ЕКСПОЗЕОМ
МИНИСТРА ФИНАНСИЈА

ЕКСПОЗЕ
МИНИСТРА ФИНАНСИЈА
О
ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА
О ДРЖАВНОМ ПРАВОБРАНИОШТВУ

Прве почетке Државног правобраниоштва у Краљевини Србији налазимо у указу Кнежевом од 18 фебруара 1842 год. под именом: Правителственог фишкала, с годишњом платом од 600 талира (види Зборник 30 стр. 302).

После непуне године дана указом од 13 октобра 1843 године ово је звање укинато, зато што је Попечитељство финансија у потребним случајевима

одређивало кога од свог персонала, да штити имовно правне интересе државе.

По истеку скоро пуних пет година 16 септембра 1848 године издато је „Настављеније за бранитеља права правителствених“ у 12 тачака. Тог „Настављенија“ нема одштампаног ни у једном зборнику, али је ипак његов текст сачуван. У њему су изложене одредбе више општег карактера: о

чувању угледа и достојанства бранитеља права правитељствених и тачности вршења повереног му посла у главном оно, што је данас прописано за све чиновнике и државне службенике уопште.

Од тог доба па све до 1919 год. није ништа донесено у Министарству финансија за државног правобраниоца изузев ситних правила, која регулишу само унутарњи рад између њега и министра.

Тек после рата када је извршена реорганизација Министарства финансија у Уредби о организацији Министарства финансија од 25 фебруара 1919 год. унето је свега пет чланова о Генералној дирекцији државног правобраниоштва.

На осталим правним подручјима по Уједињењу затечена су надлештва различита по називу и по организаторним прописима која су вршила правобранилачку службу. Тако је у Министарству финансија била Генерална дирекција државног правобраниоштва као што је напред наведено; у Загребу Равнатељство ерарских правних послова; у Љубљани Финанчна прокуратура; у Сплиту Финансијско одветништво; у Сарајеву Ерарски фискалат; а у Новом Саду и у Подгорици установљена су Државна заступништва. Генерална дирекција државног правобраниоштва у Министарству финансија била је у административним и другим пословима виша инстанција над поменутих правобранилачким надлештвима.

Како је била очигледна потреба да се донесе јединствен закон о Државном правобраниоштву за целу земљу, израђен је већ у год. 1925 од нарочите комисије, по наређењу Министра финансија нацрт закона о Државном правобраниоштву, који због разних разлога и прилика није дошао до озакоњења. У години 1928 израђен је и други нацрт о Државном правобраниоштву. Уредбом пак о организацији финансијске струке и службе од 9-X-1928 год. укинута је Генерална дирекција државног правобраниоштва и укинута су напред поменута правобранилачка надлештва у унутрашњости; при Министарству финансија постављен је Државни правобранилац, а у унутрашњости постављени су заступници Државног правобраниоца при финансијским дирекцијама (Државна заступништва); у надлежност државноме правобраниоцу стављено је да заступа непосредно или посредно преко својих заступника код финансијских дирекција имовно-правне интересе државе и да на исти начин даје правна мишљења по свима важнијим предметима кад Министар или старешине појединих надлештава то траже. Но, и ова и оваква организација Државнога правобраниоштва била је кратког века. Законом о организацији финансијске управе од 7 XII-1929 год. установљена су, на место државних заступништва државна правобраниоштва, као надлештва непосредно подређена Министарству финансија. У задатак државним правобраниоштвима стављено је да заступају државу у њезиним имовно-правним односима из било које правне области пред судовима и властима, да дају правна мишљења која од њих траже министарства или друга надлештва и установе, и да извршују друге послове које им Министар финансија одреди (§ 9). Административни послови државних правобраниошта стављени су у делокруг Општег одељења Министарства финансија (§ 6). Организација пак државних правобраниошта била прописана се посебним законом, а до доношења овога закона важиће у по-

гледу њиховог делокруга и њихове подручне надлежности и седишта досадашњи прописи, но с тим да од дана ступања на снагу овога закона, неће више бити у саставу финансијских дирекција (§ 121). У години 1931 израђен је у Министарству финансија и трећи нацрт Закона о Државном правобраниоштву.

Док је међутим Државно правобраниоштво било предметом ових и оваквих деломичних реформи, а законодавно изједначење њихово није никако стизало до остварења, показивала се је више и више важност правобранилачке службе уколико су поједини нови закони одређивали Правобраниоштву нове задатке. Тако је §-ом 59 Закона о банској управи од 7-XI-1929 год. Државном правобраниоштву стављено у дужност да заступа бановине у њиховим имовно-правним односима пред судовима и властима, и да дају правна мишљења која тражи бан и друга њему подређена надлештва и установе. Чл. 11 Закона о сузбијању злоупотреба у службеној дужности од 30-III-1929 год. Правобраниоштву је стављено у дужност да суду подноси захтев, да огласи ништавим правни посао који је био и предмет кривичног дела. По § 15 Закона о задужбинама од 6-VI-1930 год. Правобраниоштво је дужно да заступа задужбине управа којих је поверена којој јавној власти, а остале задужбине Правобраниоштво може заступати по нарочитом овлашћењу Министра просвете.

Законик пак о судском поступку у грађ. парницама (грађански парнични поступак) прописује у § 128 у вези са § 66, да ће се заступање ерара (државе и јавних заклада) уредити посебним законом.

Из предњег се види да је већ крајње време и апсолутна потреба да се донесе јединствен закон о Државном правобраниоштву.

Комисија коју је за ову сврху поставио Господин Министар финансија одлуком својом од 8-II-1932 год. испитала је све раније израђене нацрте о Државном правобраниоштву, размотрила је сад постојеће стање и организацију државних правобраниошта и придржавајући се нарочитих упута ставата датих јој од Министра финансија, израдила је нов нацрт закона о Државном правобраниоштву који се подноси.

1) У овом нацрту закона задржавају се државна правобраниоштва у седиштима апелационих судова са територијалном надлежношћу ових судова (§ 2). Данас постоји седам овакових правобраниошта: у Београду, за подручја апелационих судова Београда и Скопља, док не буде установљено Државно правобраниоштво у Скопљу за територију Скопљанског апелационог суда (§ 54), у Новом Саду, у Сарајеву, у Подгорици, у Сплиту, у Загребу и Љубљани за подручја апелационих судова у овим местима. Ово установљење државних правобраниошта по територијама апелационих судова, показало се је у пракси веома добро и успешно за правилно отправљање правобранилачке службе, а оно је свакојачко и нужно до потпунога изједначења цивилнога законодавства. Да би пак над свим овим државним правобраниоштвима постојао један стручан орган, који би вршио надзор и функцију више инстанције над њиховим радом, а истовремено се старао око једнообразности поступка у својој правобранилачкој служби, установљава се при министарству финансија Врховно др-

жавно правобраништво (§ 2) са нарочитим надлежностима које су одређене §§ 11, 12, 16, 19, 20, 21, 25, 30, 34, 36 и 40.

2) Општи задатак Државног правобраништва је тај, да штити имовно-правне интересе државе (§ 1). Ову заштиту Државно правобраништво врши: а) заступањем државе пред судовима, властима и свима (физичким и правним) лицима (§ 3) кад се ради о имовно-правним односима државе (§ 1); б) давање правних мишљења државним властима по свима важним питањима (§ 4); в) испитивањем формалне исправности уговора који се закључују за државу (§ 5).

Но, осим за државу Државно правобраништво ради и за друга правна лица и установе. Напоменуто је, да по Закону о банској управи Правобраништво заступа бановину, која је у погледу бановинског делокруга од државе одељено правно лице и да по Закону о задужбинама заступа задужбине. Нови закони могу, да из разлога јавних интереса, повере Правобраништву заштиту имовно-правних интереса и других правних лица и установа. Поједина државна правобраништва заступала су до сада извесна правна лица и установе на основу нарочитих прописа важећих на њиховој посебној територијалној надлежности из режима пре Уједињења; тако су на пример Правобраништва у Сплиту и Љубљани заступала основну непокретну имовину католичке цркве и жупских бенефиција, јавне заводе за парохијске сиромаше где ови постоје, сиротињске благајне, и вршила су надзор над применом принудних законских прописа при оснивању задруга по Закону из год. 1873 и друштава са ограниченим јемством по Закону из год. 1906, с тим, да су била дужна и овлашћена изјављивати жалбе противу уписа у судске регистре, ако су поменути закони прописи повређени. После Уједињења, Државном правобраништву у Загребу поверено је заступање Главне британске благајне на основу уредбе Министра шума и рудника РБр. 6365 од 16 јуна 1926 год. Одредбом Министра финансија Бр. 5532 од 28 априла 1926 год. поверено је државним правобраништвима и заступање Поштанске штедионице. Сав овај специјалан рад Државног правобраништва регулисан је прописом § 6 нацрта закона, у којем су обухваћени случајеви заступања других правних лица и установа на основу нарочитих закона, који су донети или ће се донети, као и случајеви у којима Министар финансија својом нарочитом наредбом стави правобраништвима у задатак да раде извесне послове. Кад се доноси закон о изједначењу правобранилачке службе, треба одредити, да ступањем на снагу овога закона престају важити сви закони, уредбе, службена упутства, наредбе и остали прописи који су до сада важили за државна правобраништва (§ 55). Али прописом § 6 у вези са прописом § 56 где се за закон о Државном правобраништву одређује „вакацио легис“ од 90 дана, дата је могућност Министру финансија, да одредбом својом продужи заступање, по појединим правобраништвима извесних правних лица и установа, као и обављање других нарочитих послова према специјалним прописима из ранијег режима, још важећег на подручјима тих правобраништава, док се и ови прописи не измене или укину доцнијим изједначењем законодавства.

3) Парнице покренуте противу државе, ра-

справљају се редовно код судова у седиштима територијално надлежних правобраништа где је општа месна надлежност (подсудност) тужене државе (§ 66 грађ. парничног поступка); али има и таквих парница противу државе у којима се тужба мора или може предати суду изван седишта правобраништва, јер је за ову тужбу одређена нека посебна месна надлежност (§ 73 и наредни грађ. парничног поступника), као што има парница које Правобраништво покреће код судова изван његова седишта, јер је за односну тужбу по прописима грађ. парн. пост. одређена општа месна надлежност туженога или нека посебна месна надлежност. Због малобројног особља Правобраништва, или због изванредних прилика у Правобраништву, или због штедње може се указати нужно или умесно да правобранилац повери заступање на рочиштима и расправама у таквим парницама пред судовима изван седишта Правобраништва, у место правобранилачким чиновницима, судским или другим чиновницима, па је са ових разлога и донет пропис § 9 нацрта закона. Овим се прописом, истинна, одступа од прописа првог става § 128 Грађ. пар. пост., (у поступку пред зборним судовима свијет степенке странке морају бити заступане адвокатом, било да се парница води пред већем, било пред судијом појединцем). Али је у ставу 3 истога § 128 Грађ. пар. пост. речено, да се заступање ера и јавних завода уређује посебним законом, те нема дакле апсолутне законске сметње да се у Закону о Државном правобраништву држави омогући да је и пред зборним судовима заступа не само државни правобранилац или чиновници Правобраништва већ и судски чиновници, на основу овлашћења државног правобраниоца, кад је овако заступање диктовано потребом или разлозима штедње.

4) Искуство је показало за потребно да судски спорови (парнице), у којима су често представљени веома крупни интереси државне касе или су по среди важна правна питања, буду вођени од једног за то стручног органа, т. ј. Државног правобраништва ради чега је у § 15 нацрта закона одређено, да само Државно правобраништво може за државу подизати тужбе и на тужбе против државе давати одговоре, а у § 10 остављено је шефовима правних отсека или правним референтима у надлештвима где они постоје и који су по нарочитим прописима овлашћени на заступање државе, да ово заступање могу вршити, односно, да могу за државу подизати тужбе и на тужбе давати одговоре, само у споровима који долазе у надлежност среских судова. Са прописом § 15 у вези прописа § 3, не дира се у заступање, које по нарочитим законима припада извесним властима као н. пр. Главној контроли и Војној контроли.

5) Врховни државни правобранилац и Државни правобранилац заступају без нарочитог пуномоћства (§ 8), а остали чиновници правобраништва заступају по пуномоћству Врховног државног правобраниоца или Државног правобраниоца (§ 9). територијалне надлежности. Ово само у случају општава одређена у § 2, не може бити сметња да се Државни правобраниоци појаве у својству Државних пуномоћника и пред судовима изван њихове територијалне надлежности. Ово само у случају потребе и по одлуци Врховног државног правобраниоца (§ 11).

6) Догађало се је и догађа се, да судске одлуке по предметима који спадају у надлежност Правобраниоштва, буду достављене, у место Правобраниоштву, другим властима (н. пр. Начелнику среза, шефу Поштанског уреда, Управи државног добра), или да тужбе и друга акта противу државе и установе које заступа Правобраниоштво буду погрешно упућене тим властима, од чега је много пута било штете по државу, а судска пракса није била једнообразна у томе да такве доставе не производе правно дејство према држави. Да се ова штета избегне и правна неизвесност уклони, донет је пропис § 17, који се допуњује са прописом § 18.

7) Ма да Државни правобранилац има у суду положај парничног пуномонџика, н. ма да се у оваквом пуномоћству садржи и овлашћење на равнање и на признавање (§ 132 грађ. пар. пост.), ово се овлашћење у §§ 19 и 20 ограничава тим, да равнање и признање Државног правобраниоца у име државе не може произвести према држави правно дејство ако нема одобрења по § 19. Ово је овлашћење потребно ради ефикасније заштите државних интереса.

8) Државно правобраниоштво као орган, коме је у опште поверена заштита имовно-правних интереса државе, овлашћено је првенство и да у сваком случају тражи обезбеђење за државу. По нарочитим законима ова обезбеђења могу тражити Главна контрола и њени органи, Војна контрола и њени органи, по утврђеном мањку или оштећењу државне касе и Пореске управе за јавне дажбине. Међутим, у пракси се показала потреба, да и друге власти могу тражити обезбеђења за Државу, те је ради тога и донет пропис § 23 да би се тим властима дало законско овлашћење и ставило у дужност да траже обезбеђење.

9) За суђење грађанских спорова поред редовних државних судова постоје још и други судови, као избрани, берзански и остали. Ови судови обично су састављени од неправника. Они при суђењу нису строго везани за прописе материјалног закона, већ већину својих пресуда доносе по здравом разуму и пресуђују, онако, како судије налазе да је право. На пресуде ових судова у већини случајева не може се употребити правно средство, а и где се може употребити, онда се правним средством може обично нападати само формална страна пресуде а не и материјална страна исте. Са ових разлога, у § 24 нацрта предвиђено је, да спорове са државом могу судити само редовни грађански судови, јер ће на тај начин и државни интереси бити најбоље заштићени.

10) У парницама противу државе, надлежност Државног правобраниоштва одређена је надлежношћу суда или по општој или по посебној месној надлежности, тако, да ће за овакове парнице бити надлежно оно Правобраниоштво, у чијој се територијалној надлежности (§ 2) налази суд који је надлежан за спор. Али у парницама које покреће држава као и другим судским радњама (н. пр. у осигурању доказа), може да се постави питање, које је од Државних правобраниоштава за то позвано и надлежно. Овакве сукобе надлежности као и остала спорна питања између појединих правобраниоштава, расправља Врховно државно правобраниоштво (§ 25), а подразумева се, да се при то-

ме никако не може дирати у прописе и надлежности судова по грађанском парничном поступку.

11) У § 20 Закона о извршењу и обезбеђењу од 9 јула 1930 године, регулисано је извршење ради наплате новчаних тражована против самоуправних тела, као и против установа које је надлежна власт прогласила јавним и опште корисним. Извршење се може дозволити само у погледу таквих саставних делова имовине самоуправног тела или поменутих установа, који се без повреде јавних интереса могу употребити за намирење веровника.

Што се тиче извршења против државе, поменути закон има само један изузетан пропис; изузети су од извршења предмети који непосредно служе вршењу поштанске, телеграфске и телефонске службе (§ 210).

Извршење против државе ради наплате новчаних потраживања по извршним судским пресудама, било је много пута, а не увек једнообразно расправљено од судова. Сто седморице у Загребу донео је по овом питању пленарно решење 28-V-1926 године бр. 1287 у коме је речено: »за плаћање из државне касе постоје у чл. 60—60 закона о државном рачуноводству нарочити прописи, исплате из државне касе могу се чинити само по овим прописима; право вођења егзекуције против државе ако се ради о исплати новчане тражовине ограничено је утолико, што се државној управи има дати могућност да поведе поступак прописан у закону о државном рачуноводству; тражилац извршења дужан је претходно затражити од надлежне управне власти да ова изда налог исплате на државну касу, а пошто тражилац није доказао да је безуспешно предузео кораке за издање налога исплате, ни да му је ово ускраћено, не постоје законске погодбе да изврши захтев против државе.« Исти пак Сто седморице у Загребу, одељење Б, донео је решење од 11-X-1927 год. у тачци 194 у коме је речено: »Држава у погледу њених новчаних дуговања не може се сматрати равном сваком другом приватном дужнику, пошто исплате које врши Држава везане су за прописе Државног рачуноводства, који су донети у јавном интересу, у циљу одржања потребног реда и надзора у отправљању финансијских послова и државног газдинства у опште. С тога признато је начело, да је сам поверилац дужан обратити се надлежној државној установи и тражити исплату, он пак не може тражити против Државе, ако са предлогом за извршење не поднесе и доказ да је исплату безуспешно тражио. Ма да тражилац извршења није у овоме случају поднео тај доказ, мора му се извршење дозволити, пошто је дужна Држава већ у одговору на тужбу признала да је поверилац своје потраживање пријавио управној власти крајем буџетске год. 1923/1924 а од овога времена до 19 марта 1927 год. када је поднет предлог за извршење, власт је имала довољно времена да се по дужности стара за кредит потребан за измирење поверилаца, који није дужан ни по којем законском пропису да чека док власт буде могла или хтела исплатити дуговану суму или док у државном прорачуну обезбеди специјалан кредит за исплату повериоца. Пропис чл. 60 Закона о државном рачуноводству не тиче се државних поверилаца ни њихових права, јер овај пропис садржава директну обавезу за државне управне власти ради унутар-

њег реда у државним финансијама. Изузев напред поменути дужност повериоца, држава као дужник мора да плаћа доспеле дугове подједнако као и свако друго физичко лице.»

Из ових судских решења свакако се види, да постоји питање: који су услови потребни и којег се поступка поверилац мора придржавати, да суд може дозволити извршење против Државе.

У последње време, услед расписа министра правде бр. 93227/29 упућеног апелационим судовима у којем је, по сагласности са Привредно-финансијским комитетом, истакнуто, да се извршење мора дозвољавати противу Државе као и противу сваког другог дужника, судови дозвољавају извршење против државе чим је пресуда постала извршна. Било је оваквих извршења и на државни угља, на стоку и пољопривредне справе државних добара, па и на новац у државним касама са великом материјалном и моралном штетом по Државу.

Потребно је дакле с обзиром на пропис § 20 Закона о државном правобраништву који Правобраништву ставља у дужност, да се стара око извршења правноснажних судских одлука, да се у овоме закону регулише и поступак, којег се мора придржавати поверилац пре него што затражи од суда извршење противу државе ради наплате новчаних тражбина њему досуђене правноснажном судском одлуком. Овај је поступак регулисан у § 28 нацрта закона. Рокови од два месеца односно од 14 дана, одређени у § 28 довољни су, да надлежне државне власти сврше што је потребно за исплату и да се избегне извршење против Државе. Овај поступак у интересу је и самих поверилаца, пошто ће сваки поверилац Државе знати што му треба радити да постигне исплату. Судови пак, имаће једном позитивне законске прописе, по којима ће поступати кад се њима буду предлози подносили за дозволу извршења против Државе.

У вези са предњим, потребно је да се позитивним законским прописима регулише и питање: на коју се државну имовину може проводити, извршење ради наплате новчаних тражбина. Државна имовина је разноврсна: сачињавају је војна, железничка, саобраћајна, поштанска добра; непокретности и покретности намењене непосредно јавној служби; готов новац у касама; државна привредно-тековна добра и предузећа. Међутим, како је Закон о извршењу и обезбеђењу од 9-VII-1930 год. (§ 20) нашао за потребно, да у јавном интересу да нарочиту заштиту самоуправним телима, па чак и јавним и опште корисним установама, изузимајући извесне делове њихове имовине од извршења, мора то свакако важити и за Државу, јер су општи интереси, које Држава заступа, без сумње важнији од оних, који су поверени самоуправним телима и опште корисним установама. Практиком је доказано, да је потребно, да се у том погледу донесу изрични законски прописи, јер без таквих прописа не само да неће бити сталности и једнообразности у јудикатури, него ће се дешавати, као што се је и дешавало и досада, да ће судови доносити одлуке којима се очигледно вређају правни интереси и изазивају сукоби са другим државним властима. Ради свих ових разлога донет је пропис § 29.

12) Догађало се је, да су правна мишљења, која су властима давала државна правобраништва, саопштавана заинтересованим лицима, која су их,

у суду или изван суда, искоришћавала на штету Државе, нарочито кад су та правна мишљења истицала неповољни положај Државе према противнику, или законску неоснованост државнога гледишта или захтева. Прописом § 31 остварује се потребна заштита државних интереса од такве штете.

13) При Државном правобраништву пређашње Краљевине Србије, као и при Генералној дирекцији државног правобраништва (док је она постојала) постојао је и Стални правнички одбор, који је имао за дужност, да даје мишљење по крупним и правно компликованим предметима. Постојање овог одбора у пракси се показало као врло корисно за заштиту државних интереса, јер Државни правобранилац често има да даје своја мишљења или да доноси одлуке по предметима, који су правно компликовани, и у којима су ангажовани крупни државни интереси, те је потребна и сарадња једног одбора, састављеног из више правних стручњака као што је предвиђено у § 34.

14) Сврха је овом закону та, да се подигне важност и углед установе Државног правобраништва на онај степен, који она заслужује по природи својих функција. Примера ради наводи се, да су у Италији правобранилачки чиновници изједначени у рангу са судијама, а Врховни (Генерални) државни правобранилац је у рангу раван претседнику Касационог суда.

Законом о Државном правобраништву установљавају се два нова звања: звање Врховног државног правобраниоца, које се распоређује у II групу 2 и 1 степена, и звање заменика Врховног државног правобраниоца, које се распоређује у III групу 2 и 1 степена (§ 42 и 49). Остала чиновничка звања Државног правобраништва, установљена су и распоређена у Закону о чиновницима (§ 49). Да би се дала могућност, да на звање Врховног државног правобраниоца, његова заменика и Државних правобранилаца буду постављена и лица из судијске струке, одређено је у §§ 44 и 45 да Врховни државни правобранилац мора, поред услова из Закона о чиновницима, испуњавати и услове који се траже за судију Касационог суда по Закону о судијама, а да заменик Врховног државног правобраниоца и Државни правобраниоци морају, поред услова по Закону о чиновницима, испуњавати и услове које се траже за судију Апелационог суда по Закону о судијама. Из правобранилачке струке може бити постављен на звање Врховног државног правобраниоца чиновник, који је провео пет година у звању заменика Државног правобраниоца или у звању Државног правобраниоца, а на звање заменика Врховног државног правобраниоца и на звање Државног правобраниоца чиновник, који је провео три године у звању вишег саветника Државног правобраништва (§§ 44 и 45).

Како је правобранилачка служба по својој природи сродна са судијском или адвокатском, треба поставити као услов за стицање правобранилачког звања судијски или адвокатски испит (§ 46), који замењује стручни испит по Закону о чиновницима.

Како већ по § 8 Закона о судијама три године службе код Државног правобраништва чине услов за полагање судијског испита, природно је, да се време проведено у служби Државног правобраништва рачуна као време проведено у суду (§ 51).

С обзиром на прописе § 44 и 45 по којима звање Врховног државног правобраниоца, његова заменика и Државних правобранилаца могу бити постављена и лица из судијске струке која имају квалификације судија Касационог суда и Апелационог суда, донет је пропис § 52 о конкурсу за поменута звања. Овај конкурс неће никако бити на штету правобранилачких чиновника, који би имали

услове по §§ 44 и 45, пошто ће при једнаким погодбама, природно имати првенство правобранилачки чиновници.

Јуна 1934 год.
у Београду.

Министар финансија,
Др. Милорад Ђорђевић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНОМ ПРАВОБРАНИОШТВУ

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

§ 1

Државно правобраниоштво, као орган Министра финансија, има задатак да штити имовно-правне интересе Државе.

§ 2

У Министарству финансија установљава се Врховно државно правобраниоштво, које стоји на челу Државног правобраниоштва.

У седишту сваког Апелационог суда постоје државна правобраниоштва са територијалном надлежношћу ових судова.

§ 3

Државно правобраниоштво заступа Државу пред судовима и осталим властима, као и према свима лицима, осим ако није нарочитим законима друкчије наређено.

§ 4

Државно правобраниоштво даје, на захтев државних власти, правна мишљења по свима важнијим питањима.

Кад правна мишљења траже власти, које имају своје правне референте, дужне су уз захтев доставити и мишљење својих референата.

§ 5

Све уговоре, које Држава закључује, а чија вредност прелази 100.000.— динара, дужне су власти пре коначног закључења доставити Државном правобраниоштуру на правно мишљење и примедбу.

Ако је вредност непроцењива или прелази 1.000.000.— динара уговори се достављају Врховном државном правобраниоштуру.

Од овога се изузимају уговори, које одобрава Народно претставништво.

§ 6

Државно правобраниоштво ради и све послове, који су му појединим законима стављени у надлежност, као и оне послове, које му буде Министар финансија наредбом ставио у дужност.

§ 7

Одредба § 5 важи и за правна лица и установе, чије имовно-правне интересе заступа Државно правобраниоштво по нарочитим законима.

II ПОСТУПАК

§ 8

Врховни државни правобранилац и Државни правобранилац заступају по овом закону без нарочитог пуномоћства.

§ 9

Врховни државни правобранилац и Државни правобранилац овлашћени су да заступање повере и чиновницима правобраниоштва, као и судским чиновницима, па и у оним случајевима, где закони траже да странку може заступати само адвокат. Према потреби и природи посла могу поверити заступање и чиновницима других струка.

§ 10

У надлештвима где постоје шефови правних отсека или правни референти, и они су овлашћени да могу Државу заступати у спорозима, који долазе у надлежност средњих судова.

§ 11

Врховни државни правобранилац у случају потребе може поверити заступање и Државном правобраниоцу који не би био надлежан по § 2.

§ 12

Државни правобранилац заступа Државу и пред судовима и другим властима страних држава, уколико је то могуће по законима тих држава.

Ако је потребно у место Врховног државног правобраниоца или Државног правобраниоца одредити друго лице пред страним судовима и властима, министар који ово буде захтевао има предложити лице за заступање. Пошто о томе да мишљење Врховни државни правобранилац, Министарски савет доноси коначну одлуку, а Министар финансија одређеном лицу издаје потребно пуномоћство.

Лице, које се горњег заступања прими, за време трајања до живеног пуномоћства, не може водити спорове против Државе за рачун другог.

§ 13

Кад правна лица и установе, чије имовно-правне интересе заступа Државно правобраниоштво по нарочитим законима, воде спор са Државом или међу собом, не може их у тим спорозима заступати Државни правобранилац.

§ 14

Ако се непосредним путем не могу заштитити државни интереси, Државно правобраниоштво је дужно повести спор.

§ 15

Само Државно правобраниоштво може за Државу подизати тужбе и на тужбе против Државе давати одговоре, уколико овим законом није друкчије одређено.

§ 16

Ако једна државна власт тражи од Државног правобраниоштва да поведе спор а Државни правобранилац нађе да томе нема места, доставиће предмет са образложеним мишљењем Врховном државном правобраниоштву на одлуку.

§ 17

Све судске одлуке по предметима, који спадају у надлежност Државног правобраниоштва, морају се доставити Државном правобраниоштву; у противном не могу произвести правно дејство.

§ 18

Све власти дужне су тужбе и друга акта, поднета против Државе и установа, које Државно правобраниоштво заступа, а која су им погрешно упућена, без одлагања доставити надлежном Државном правобраниоштву.

§ 19

Државни правобранилац може признати и равнати се у име Државе, и то, ако је вредност спора до 30.000.— динара по одобрењу Врховног државног правобраниоца, а преко ове суме по одобрењу Министра финансија.

Признања и поравнања без ових одобрења не могу произвести према Држави правно дејство.

§ 20

Против пресуда, решења и одлука, изречених на штету Државе, дужно је Државно правобраниоштво употребити правна средства.

Само по писменом одобрењу Врховног државног правобраниоца, може Државни правобранилац одустати од употребе правног средства. Ако је вредност спора већа од 30.000.— динара потребно је одобрење Министра финансија.

§ 21

Државна правобраниоштва дужна су извештавати Врховно државно правобраниоштво о сваком спору непроцењивом или у вредности преко 100.000.— динара.

§ 22

Државно правобраниоштво самостално и непосредно општи са свима властима.

Све државне власти дужне су Државном правобраниоштву указивати правну помоћ, кад је у службеним пословима затражи, и достављати му тражена акта, ако зато не постоје какве законске сметње.

За сваку неуредност власти одговараће чиновник, чијом је кривицом неуредност наступила, не само дисциплински већ и за накнаду штете, која би отуда произишла за Државу.

§ 23

Поред Државног правобраниоштва и власти, које су нарочитим законима овлашћене да траже обезбеђења за Државу, дужне су и овлашћене и друге власти у случају потребе тражити ова обезбеђења, а решење о томе суд је дужан доставити и Државном правобраниоштву.

§ 24

Спорове са Државом могу судити само редовни државни судови.

§ 25

Сукобе надлежности као и остала спорна питања између појединих државних правобраниоштва расправља Врховно државно правобраниоштво.

§ 26

Државно правобраниоштво дужно је предузети без одлагања све што је потребно да се преноснажне одлуке одмах изврше.

§ 27

Ако Државно правобраниоштво прими за Државу новац или друге вредности, дужно их је најдаље у року од три дана по пријему предати надлежној државној каси.

§ 28

Поверилац коме је правноснажном судском одлуком досуђена новчана тражбина од Државе, дужан је упутити надлежном Државном правобраниоштву молбу ради исплате.

Ако у року од два месеца од предате молбе поверилац не буде обавештен о издатом налогу за исплату, или ако у року од четрнаест дана од дана обавештења, да је налог издат, исплата не буде извршена, може тражити извршење код суда.

§ 29

Ради наплате новчаних потраживања од Државе не могу се узети у извршење непокретности и покретности које су непосредно намењене јавној служби, саобраћају и земаљској одбрани, новац у државним касама, предмети државног монопола, кас ни примања Државе по јавноправном основу, као што су порези, таксе, трошарина, црквица и друго.

§ 30

Ако би се показало, да због немаштине дужника није могуће ни извршењем наплатити новчане тражбине досуђене Држави, Државно правобраниоштво може образложеном одлуком одустати од тражења наплате. Ако је сума досуђених тражбина већа од 1.000.— динара мора за то имати одобрење Врховног државног правобраниоштва.

§ 31

Реферати и мишљења, која представљају унутрашњи рад администрације, не смеју се саопштавати нити давати у препису приватним лицима. Остала акта обавештајне и доказне природе намењена Државном правобраниоштву не могу се приватним лицима саопштавати и давати у препису без одобрења Државног правобраниоштва.

§ 32

Ближе одредбе о раду Државног правобраниоштва по овоме закону прописује Министар финансија.

III СТАЛНИ ПРАВНИЧКИ ОДБОР

§ 33

При Врховном државном правобраниоштву постоји Стални правнички одбор, који на захтев Министра финансија даје саветодавна мишљења по предметима, који му буду на мишљење упућени.

§ 34

Стални правнички одбор састоји се из девет чланова, од којих се осам постављају указом на предлог Министра финансија на годину дана од судија редовних и управних судова, државних саветника, чланова Главне контроле, професора правних факултета и адвоката. Кас девети члан Сталног правничког одбора улази Врховни државни правобранилац односно његов заменик.

§ 35

У Сталном правничком одбору претседава и свима његовим пословима руководи најстарији члан по рангу од постављених.

За пуноважну седницу потребно је присуство више од половине чланова.

§ 36

Стални правнички одбор се састаје на позив Врховног државног правобраниоца односно његовог заменика.

§ 37

Ако су Сталном правничком одбору потребна стручна лица ради објашњења, позваће се на заказану седницу.

§ 38

Стални правнички одбор даје своје мишљење написмено, образложено и поткрепљено законским прописима.

Мишљења Сталног правничког одбора не могу се издавати у препису приватним лицима.

Мишљења Сталног правничког одбора уписиваће се у нарочиту књигу у целини по реду доношења.

§ 39

Чланови Сталног правничког одбора и стручна лица, која буду позивана, имаће награду коју одреди Министар финансија.

IV ОСОБЉЕ

§ 40

На челу Врховног државног правобраниоштва стоји Врховни државни правобранилац, који је непосредно подређен Министру финансија.

Врховни државни правобранилац води надзор над целокупним радом државних правобраниоштава. У његову надлежност спадају и послови око службених односа свих чиновника и осталих службеника државних правобраниоштава.

Врховни државни правобранилац може за Министра финансија доносити одлуке и решења из његове надлежности уколико га он за то овласти.

§ 41

У Врховном државном правобраниоштву установљава се звање заменика Врховног државног правобраниоца.

Заменик Врховног државног правобраниоца врши дужност Врховног државног правобраниоца кад је овај спречен и отправља све послове, које му Врховни државни правобранилац буде ставио у дужност.

§ 42

На челу државних правобраниоштава стоје државни правобраниоци, који су непосредно подређени Врховном државном правобраниоцу.

Државни правобраниоци управљају пословима државног правобраниоштва и врше непосредан надзор над особљем.

У случају спречености државног правобраниоца његову дужност врши по рангу најстарији чиновник.

§ 43

У Врховном државном правобраниоштву и у државним правобраниоштвима постоје и ова чиновничка звања: виши саветник, саветник, виши секретар, секретар, пристав, приправник, главни архивар, архивар и архивски чиновник.

Поред чиновника постоји потребан број званичника, служитеља и дневничара.

§ 44

Врховни државни правобранилац мора поред услова из Закона о чиновницима испуњавати и услове који се траже за судију Касационог суда, по Закону о судијама, или да је провео пет година у звању заменика Врховног државног правобраниоца или Државног правобраниоца.

§ 45

Заменик Врховног државног правобраниоца и Државни правобранилац, поред услова из Закона о чиновницима морају испуњавати услове који се траже за судију Апелационог суда по Закону о судијама, или да су провели три године у звању вишег саветника или саветника Државног правобраниоштва.

§ 46

Виши саветник, саветник, виши секретар, секретар и пристав морају имати свршени правни факултет и положени судијски или адвокатски испит.

Приправник мора имати свршени правни факултет.

§ 47

Главни архивар, архивар и архивски чиновник морају имати непотпуну средњу школу.

§ 48

Званичник, служитељ и дневничар морају испуњавати услове који се за таква звања траже по Закону о чиновницима.

§ 49

Звање Врховног државног правобраниоца распоређује се у II — групу 2 и 1 степена, а звање заменика Врховног државног правобраниоца у III — групу 2 и 1 степена.

Остала чиновничка звања распоређена су Законом о чиновницима.

§ 50

За чиновнике и остале службенике Државног правобраниоштва важе одредбе Закона о чиновницима уколико овим законом није друкчије предвиђено.

§ 51

Време проведено у служби Државног правобраниоштва рачуна се као време проведено у суду.

Приправничка служба у Државном правобраниоштву рачуна се за полагање судијског и адвокатског испита и за стицање положаја судије као и служба у суду.

§ 52

Врховни државни правобранилац, заменик Врховног државног правобраниоца и Државни правобранилац бирају се конкурсом, с тим да при једнаким погодбама имају првенство активни правобранилачки чиновници.

V ПРЕЛАЗНА НАРЕЂЕЊА

§ 53

Кад овај закон ступи у живот сви чиновници и остали службеници Државног правобраниоштва остају на положајима, на којима су се затекли, и даље напредују по прописима Закона о чиновницима и овога Закона:

§ 54

До установљења Државног правобраниоштва на територији Скопљанског апелационог суда, полове тога правобраниоштва отпављаће Државно правобраниоштво у Београду.

§ 55

Кад овај закон ступи на снагу престају важити сви закони, уредбе, службена упутства и остали прописи, који су до сада важили за државна правобраниоштва, као и остали законски прописи противни овом закону.

§ 56

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а лобија обавезну снагу после 90 дана од обнародовања у „Службеним новинама“.

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

Број 56773

13. јуна 1934

Београд

Господине Претседниче,

Част ми је под /1 доставити Вам предлог закона о изменама и допунама у Закону о уређењу редовних судова од 18 јануара 1929 с образложењем и молити Вас да исти поднесете Народној скупштини на решење.

У исто време част ми је доставити Вам оригинални Указ Њ. В. Краља, којим сам овлашћен да могу овај законски предлог поднети Народном претставништву на решавање.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење мог одличног поштовања.

Министар правде,
Б. Максимовић, с. р.

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости Божјој и вољи народној
Краљ Југославије

На предлог Нашег Министра правде, и по саслушању Нашег Министарског савета, а на основу члана 63 Устава решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар правде да може поднети Народном претставништву Краљевине Југославије на решавање »предлог закона о изменама и допунама у Закону о уређењу редовних судова од 18 јануара 1929 године«.

Наш Министар правде нека изврши овај Указ.

8 јуна 1934 године
Београд.

Министар правде,
Б. Максимовић, с. р.

АЛЕКСАНДАР, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О
ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА У ЗАКОНУ О
УРЕЂЕЊУ РЕДОВНИХ СУДОВА
ОД 18 ЈАНУАРА 1929.

Члан 1

У § 33 додаје се нов став други који гласи:

»Број судија је у апелационим судовима, рачунајући ту и претседника и потпретседника, овај: у апелационом суду у Загребу 30, у апелационом суду у Београду 21, у апелационом суду у Сарајеву 19, у апелационом суду у Новом Саду 18, у апелационом суду у Љубљани 16, у апелационом суду у Сплиту 13, у апелационом суду у Скопљу 12.«
Ранији став други постаје став трећи.

Члан 2

Овај Закон ступа у живот и добија обавезну снагу када се обнародује у »Службеним новинама«.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Како је садашњи број апелационих судија не-сразмерно подељен на поједине апелационе судове

с обзиром на број становника и величину послова, и како се број судија могао произвољно повећавати чим би имало буџетских средстава — то је потребно утврдити тај број законом, водећи рачуна да он буде довољан за правилно свршавање судских послова.

Стога је било потребно изменити закон о уређењу редовних судова, како се предлаже приложеним пројектом.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Инж. Ферда Шега, народног посланика, на Министра правде, о образовању Трговачког суда у Загребу

Господине Министре правде,

По § 27 Закона о уређењу редовних судова за Краљевину Југославију постоје трговачки судови у Београду и Загребу.

У задњем ставу тог истог §-а овлашћује се г. Министар правде да одреди рок у коме ће се образовати трговачки суд у Загребу. Закон о уређењу редовних судова донешен је још 18 јануара 1929, а ступио је на снагу дне 1 априла 1933. Трговачки суд у Загребу није до данас образован.

Позната је ствар, да је Загреб један од најјачих трговачких средишта наше државе, познато је и то да је окружни суд у Загребу, који још сада врши трговачку судбеност за град Загреб и за цијело подручје, врло оптерећен послом, јер он уз ту трговачку судбеност врши још и судбеност обичну грађанску и кривичну, а уз то је он и другостепени суд у стварима у којима је средски суд судно у првом степену, као и стварима кривичним, за које је надлежан у првом степену средски суд. Због те преоптерећености немогуће је да тај суд савлада све те послове уредно и тачно и да их уопће савладава на вријеме, напосе је немогуће, да претседник тог суда води онај потребни надзор над пословањем какав је за такав суд потребан. Због тога свега три не само судовање у трговачким пословима, који су по својој природи хитни, него и уредовање у другим грађанским и кривичним пословима. То стање рађа код учесника одвраћање против судова и судовања, а и про-

тив саме државне власти за коју се онда тврди, да не испуњава својих обавеза спрам народа, јер не даје да народ дође брзо и јефтино до свога права за чим добро и уређено правосуђе мора имати јер то му је једини циљ и највиши задатак.

Да се отклоне све ове штетне последице, што се рађају из небриге за судовање у Загребу, јер ма да је Закон о уређењу редовних судова донесен још 1929 г. и ступио на снагу 1 априла 1933 године, ипак г. Министар правде још до сада није се побринуо да се ово тешко стање окружног суда у Загребу уреди и да се оснује трговачки суд у Загребу, а тим и растерети поменути окружни суд загребачки, част ми је на г. Министра правде ставити ова питања:

1 — Да ли Вам је, господине Министре, познато, да је према § 27 Закона о уређењу редовних судова основан у Загребу и трговачки суд?

2 — Да ли Вам је, господине Министре, познато, да тај још до данас није образован?

3 — Ако Вам је, господине Министре, то све познато, изволите ми саопћити, зашто тај суд није до данас образован?

4 — Што кањите, господине Министре, предмети да се тај врло потребан суд што прије образује у Загребу?

За ову интерпелацију тражим хитност.
Београд, јуна 1934 год.

Инж. Фердо Шега, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Инж. Ферда Шега, народног посланика, на Министра шума и рудника о очистињавању воде ријеке Саве по Трбовљанској угљенокопској дружби

Господине Министре,

Од године 1911 па до данашњег дана поднашају се опетовано молбе и претставке са стране разних привредних устава и корпорација, а нарочито са стране опћине града Загреба и опћина Брежице, Кошко, Севница и др. на надлежне власти па и Вашем Министарству, да се питање очистињавања ријеке Саве отпадним водама Трбовљанских угљенокопа коначно ријешити.

Године 1922, 1923, 1926 и 1930 одржани су у том предмету на лицу мјеста стручни повјереници очевиди, код којих су присуствовали како

изасланици надлежних власти из Загреба и Љубљане, тако и изасланици интересираних стручних и привредних организација и корпорација, резултат чега биле су двије одредбе и то год. 1923 бивше покрајинске управе за Словенију у Љубљану, те год. 1926 бившег великог жупана љубљанске области.

Ове одредбе остале су до данас само на папир, па које се Трбовљанска угљенокопна дружба уопће не обзире, што више након издања горе споменутих одредаба обуставила је употребу и оних направа за чишћење отпадних вода у модерно уређеним угљеницима у Рајхенбургу и Лашком.

Године 1926 бивше Министарство пољопривреде и Генерална дирекција вода, на опетоване претставке и молбе бивше загребачке и љубљанске области, одлучило је коначно то питање дефинитивно ријешити, те је у ту сврху упутило на споменуте области ријешење Д.В.број 11:103 од 9-И-1926. У том ријешењу био је наведен безброј упита, који су били из самих података јасни, јер су тврдње у молбама и претставкама биле по службеним комисијама, стручњацима и анализама установљене, па није изгледало да ће се на тај начин то питање у истину у што краћем року или уопће дефинитивно ријешити.

Резултат свега тога рјешавања био је, да је Министарство грађевина, које је преузело аренде бивше Генералне дирекције вода, актом број 76.894 од 23-Х-1930 уступило тај предмет неријешен Кр. банској управи у Љубљани тиме, да ријешење тога питања спада у надлежност споменуте банске управе. Требало је дакле пуне 4 године да се на оне све могуће упите за „дефинитивно ријешење тог питања“ донесе овакво ријешење.

У истом акту упозорава се Кр. банска управа у Љубљани на неко стечено право из године 1912, које је Трбовљанска угљенокопна дружба добила концесијом. Надаље, да се имаде установити, да ли се стање у погледу онечишћења Саве од године 1912 погоршало. Како се из расправних списа може установити, колаудациона комисија, изаслана год. 1912, по тадашњем надлежном покрајинском намјесништву у Грацу, утврдила је међу осталим, да је Сава 700 м. низводно од улева нечисте отпадне воде у савско корито потпуно чиста, који налаз је за тадашње вријеме туђинског газдинства и ако није потпуно одговарао истини, а оно је био могућ, но неразумљив је налаз универзитетских професора на љубљанском техничком факултету г.г. инж. Гостише и инж. Реханија од 29 VIII 1933 г., који су по Рударском сатништву у Љубљани били позвани да даду у том предмету своје мишљење. Примјећује се при том, да је за то мишљење Кр. банска управа у Љубљани замолила тамошње рударско сатништво а не споменуто господу професоре.

Исти у свом налазу у мнијењу међу осталим тврде, да црна боја Саве низводно од угљенокопа Трбовљанске дружбе потиче од суспендираних анорганских честица и то од црне и тамно сиве глине, које честице да и код најмање количине дјелују као водена боја. Надаље тврде, да код мањих дубина воде у савском кориту тамно обојене воде долазе од рефлекса дна корита покривеног угљеним честицама, те да је вода тек код већих водостаја измијешана са угљеном, који али да долази одроњавањем старих наплавина.

Међутим свакоме је познато да имаде угљена у Сави не само непосредно испод угљенокопних ревира Трбовљанске дружбе, већ и код Ругвице, дакле око 120 километара низводно, а исто је тако познато те анализама установљено, да је Сава у понедељак у јутро као и сваког дана иза дана на који се у угљенокопима не ради, на цијелом својем току чиста. Мишљење и налаз споменутих рударских стручњака о том обојењу Саве и рефлексима ријечног корита побијају анализе узорака воде и пијеска узетих кемијски у риједи Сави код Загреба на дане 6 VII, 17 XI, 25 XI и 7 XII 1932, чији резултати и налази послати су са стране Кр. банске управе у Загребу под бројем

V-33311 од 31 XII 1932 Кр. банској управи у Љубљани. Лош поразније резултате за побијање тврђња напред споменутих стручњака г.г. инж. Гостише и инж. Реханија, дају анализе проведене по Кр. банској управи у Љубљани из узорака воде из Саве узетих у непосредној близини угљенокопних ревира.

Колико се тог угљена налази у Сави показује се најбоље у томе, да се на дијелу Саве код Брежица па до Подсуседа баве вађењем угљена готово сва обална села, од којих само она на територији Загребачког и Самоборског среза на најпримитивнији начин изваде из Савског корита и наплавина годишње око 400 вагона ситнозрнатог и 10—15 вагона крупног угљена, којим се снабдевају све околне циглане па и оне у Загребу, а било је случајева, да се тај угљен слао и у Сисак.

Осим тога саграђена је за израдбу брикета из тог угљена творница „Сиб“ на обали Саве у Јесеницама код Брегане, која је сама годишње произвађала око 40—50 вагона брикета.

Што се тиче штета, које овакво онечишћавање Саве нанаша цијелом поплавном подручју од Зиданог Моста па све до Ругвице испод Загреба, у право су непроцијењиве.

Према постојећим податцима долазе у то поплавно подручје око 50.000 кат. јутара плодног земљишта, на којем се услијед успоравања брзине воде културом тих земљишта таложи ситан угљен. Овако настале наслаге угљена, којима су ова земљишта након сваке велике воде прекривена, за љетних врућих дана изгарају, те тако уништавају усјеве и претварају иначе плодне ливаде и оранице у пустош и врбике, будући још једина врба, која свађе своје корење дубоко пушта, може успјевати на таквом земљишту.

Рибарство на том дијелу Саве готово је сасвим уништено, будући угљен, како је то пригодном комисијског очевида год. 1923 и 1926 по стручњацима биолозима и бактериолозима установљено, уништава храну, коју риба треба и налази у самој чистој води.

Најбољи доказ је томе, да се у притоцима Саве, Крки, Сутли, Крапини и др. налази рибе у изобиљу.

Промет странаца, који се врло лијепо почео развијати у лијепим љетовалиштима, мјестима дуж овог дијела Саве у Дравској бановини, нарочито у Радечу, Севници, Рајхенбургу, Кршкоме и Брежицама, а која је посјећивало у љетна 3 мјесеца око 2.000 гостију подбацио је за више од 8% и то опет из разлога, јер се немају гдје гости купати.

Тиме не само да страдава тамошње житељство, које је много уложило, да гостима пружи што веће угодности, те којима су ова три љетна мјесеца била врло прихода, већ тиме штетују на дохотцима и опћина а непосредно и сама држава.

Ништа мање нису овим онечишћавањем Саве погођени и оштећени и интереси града Загреба.

Добава данас једног од најважнијег грађевног материјала — шљунка и пијеска — врши се за градње у Загребу већим дијелом из материјалних граба изнад савског корита на старим наплавама, а које су данас плодне ливаде и оранице. Ове добаве врши претежно околично сељаштво, које заведено моментано добром зарадом уништава своја плодна поља, тако да му с вре-

меном нестаје земљишта, које би му иначе служило као сигурна привреда. Оваково уништавање плодних земљишта осиромашује сељаштво и угрожава његову егзистенцију, а уједно се погоршавају и хигијенске прилике цијелог градског околиша стварањем баруштина у овако исцрпљеним и напуштеним материјалним грабама.

Насупрот томе налазе се у самом савском кориту огромне количине неискоришћеног таковог материјала засићеног угљеном, који је тиме неспособан за употребу као грађевни материјал.

Могућношћу употребе шљунка и пијеска не само да би се спријечило напред наведено зло, које сељака завађа и доводи на просјачки штап, већ би се његовом употребом спријечило и друго зло са којим се град Загреб имаде непрестано борити, а то је опасност од поплава.

Ријека Сава донашањем шљунка и пијеска из горњег свог тока ствара огромне наплавине, услед којих диже се стално дно рјечног корита, што имаде за посљедице, да се тиме диже и ниво високих вода тако, да Сава у околици Загреба преплављује све више заобалног терена. Обранбени насипи постају прениски и преслаби те је потребно да се за тај сувишни материјал у рјечном кориту нађе употреба.

Из свега напред изложеног види се докле води ова самовоља и омаловажавање обласних од-

редаба по Трбовљанској угљенокопској дружби, коју она тенденциозно проводи у циљу повећања дивиденда својим дионичарима а на штету домаћег живља и опћег народног добра.

Темељом горње образложбе частим Вам, господине Министре, поднијети слиједећа питања, на која ми изволите одговорити на једној од слиједећих сједница Народне скупштине:

1 — Је ли Вам познато, господине Министре, у којем се стадију налази поступак у предмету онечишћавања ријеке Саве по Трбовљанској угљенокопској дружби?

2 — Што каните подузети, господине Министре, да се то питање у истини већ једном дефинитивно ријешити?

3 — Што намјеравате, господине Министре, подузети против оних, који са ријешањем тога питања хитце завлаче?

4 — Јесте ли вољни, господине Министре, спријечити сваку добаву угљена за државна надлештва по споменутој Трбовљанској дружби, док ова не изведе потребне направе, којим ће се спријечити онечишћавање воде ријеке Саве?

За ову интерпелацију тражим хитност.
Београд, липња 1934 г.

Инж. Фердо Шега, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Инж. Ферда Шега, народног посланика, на Претсједника Министарског савјета о доношењу закона о овлашћеним инжењерима

Господине Министре Претсједнице,

На своју образложену хитну интерпелацију од 21 вељаче т. г., управљену на господина Министра грађевина др. Стјепана Сркуља у предмету доношења закона о овлашћеним инжењерима добио сам од истог господина Министра слиједећи одговор:

„... тражену хитност не примам због тога, што се овај закон већ од мјесеца јула пр. год. налази у Претсједништву Кр. владе а г. Претсједник одлучује, кад који закон долази на ред...”

Будући је ова изјава господина Министра грађевина оправдано врло неугодно дјеловала на цијели инжењерски сталож у нашој домовини, како се то напоје види из извештаја о IX редовитој скупштини изасланика инжењерских комора, одржаној 25 ожујка 1934 у Београду, на којој су скупштини поједини изасланици најодрешитије критиковали несхваћање господина Министра грађевина, јер да је једино он крив, што тај закон није још предложен, будући не показује довољно интереса у овом велеважном питању, а уједно одваљује од себе сваку одговорност о недоношењу тога закона. Па је пао и предлог да се овлашћени инжењери изузму из надлежности Министарства грађевина.

На наведеној скупштини изасланика инжењерских комора, донесена је једногласно резолуција, која међу осталим гласи:

„... Инжењери организовани у инжењерским коморама жале се на несхватљив поступак меродавних, да се ова корпорација не консултује ни

у питањима по којима она има највише способности да суди, па ни онда када је то консултовање у општем интересу нације.

Инжењери организовани у инжењерским коморама жале се на мађухински поступак меродавних у питању доношења закона о регулисању радних односа овлашћених инжењера према осталим радним корпорацијама у толико више, што је то једини ред јавних радника чије дјеловање још није законом регулисано.

Инжењери организовани у инжењерским коморама жале се што меродавни и на штету интереса народне одбране, толерирају рад странаца, а нарочито показују трпељивост према упослењу инжењера странаца у нашој земљи...”

Доношење тога закона чека најмање 800 инжењера, који сви свијесни своје велике задаће у раду за добробит и напредак наше државе и нашег народа, управо не схваћају, који разлози воде поједине досадање господине Министре грађевина, што још нису могли исходити из Кр. влада предложи тај толико очекивани закон.

На одржаном конгресу Удружења југословенских инжењера и архитекта, дне 27 свибња т. г. у Загребу, једнодушно је изгласана слиједећа резолуција:

„Удружење југословенских инжењера и архитекта на XV главној скупштини дне 27 маја 1934 у Загребу с негодовањем констатује да закон о овлашћеним инжењерима стоји више година дана пред Министарским савјетом... у Претсједништву Кр. владе, а да унаточ поштовању економске кризе још није донесен и стављен на снагу.

Конгрес Удружења југословенских инжењера и архитекта управља овим хитан апел на све надлежне факторе, да се предлог закона о овлашћеним инжењерима што прије узакони."

Тај конгрес уједно је једнодушно изгласао мени дужност, да тај оправдани захтјев изнесем путем интерпелације пред ову Скупштину.

Темељом тога частим Вас, господине Претседнице Министарскога савјета, да ми изволите одговорити на ова питања:

1 — Који су разлози, Господине Министре, претседнице, да Кр. влада није још предложила

Народној скупштини на претрес већ одавно израђени закон о овлашћеним инжењерима?

2 — Када ће, Господине Министре претседнице, Кр. влада удовољити молбама инжењерског staleжа наше домовине и предложити речени закон да дође на расправу?

За ове упите тражим хитност.

Београд, 8 липња 1934 г.

Инж. Фердо Шега, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Милана Метикоша, народног посланика, на Министра трговине и индустрије о осигурању кредита код Народне банке за сељачке задруге и земљорадничку производњу

Господине Министре,

Према званичним подацима у извештају Народне банке Краљевине Југославије, ова установа дала је године 1933 ове кредите: Извозницима као великим трговцима дано је 103 милиона динара, увозницима као великим трговцима 90 милиона динара, индустријалцима 463 милиона динара, великим банкама око једну милијарду и 100 милиона динара, занатлијама и домаћим индустријским предузећима 30 милиона динара, те земљорадничким задругама 27 милиона динара, што значи да је дано увозницима и извозницима, као великим трговцима, који су углавном странци у нашој земљи, кредита са 10.30% од укупних кредита наше Народне банке. Индустријалцима, који су у огромној већини странци у нашој земљи дано је 25.58% од укупних кредита Народне банке. Великим банкама које су у главном под утицајем и управом странаца дано је за 59.92% од укупних кредита Народне банке, а за наше занатлије и домаћа индустријска предузећа дано је 1.67% кредита Народне банке, а за земљорадничке задруге дато је само 1.54% од свих кредита, које је подјелила Народна банка Краљевине Југославије. Према томе не треба се чудити што у нашој земљи нема могућности развоја ни наше сељачко задругарство, ни наша сељачка производња, него из дана у дан падају све цијене наших сељачких производа, јер су у нашој земљи плијен спекулације страних великих трговаца и великих банкара, који купују по цијени коју они одређују. Када видимо како се обилно кредитирају индустријалци, који су већином странци, од стране наше Народне банке, онда се не чудимо што су картелирани индустријалци, које наша земља још посебно штити и са заштитним царинама, овако високо подигли цијене своје индустријске робе, чиме се потпуно уништавају потрошачке снаге нашег народа.

Није чудо, што је ради тога свега наша сељачка производња слабија, јер нема осигуране пијаце за извоз, јер сусједне државе као индустријске државе стоје на начелу: „do ut des", а то значи отворимо ми њима нашу пијацу, па ће они отворити нама своје пијаце за наше производе као производне аграрне земље.

Пошто код нас нема уопште сталног привред-

ног плана нити јединствене привредне политике, зато се све ради на штету наше сељачке производње, па се не треба чудити, што је данас наш сељак земљорадник под притиском великих дажбина у једном тешком стању и што је његово расположење свуда у нашој земљи управо већ очајно.

Ми имамо у нашој земљи око 7000 задруга са око 800.000 задугара. То наше задругарство има задружних удјела у висини на око 136 милиона динара; има својих фондова око 192 милиона динара, има у тим задругама улога штедиша задругара око 2 милијарде 350 милиона динара, а те су задруге издале својим члановима кредита у висини од преко 2 милијарде динара. То наше домаће народно задругарство, које показује тако велику привредну снагу има код Народне банке кредита само за 27 милиона динара, али странци велетрговци, велики банкарски и индустријалци, који су сви у огромној већини странци, они имаду кредита код наше Народне банке у висини од преко 1,5 милијарде динара. Не треба се онда чудити, што је наш народ, који је са 80% сељак-земљорадник, посве осиротео, дочим су велики банкарски, индустријалци и велики трговци сакупили велика богатства на штету нашег народа и на штету наших државних прихода, па је потребно да се о тешким приликама нашег сељачког народа поведе рачуна и да свака ту буде свјестан одговорности за све пропусте и одредбе на штету народне сељачке производње.

Ради свега тога, молим Вас, Господине Министре, да ми изволите у Народној скупштини усмено одговорити:

1 — Је ли Вам познато колико је кредита дала Народна банка Краљевине Југославије индустријалцима, великим банкама и великим трговцима извозницима и увозницима, а како је мало кредита дано сељачким задругама, и јесте ли вољни испитати разлоге зашто се води таква кредитна политика код Народне банке?

2 — Што каните предузети да Народна банка ревидира све кредите код индустријалаца, великих банкара и великих трговаца, који су у нашој земљи странци или под утицајем и управом странаца, да се створе сретства за давање потребних кредита нашем сељачком задругарству, као и свим привредним задругама у нашој земљи за ко-

рист наше сељачке и занатске производње, јер и наши домаћи синови као народни људи имаду права да им се осигура минимум егзистенције, јер имају права на живот у својој отаџбини?

Изволите, Господине Министре, примити уве-

рење о мом особитом поштовању.

Београд, дне 26 априла 1934 г.

Др. Милан Метикош, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Милана Метикоша, народног посланика, на Министра трговине и индустрије о побољшању цена сељачких производа променом трговинске политике

Господине Министре,

Заштитне царине, које су омогућиле да странци из својих сусједних држава прелазе у нашу земљу и преносе своје машине и постројења, а да истовремено подижу цене својих производа индустријских изнад цена које су за исту робу у сусједним индустријским земљама нормиране — треба мењати као и сву царинску политику, а са тиме у вези треба мењати и трговинску политику у нашој земљи. Док су странци из својих држава к нама увозили своје индустријске производе, имала је наша држава већи приход од царина а наш народ имао је јефтине цене индустријске и трговачке робе, јер се код нас осећала инострана конкуренција у понуди те врсте робе. Имамо пример код „Бате А. Д.“. Та фирма платила је нашој земљи царине приликом увоза своје робе у години 1931 око 47 милиона динара, а чим је дозвољено тој фирми да код нас изгради фабрику и да оснује око 300 продаваона, у којима прави промет годишње око 300 милиона динара, видимо да плаћа нашој држави пореза око 100.000 динара годишње. Па када се таква политика води, није чудо, што падају државни приходи на оној страни гђе се то не би смело трпети.

Ради тога, што се код нас води политика протекционизма индустрије, није чудо што су сусједне индустријске земље завеле аграрни протекционизам, на нашу штету. Да се омогући измена добара у корист наше сељачке производње, ми морамо да омогућимо увоз потребне индустријске робе, а да задржимо заштитне царине само за ону индустрију, која је потребна за земаљску одбрану и код ове потоње само у случају, ако је иста под управом само домаћих синова. Зашто заштитна царина на пиво, у корист неколико породица, када се зна, да то спречава наш извоз вина око један милион хектолитара сваке године, од чега би имали користи око 380.000 породица наших грађана виноградара. Треба ради тога ревидирати све прописе о царинама и на тај начин омогућити да индустријске земље могу рачунати на прођу својих производа у нашој земљи, а онда се може и код њих очекивати једнако поступање у корист наших сељачких производа, на основу компензација и контингентирања. Свако наше ниске цене сељачких производа могу

да привуку купце из индустријских земаља, а то ће услед веће потражње неминовно повисити цене сељачких производа у нашој земљи. С тога народ тражи да се води таква трговинска политика, која ће омогућити јачи извоз сељачких производа из наше земље, да се тиме повећа и наш народни доходак, јер су данашње привредне прилике и сувише тешке. Индустрија, која је настала у нашој земљи, јер су биле укинуте царине на увоз машина и постројења, данас на велико увози из иностранства сировине за прераду у вредности од преко две милијарде динара аграрних производа. Према томе та индустрија нема права на заштиту, јер не само да ради картела има неподносиво високе цене својих производа, него она саставља такве билансе и уноси сав свој капитал углавном као вјеровнике из иностранства, те сву зараду шаље у иностранство, прикрађујући нашу државу на редовној порези. Потребно је да се ревидира и саобраћајна тарифална политика у корист извоза сељачких производа, а то све предвиђа један општи сталан привредни план наше земље. На темељу свега тога молим Вас, Господине Министре, да ми у Народној скупштини изволите усмено одговорити:

1 — Је ли Вам познато да су у нашој земљи само зато ниске цене сељачких производа, јер се код нас води политика индустријског протекционизма премда се зна да су сви ти индустријалци у огромној већини странци?

2 — Зашто се од стране привредних министара наше земље не утврди сталан привредни план, који би створио услове за побољшање цена сељачких производа?

3 — Јесте ли вољни у споразуму са надлежним г.г. Министрима предложити Народној скупштини што пре потребне законске предлоге у циљу укидања заштитних царина, за измену Царинског закона, као и за измену саобраћајних тарифа у корист извоза земљорадничких производа, те у том циљу омогућити стварање повољних трговинских уговора са индустријским земљама?

Изволите, Господине Министре, примити уверење о мом особитом поштовању.

Др. Милан Метикош, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Милана Метикоша, народног посланика, на Министра унутрашњих послова и Министра финансија о заштити општине Босанска Дубица од секвестрације њених јавних прихода за раније њене дугове

Господине Министре,

Општина Бос. Дубица у Бос. Дубици Врбаске бановине има дуг од 3.000.000 динара код Људске посојилнице у Љубљани, и дуг од 1.000.000 динара код Шкодиних фабрика у Чехословачкој. Ради привредне кризе смањени су приходи општине па општина није могла отплаћивати редовно доспеле камате и оброке у целини, па је Људска посојилница подигла тужбу против исте општине за доспеле камате и оброке у висини од динара 290.612, а након правоћности и извршивости осуде затражила секвестрацију не само на општинске некретнине него и секвестрацију свих општинских прихода: приреза, калдрине, трошарине, бехије итд. Срески суд у Бос. Дубици дозволио је такову секвестрацију а доцније је то решење из формалних разлога укинато али може понова да се таково решење донесе и тиме да се општини заплене сви приходи њени, који су јавноправног карактера. Ако се та секвестрација прихода општинских спроведе, онда се ова општина потпуно укида као самоуправна и јавноправна јединица јер нема прихода да функционише. Пошто се та општина налази у тако немогућем положају потребно је да се предузму потребне мере да се пружи заштита од таквог извршења судске пресуде и да се донесе тумачење постојећег члана 209 Закона о извршењу и обезбеђењу да је ступио на снагу

чл. 20 истог закона или да се донесе нова уредба којом би се овај члан 20 истог закона ставио на снагу, јер ће иначе наведена општина доћи у немогуће стање, ради постојећих прописа на поддршку Босне и Херцеговине. Јавни приходи не могу бити предмет заплене за приватна дуговања самоуправних јединица.

Обзиром на те чињенице молим вас, Господине Министре, да ми изволите усмено у Народној скупштини одговорити:

1 — Је ли вам познато да је Људска посојилница у Љубљани по осуди проти општине у Бос. Дубици ради Дин. 3.000.000 затражила и код надлежног суда добила секвестрацију и свију општинских јавних прихода: приреза, трошарине итд. чиме ће се онемогућити функционисање ове самоуправне јединице?

2 — Што каните предузети да се у споразуму са надлежним г. г. министрима предузму потребне мере заштите да ова самоуправни јединица буде заштићена у јавном интересу у вршењу своје јавне функције?

Изволите, Господине Министре, примити уверење о моме особитом поштовању.

Београд, 8 јуна 1934

Др. Милан Метикош, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Милана Метикоша, народног посланика, на Министра социјалне политике и народног здравља о запослењу страних намештеника и радника

Господине Министре

Већ опетавано се износе жалбе из редова незапослених намештеника и радника, домаћих синова наше земље, јер су упуслени толики страни приватни намештеници и радници. У нашој земљи има око 300.000 незапослених приватних намештеника и радника док се под разним изговорима и под разним утицајима задржавају у нашој земљи продуљвујући си боравак и упуслене код разних предузећа преко 100.000 страних радника и приватних намештеника, те разних других странаца који су предузели разне гране привредних послова у нашој отаџбини. Уз разне раније изнешене у ранијој интерпелацији примере износим и сада поново ове. Франц Розенцвајг са станом у Загребу 1/2, г. Хирш, Ливадићева ул. 31/1, аустријски поданик, борави у Загребу око двије године а пријављен је као приватни код управе полиције. Међутим, може се доказати, да тај човек не посједује никаквог иметка, из којег би могао приватизирати, него се он бави са агентурним пословима, боље рекућ кућарењем, продавајући разну робу по приватним кућама премда нема дозволу за рад у Југославији. То исто чини и његова мајка

Франциска Розенцвајг, која се исто тако бави тим пословима а без дозволе рада, дапаче прима робу на кредит од разних трговаца, који имају са њоме потешкоћа јер им не плати робу коју прола, о чему постоје акта и код управе полиције у Загребу и код надлежног тамошњег суда. Ови странци и даље марљиво раде своје послове, премда немају дозволе за рад, па се толики незапослени приватни намештеници чуле како је то могуће и који су разлози да се истима дозвољава боравак у нашој земљи.

Банска управа Савске бановине одулеза је дозволу рада неком др. Михајлу Фишеру, директору код Хаг д. л. у Загребу — Зрињевац, али он и надаље ради своје раније послове, али је у своје устоку против решења Банске управе навео, да ће посао ликвидирати, ако му се не дозволи рад у Југославији. Међутим за те послове постоји конзорциј домаћих људи који би могли преузети вођство тога предузећа и поднети односно пружити сваку сигурност, али ти домаћи људи могли би доћи до упуслена ако се ускрати боравак и рад у нашој држави томе др. Фишеру и многим другима који на једнаки начин одузимају рад и зараду у нашој земљи нашим људима.

Потребно је да се одреди ревизија свих поданика у нашој земљи без обзира јесу ли уопшени или су пријавили свој боравак као приватна лица, па да се установи код свакога појединога случаја, од чега живи и каквим се пословима оави те да се у сваком случају безобзирно сви странци пошаљу преко границе како то чине и друге суседне државе са нашим сународницима, који су у тим страним државама радили своје послове или били уопшени у њиховим предузећима преко 20 и више година. Немају они обзира са намама у својој земљи па нема разлога ни моралног ни материјалног да се трпе оволики обзир са странцима у нашој земљи који одузимају леба и зараде нашим толиким незапосленим приватним намјештеницима и радницима. Молим Вас, Господине Министре, да ми изволите у Народној скупштини усмено одговорити:

1 — Је ли вам познато, како странци у нашој земљи, под разним видом, налазе рада и зараде на штету наших домаћих приватних намјештеника и радника, а наподе да се баве разним агентурским пословима, кућарењем, продавајући разну робу по приватним кућама, а да немају нити дозволе за рад нити су тражили такву дозволу, чиме оштећују наше народне интересе?

2 — Јесте ли вољни у споразуму са осталим надлежним г. г. министрима одредити ревизију свих странаца који су пријавили боравак у нашој земљи не само по разним предузећима него и приватно код свију који су се пријавили за боравак у нашој земљи као приватници, који желе да живе од ренте, да се установи у сваком поједином случају не само имовина и запослење него да се установе и разлози зашто су и по коме дотична лица задржавана у нашој земљи на штету толиких стотина хиљада наших незапослених приватних чиновника и радника?

3 — Што каните предузети да се сви странци који су непотребни нашој држави пошаљу преко границе онако исто, како су учиниле стране суседне државе са нашим сународницима премда су исти код њих по двадесет и више година били запослени, тамо живели и стално настањени били? Јер сваки народ има право и дужност да збрине минимум егзистенције најпре својим синовима.

Изволите, Господине Министре, примити уверење о мом особитом поштовању.

Београд, 8 јуна 1934 године.

Др. Милан Метикош, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Јована Мисирлића, народног посланика, на Претседника Министарског савета о спору наше државе са предузећем Лозингер, поводом уговора о грађењу железничке пруге Пожаревац—Кучево

Господине Претседниче,

Поводом уговора о грађењу железничке пруге Пожаревац—Рабово—Кучево, дошло је већ до спора између наше државе и предузимача Лозингера. Спор се води пред специјалним изабраним судом. У овоме спору, како сам сазнао, наша држава истиче у своју корист приговор због оштећења преко половине, на основу права, које јој даје Грађански законик у § 559, који параграф гласи: „Ако при теретним уговорима једна страна није примила ни пола обичне вредности онога што је другој страни дала, онда оштећена страна има захтевати да се уговор раскине и у пређашње стање поврати.”

Према оваквоме стању ствари савршено и потпуно је већ доказано да је по уговору о грађењу ове железничке пруге наша држава добила мање од половине вредности, коју сад за пругу треба да плати према уговору. У вези са грађењем ове пруге ја сам већ имао прилике да у Народној скупштини прочитах провизионо писмо на суму од 30.000.— долара, а располажем са још једним на суму од 15.000.— долара.

Као што се види афера је ту.

На основу свега изложеног интерпелишем Господина Претседника Министарског савета и молим га за следеће одговоре:

1 — Ко је с предузимачем Лозингером у име наше државе преговарао и ко је и после какве процедуре нашу државу обавезао према овоме предузимачу?

2 — Зашто су овоме предузимачу унапред издате менице с одређеним роковима, без везивања

њихове исплате за извршење уговором предвиђених радова?

3 — По чијем је налогу ондашњи заступник Министра финансија потписао ове и овакве менице?

4 — Како Господин Претседник Министарског савета сада објашњава своју изјаву при овогодишњој буџетској дебати, да су сви уговори о грађењу нових железница исправно закључени и да на том послу наша држава није претрпела никакву штету?

5 — Какве ће консеквенце повући Господин Претседник Министарског савета због овакве своје изјаве, ако избрани суд на основу те њихове изјаве, одбије нашу државу од тражења накнаде због оштећења преко половине?

Ово питање упућујем с тога, што је заступник предузимача Лозингера већ предложио Суду да се приговор наше државе одбаци с обзиром на цитиране изјаве Господина Претседника, да закљученим уговорима за грађење нових железница са страним предузећима држава није оштећена.

Тражим хитност за ову интерпелацију, пошто је и за интерпелацију г. Станића о уговорима са страним предузећима закљученим ради грађења нових железница хитност већ примљена.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење о мом одличном поштовању.

11 јуна 1934 год.

Београд.

Инж. Јован Т. Мисирлић, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Јована Мисирлића, народног посланика, на Претседника Министарског савета о изјави адвоката г. Болијеа пред Парламентарном анкетном комисијом, да је Стависки са компањоном Боајеом вршио разне послове у Југославији

Београдски лист »Политика« у броју од 5 маја о. г. на другој страни донео је извештај свога редовног дописника из Париза, по коме је бив. адвокат познате светске варалице Ставискога, г. Голије, пред парламентарном анкетом у Паризу, изјавио и то: »Да је Стависки са својим компањоном Боајеом, бив. француским народним послаником, вршио разне послове и у Југославији.«

На основу овога интерпелишем Господина Претседника Министарског савета и молим за одговор:

1 — Је ли му позната ова изјава дата пред високим форумом анкетне комисије Француског парламента?

2 — Ако му је позната, је ли Краљевска влада што предузела да пронађе и испита исправност ових послова, пошто је у Француској већ утврђено да се Стависки у свима својим пословима служио преварама, уз помоћ истакнутих политичких личности? Ово у толико пре, што смо се у буџетској дебати већ забавили једним делом рада у нашој земљи овога госп. Боајеа.

3 — Ако Краљевској влади нису познати послови варалице Стависког у нашој земљи, је ли

она вољна да те послове изнађе и испита њихову исправност, као и то, шта мисли предузети ради заштите интереса наше државе, који су овим пословима оштећени, пошто варалица Стависки није ни знао ни умео да ради поштено и исправно?

4 — Хоће ли Краљевска влада саопштити Народној скупштини имена југословенских држављана, који су били у пословним везама са Стависким, Боајеом и осталим њиховим агентима, било посредно, било непосредно?

За ову интерпелацију тражим хитност, јер је овај госп. Боаје био један од уговорача при закључењу појединих уговора о грађењу нових железница, који су уговори предмет интерпелације госп. Станића, за коју је примљена хитност.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење о мом особитом поштовању.

11 јуна 1934 год.
Београд.

Инж. Јован Мисирлић, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Мите Димитријевића, народног посланика, на Министра шума и рудника о неисплаћивању радничких зарада од стране управе рудника „Боговина“

Господине Министре,

На руднику „Боговина“ концесионара Милана Савића и синова бивају врло често штрајкови. У овој години рударски радници штрајковали су у месецу јануару, а други пут ступили су у штрајк 19 маја и до данас нису предузели рад. Сви ови штрајкови потичу из једног јединог узрока, што повластичари рудника Милан Савић и синови не исплаћују зараде радницима рударима по неколико месеци. То јако погоршава бедно социјално стање рударских радника и доводи их до великих огорчења и узбуђења. Број радника на руднику „Боговина“ и Ибарским рудницима износи око 850 људи, те тиме у питање долазе читаве породице.

Целокупни дуг радницима рударским и чиновницима износи око 1,300.000.— динара. Радници се не исплаћују за пет до осам месеци а чиновници преко годину дана. Према величини ове цифре неисплаћених зарада може се судити о очајном социјалном стању, које влада међу рударским радницима и чиновницима на тим рудницима.

Исто тако повластичари Милан Савић и синови не исплаћују и обавезна дуговања Братинској благајни, која служи као социјална установа за радничко осигурање. Ова дуговања износи у следећим огромним цифрама:

„Боговина“ дугује Братинској благајни	416.498.—	Дин.
Ибарски рудници	760.660.—	„

Свега 1,177.158.— Дин.

Дужност је била Министарства шума и рудника водити рачуна преко свог надзорног техничког одељења о невршењу плаћања рударским радницима и чиновницима ових рудника. Дужност је тог одељења била обавестити о свему томе Министарство и не толерирати повећање дуговања радницима из месеци у месеце. Према § 16 службеног реда на рудницима исплата радницима има се вршити 15. у месецу за протекли месец. Међутим о ову су се одредбу повластичари Милан Савић и синови стално оглушавали, а Министарство шума и рудника стално је толерирало ово неисплаћивање зараде рударским радницима, што је доводило до штрајкова, и, још горе, ставарало очајно и раздражено социјално стање међу радницима.

Изаслата комисија од стране Министарства шума и рудника утврђивала је ово крајње тешко и очајно стање међу рударским радницима а тако исто утврђивала је и потпуну неликвидност повластичара за измирење дуговања радничких зарада за толико неисплаћених месеци. Сазнаје се, да су повластичари Милан Савић и синови извршили пренос својих повластица по рударским књигама на Фердинанда Гримберга, индустријалца из Београда и на металургијско друштво „Пенароја“ са по 50% сваком, дакле у целини. Овај пренос извршен је на дан 6 фебруара 1929 године. Али ови нови повластичари оставили су експлоатацију пренесених на њих рудника још и даље ранијим по-

властичарима Милану Савићу и синовима. Према томе ствари су се још више заплеле и све на штету радника и њихових вишемесечних неисплаћених зарада.

Према добијеним извештајима и из личног сазнања очајно стање рударских радника достиже највише узбуђење, због чега може доћи и до озбиљних деструктивних изгреда.

Саопштавајући Вам све горе наводе, које сам подробно проверио, имам част умолити Вас, Господине Министре, да на ову моју интерпелацију изволите одговорити ми на следећа питања:

1 — Да ли и шта је предузело Министарство шума и рудника као надзорна власт за исплату вишемесечних неисплаћених зарада радничких у напоменутих рудницима?;

2 — Да ли је и шта је предузело Министарство за исплату дуговања повластичара поменутих рудника Братинској благајни у огромној горе реченој суми?;

3 — Којим путем и када ће бити извршене

исплате ових дуговања радницима, чиновницима и Братинској благајни?;

4 — У већ утврђеној неликвидности повластичара Милана Савића и синова, да ли је и шта предузело Министарство да од г. др. Grimberga и „Пенароја“, на које је извршен пренос повластица по рударским књигама, што учинило да се од њих као од стварних повластичара изврши наплата неисплаћених зарада радницима у потпуним дугујућим сумама?;

С обзиром на очајно социјално стање код радника напоменутих рудницима, које доводи до крајњег узбуђења и до могућности изгреда у маси, па могућно и до крвавих сукоба, имам част молити и тражити од Господина Министра првенство за ову интерпелацију.

11 јуна 1934 године
у Београду.

Мита Димитријевић, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Др. Марка Кожула, народног посланика, на Министра унутрашњих послова о поступању среског начелника у Метковићу према др. Бјеловучићу, адвокату

Господине Претсједнице,

Срески начелник г. Нешић у Метковићу поступа са бившим судијом, бившим замеником државног одвјетника др. Ником Бјеловучићем, садањим адвокатом у Метковићу, као са робом. И ако је ропство у нас већ одавна укинута, то се према др. Бјеловучићу методе из ропског доба још данас врше.

На свакоме мјесту, па гдјегод се он налази, у свако доба дана, на путу, у јавном локалу се др. Бјеловучића претражује, свлачи се са њега одјело и ципеле, а да га никада полицајна власт није затекла било при каквоме прекршају нити га казнила за било какви иступ.

Пред пар дана путовао сам ја преко Метковића и Мостара за Сарајево. У купе у Метковићу ступио је к мени др. Бјеловучић и одмах иза њега ступио у исти купе уредујући наредник жандармерије у Метковићу. Нетом је ступио у вагон, одмах је затражио од др. Бјеловучића, да му пода новчарку коју је сву брижљиво претражио споменути наредник, па је иза тога повратио Бјеловучићу. Иза тога му је наредио да свлачи капут, који је такођер наредник претражио, а затим је праметнуо исти наредник др. Бјеловучића од пете до главе тражећи од њега камо путује и у које сврхе путује.

Др. Бјеловучић је све то мирно трпио, а да се апсолутно није опирао. Том згодом ми је испричао, да се то њему догађа неколико пута на дан, и да је чисто киван на живот, јер га држе као роба, а да не може нигдје слободно да се креће ни на путу а ни у својој најближој околици. Да се жалио на Бана у Сплит, али да му није ништа помогнуто. Да је одлучио, да се сели из

наше земље, јер не може овакова насиља више да трпи. Др. Бјеловучић је иначе југословенски оријентисан још од школских клупа, само није присташа ЈНС. Пошто је овакви поступак срескога начелника и жандармеријских органа према др. Бјеловучићу у Метковићу незаконит, то сам слободан, Господине Претсједнице, упутити на г. Министра унутрашњих дјела слиједећу интерпелацију:

1 — Је ли Вам познато, Господине Министре, да срески начелник и жандармерија у Метковићу поступа са грађанином ове државе г. др. Николом Бјеловучићем, бившим судијом и бившим замеником државнога одвјетника, а садањим адвокатом као са робом, иако је ропство у овој земљи укинута?—

2 — Ако Вам је ово познато, Господине Министре, на темељу којих закона и прописа дозвољавате, да се над грађанином ове земље таква насиља врше?

3 — Ако Вам није познато, Господине Министре, што мислите подузети, да се др. Николи Бјеловучићу поврати слобода кретања као и свакоме другоме грађанину против кога не овиси ни најмања тужба и који не носи на својим леђима никакву ни судску ни полицајну пресуду?

Молим Вас, Господине Претсједнице, да се ова моја интерпелација прочита у Народној скупштини те за исту тражим хитност и првенство.

Примите, Господине Претсједнице, и овом приликом уверење о мом особитом поштовању.

13 јуна 1934 год.
Београд.

Др. Марко Кожула, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милоша Драговића, народног посланика, на Министра унутрашњих послова о презапослености породице Паштровић у Сплиту

Господине Министре,

Инж. Манфред Паштровић у исто је време бански већник Приморске бановине и контрактурални чиновник Краљевске банске управе у Сплиту са платом од 3.500.— динара месечно. У бановинским канцеларијама уопште не ради, нема ни своје канцеларије, а сваког првог у месецу прима плату код своје куће. Бановински аутомобил му је на располагању и када иде у политичке агитације, онда прима од бановине дневнице као да иде у какве комисије. Као бански већник у заседањима Банског већа, иако подређени чиновник, ауторитативно узима реч, критикује свога претпостављенога бана и начелника и ставља своје предлоге.

Његова сестра, девојка, такођер је чиновник код средског начелника у Сплиту.

Породица Паштровић запослена је а никоме није пало на ум да види има ли неко у томе граду академски образован или средњешколски образован, који нема средства ни за најелементарније животне потребе.

Са изложенога част ми је упутити вам следећа питања:

1 — Да ли је могуће и законом дозвољено да једно лице у исто време буде и бански већник и бански чиновник, као што је случај са инж. Манфредом Паштровићем?

2 — Је ли вам овај случај познат и јесте ли вољни предузети расположиве мере да се г. Паштровић једнога од ова два звања разреши?

3 — Јесте ли вољни наредити да се сестра Паштровићева запослена код средског начелника у Сплиту удаљи од дужности, јер има сретстава за живот, а да се на њено место постави друга, која мушка особа?

Молим да ми на ову интерпелацију изволите усмено одговорити у Народној скупштини. За ову интерпелацију тражим хитност и првенство.

Београд, 8 јуна 1934.

Интерпелант,
Милош П. Драговић, с. р.
народни посланик.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милоша Драговића, народног посланика, на Министра просвете о премештајима и прогону учитеља

Господине Министре,

Одлуком вашом од 5 маја ове године премештени су учитељи Анте Милошевић из Горњег Муча са супругом учитељицом и Фулгоси Ренот, учитељ у Доњем Мучу. Овај је премештај учињен на интервенцију активног Министра г. Будислава Грге Анђелиновића. Премештени учитељи нису ништа криви, а нарочито није крива учитељица, јер противу њих у подручном вам министарству није вођена никаква дисциплинска истрага, па нити је дисциплински суд дао какву одлуку по њиховим тобожњим кривицама. Милошевић и Фулгаси премештени су само зато што су чланови Југословенске народне странке, која је призната по данашњим важећим законима. Г. Министар Анђелиновић тражећи овај премештај није ништа друго показао него сву своју пакост и страх од развоја наше странке у његовом изборном срезу.

Врло су ретки премештаји у мају месецу — на крају школске године и до сада та пракса није постојала, па је и ви нисте требали никако уводити, па макар то и било на интервенцију вашег колеге.

Са изнетогача част ми је упутити вам следећа

питања с молбом да ми на њих усмено одговорите у Народној скупштини:

1 — Какви су вас разлози руководили да наредите премештај Анте Милошевића и супруге му Драге, учитеља у Горњем Мучу и Фулгоси Ренота, учитеља у Доњем Мучу?

2 — Ако су именовани криви, је ли њихова кривица ислеђена, је ли дисциплинско веће дало своје мишљење и ако су криви и морали бити премештени зашто нису премештени по казни, него по потреби службе?

3 — Јесте ли вољни спречити премештаје на крају школске године, пошто се учитељ оцењује према своме раду на завршетку школске године?

4 — Да ли имате намеру да присталице Југословенске народне странке гоните?

За ову интерпелацију тражим хитност и првенство испред осталих што ћу усмено образложити на седници Народне скупштине.

Београд, 7 јуна 1934 г.

Интерпелант,
Милош П. Драговић, с. р.
народни посланик.